

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Извършване на проучване и анализ на механизми и практики в държави от Европейския съюз за опазване на движимото културно-историческо наследство и начините на взаимодействие между любители-археолози и държавните институции

2019 г.

www.eufunds.bg

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга", финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Съдържание

1. Въведение и методология на провеждане на проучването	2
1.1. Въведение	2
1.2. Методология на провеждане на проучването	2
2. Цели и обхват на проучването и анализа	4
2.1. Цели на проучването и анализа	4
2.2. Обхват на проучването и анализа	5
3. Характеристики на системата (политиките и практиките) за опазване на културно-историческото наследство в Европейския съюз и в избрани държави-членки	5
3.1. Европейски съюз	5
3.2. Белгия	12
3.3. Великобритания	19
3.4. Гърция	33
3.5. Дания	39
3.6. Италия	43
3.7. Румъния	50
3.8. Холандия	54
3.9. Испания	60
4. Механизми за предотвратяване на трафика на движими културно-исторически ценности в Европейския съюз	62
5. Идентифициране и оценка на добри практики на ниво Европейски съюз по отношение на процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики/законодателство при взаимоотношенията между публичните власти, музейните работници/археолозите и потребителите на металдетектори	65
6. Оценка и сравнение с националната политика в тази сфера и даване на предложения и препоръки за подобряване на взаимодействието между публичните власти, музеите и любителите-археолози, потребители на металдетектори	72
7. Заключение и препоръки за подобряване на ефективността на приложимата национална политика за опазване на движимото културно-историческо наследство	96
8. Източници на информация	101

1. Въведение и методология на провеждане на проучването

1.1. Въведение

Настоящото проучване и анализ е разработено в рамките на Дейност 1 по договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга", изпълняван по процедура "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство", финансирана от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Бенефициент по проекта е Сдружение "Българска национална федерация по металдетектинг".

Основните цели на проекта са да:

- Разшири възможностите на гражданското общество и бизнеса да работи в партньорство с администрацията и да управлява съвместно процесите за опазване на културно-историческото ни наследство
- Съдейства за откритото и отговорното управление и обогатяването на музейните експозиции
- Разработи и валидира препоръки за подобряване на предоставяне на услуги в областта на музейното дело и археологията и да даде предложения за изясняване на регулаторна среда в сектора на металдетектинга

В контекста на изпълнението на проекта, основната му цел е едновременно насочена и към трите цели на процедурата:

1. Партньорско управление с гражданите и бизнеса
2. Открито и отговорно управление
3. Отпращане на препоръки за подобряване процесите по предоставяне на услуги и по-добра регулаторна среда

Очакваните резултати от изпълнението на проекта са свързани с изясняване на правилата на работа в сектора и постигане на еднакво разбиране сред всички целеви групи и заинтересовани страни относно нормите и политиките в областта на металдетектинга.

Събраната и обобщената обективна информация в рамките на настоящото проучване и анализ по отношение на съществуващите политики, законодателство и процеси е използвана в национален контекст за формулиране на изводи и препоръки за оптимизацията на взаимодействието на целевите групи (държавна администрация - бизнес и широка общественост) в сферата на металдетектинга.

1.2. Методология на провеждане на проучването

Във връзка с извършването на проучването, използвано като основа за разработването на анализа, са използвани следните основни методи:

- Анализ на съдържанието (контент анализ)

- Бенчмаркинг анализ
- Анализ на силовите полета

Анализ на съдържанието (контент анализ)

Анализът на съдържанието е метод за качествено-количествен анализ на документални източници с цел разкриване на различни факти и/или измерване на тенденции, отразени в тях. Методът позволява детайлно изучаване на документи и анализ на явното и скритото им съдържание чрез аналитико-описателен анализ, логически рамки на класификация чрез системно-структурен подход, прилагане на експертна оценка и систематизиране на получената информация.

Контент анализът, също така, позволява семиотичен анализ чрез оценяване на ключовите символи и теми, за да се установят тяхното значение и вероятен ефект. При количественият анализ на съдържанието се анализира честотата на присъствие в текста на зададени единици. Основната му характеристика се състои в това, че се разглежда и прилага преди всичко като техника за получаване на количествени данни за насоката, съдържанието, немерението (латентно или не), заложените в анализираните текстове. Измерването на появата или отсъствието на даден атрибут е подходящ изследователски инструмент за дефиниране на изводи в бързо променяща се ситуация.

Бенчмаркинг анализ

Бенчмаркингът е специфичен вид сравнителен анализ. Това е процес на сравняване на ефектите от законодателството/политиките с реализирани добри практики (законодателни или на ниво политики) в другите страни от Европейския съюз. Анализът включва следните основни елементи:

- Определяне на факторите, които се сравняват
- Събиране и обработка на информация за сравняваните фактори
- Определяне на "добра практика" и факторите, поради които тази "добра практика" може да бъде взета за пример
- Изследване на причините/предпоставките, които са довели да появата на "добра практика" и определяне на тези от тях, които могат да бъдат приложени за целите на разработването на система за мониторинг и контрол на социалните услуги в България

"Добрата практика" е техника/конструкция/действие, което се счита за по-ефективно при предоставянето на конкретен резултат от всяка друга техника, конструкция или действие. Добрите практики могат да се определят като най-ефективен (с най-добри резултати) и най-ефикасен (с най-малко разходи) начин за изпълнението на дадени политики.

Анализ на силовите полета

Анализът на силовите полета е техника за стратегически анализ, която се основава на разбирането, че състоянието и развитието на всеки обществен процес (проблем) се определя от съотношението на поддържащите и задържащите развитието му сили. Методът цели да установи следното:

- Кои са поддържащите формирането и осъществяването на дадена политика сили?
- Колко силно е тяхното влияние?

- Кои са задържащите формирането и осъществяването на дадена политика сили?
- Колко силно е тяхното влияние?
- Какво е съвкупното въздействие на поддържащите и задържащите сили и как би се развивала политиката в перспектива, ако не се предвижда външна интервенция?

Поддържащите сили са вътрешни или външни за съответната политика форми на въздействие, които стимулират нейното осъществяване и развитие.

Задържащите сили са вътрешни или външни за съответната политика форми на въздействие, които стимулират нейното осъществяване и развитие.

Влиянието на поддържащите и задържащите сили представлява количествено или качествено изразена сила на въздействие на тези сили.

Осъществяването на анализа на силовите полета преминава през следните стъпки:

1. Определяне на поддържащите сили и тяхното влияние. Както и при други инструменти на стратегически анализи, определянето на силовите полета и тяхното влияние се основава на резултати от предварително направена за целта диагностика. Тази диагностика обхваща както вътрешната структура на оценявания обект, така и външната среда. За провеждане на тази диагностика могат да се използват методи на количествен и качествен анализ.

Специфичното при този анализ е, че силите, които определят развитието на дадено явление или процес се разделят на поддържащи или задържащи. Критериите, които се използват са дали те подпомагат решаването на проблема и водят ли до положителна промяна или запазване на статуквото. Правилото, което трябва да се спазва е да се избират най-важните 3-6 поддържащи и задържащи сили. За определяне на силата на влияние на силите се използват най-вече експертни методи, като мозъчна атака, бални оценки и други.

2. Определяне на задържащите сили и тяхното влияние. Алгоритъмът на определяне на задържащите сили и тяхното влияние е същият както и при поддържащите сили. За тяхното общо представяне се използва специална матрица на поддържащите и задържащите сили. В зависимост от резултатите от диагностиката в матрицата могат да се включат различен брой поддържащи и задържащи сили, като посоката тяхното влияние може да се визуализира и графично. След оценяване силата на влияние на поддържащите и задържащите сили може да се обобщи кои от тях са преобладаващи. По този начин може да се направи извод дали анализираният обект ще има положително развитие или ще се запази статуквото, ако не се предприемат никакви външни действия.

2. Цели и обхват на проучването и анализа

2.1. Цели на проучването и анализа

Конкретни цели на дейността са:

- Да бъде събрана информация и да бъдат анализирани политиките и практиките в Европейския съюз по отношение на металдетектинга

- Да бъдат идентифицирани политики и законодателство, свързано с уреждането на взаимоотношенията в сектора, които впоследствие може да бъдат приложени в България
- Да бъдат обективизирани предложенията за промяна, които ще бъдат направени в рамките на проекта
- Да бъде събрана на едно място наличната информация относно движимото културно-историческо наследство, предадено от членовете на Българска национална федерация по металдетектинг на компетентните органи и да се създаде база данни

2.2. Обхват на проучването и анализа

В рамките на настоящото проучване и в последващия анализ фокусът е поставен върху:

- Характеристиките на системата (политиките и практиките) за опазване на културно-историческото наследство в Европейския съюз и следните държави-членки: Белгия, Великобритания, Гърция, Дания, Италия, Румъния и Холандия
- Механизмите за предотвратяване на трафика на движими културно-исторически ценности в Европейския съюз
- Идентифицирането и оценката на добри практики на ниво Европейски съюз по отношение на процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики/законодателство при взаимоотношенията между публичните власти, музейните работници/археолозите и потребителите на металдетектори
- Оценката и сравнението с националната политика в тази сфера и даване на предложения и препоръки за подобряване на взаимодействието между публичните власти, музеите и любителите-археолози, потребители на металдетектори

3. Характеристики на системата (политиките и практиките) за опазване на културно-историческото наследство в Европейския съюз и в избрани държави-членки

3.1. Европейски съюз

Нивата на защита на културното наследство в Европа се категоризират в следните категории: Международни договори между определени нации; Универсални многостранни договори и конвенции; Регионални договори; Законодателство на

Европейския съюз; Национални закони на отделните страни. Националните договори често се базират на международните договори и конвенции, които държавата е подписала.

Рамковата конвенция на Съвета на Европа за ценността на културното наследство за обществото, приета от Комитета на министрите на 13 октомври 2005 г., беше отворена за подписване от страните-членки по случай Конференцията на европейските министри на културата, която беше открита на 28 октомври във Фаро, Португалия.

България е сред първите страни, които подписаха конвенцията, но все още не я е ратифицирала. Тази конвенция, която е ратифицирана или подписана от повече от 20 европейски държави, се основава до голяма степен на член 27 от Всеобщата декларация за правата на човека, където става ясно, че "всеки има право свободно да участва в културния живот на обществото, да се наслаждава на изкуствата, да участва в научния напредък и ползите от него". Наред с другите неща, Конвенцията от Фаро насърчава всеки да допринесе за процеса на проучване и представяне на културното наследство, в резултат на което следва да се разреши потребителите на металдетектори да докладват своите находки. Това означава стимулиране и улесняване участието на обществото; опознаване на обществото – анализиране на желанията, интересите и очакванията на заинтересованите страни в обществото относно тяхното участие в археологията; интегриране на археологията в образованието на децата и младежите. В тази връзка трябва да се проучат различните мотивации и формите на участие да бъдат реалистични. Идеята за образование на обществото трябва да бъде допълнена от участие отдолу нагоре и чрез хоризонтални отношения между гражданите и археолозите. Като най-голяма заплаха за археологическото наследство се смята липсата на информираност.

Цит. от Конвенцията от Фаро:

"Признавайки, че **всяка личност има право да се ангажира с културното наследство по свой избор, като уважава в същото време правата и свободите на другите**, във връзка с правото на всеки свободно да участва в културния живот, залегнало в Общата декларация на ООН за правата на човека (1948 г.) и гарантирано с Международния пакт за икономически, социални и културни права (1966 г.);

Убедени в необходимостта от **включването на всички членове на обществото в текущия процес по дефинирането и управлението на културното наследство**;

Член 1 Страните по тази Конвенция се договориха:

a. да признават, **че правата свързани с културното наследство са присъщи на правото на участие в културния живот, съгласно дефиницията за това в Общата декларация за правата на човека**;

b. да признават индивидуалната и колективна отговорност по отношение на културното наследство;

c. да подчертават, че консервацията на културното наследство и неговото устойчиво използване имат като свои цели човешкото развитие и качеството на живот;

6

----- www.eufunds.bg -----

d. да предприемат необходимите стъпки за прилагане разпоредбите на Конвенцията по отношение на:

- ролята на културното наследство в изграждането на едно мирно и демократично общество, и на процесите на устойчивото развитие и популяризирането на културното многообразие;

- по-добра координация на компетенциите между участващите в процеса публични, институционални и частни действащи лица. ....

Член 4 Страните признават, че:

a. всеки, сам или колективно, има правото да се ползва от културното наследство и да допринесе за неговото обогатяване; .....

Член 11 При управлението на културното наследство, Страните се задължават:

a. да поощряват един интегриран и добре информиран подход от държавните органи във всички сектори и на всички нива;

b. да разработват правните, финансови и професионални рамки, които да позволяват осъществяването на съвместни действия на държавните органи, експерти, собственици, инвеститори, дружества, неправителствени организации и на гражданското общество;

c. да разработват иновационни подходи за сътрудничеството на държавните органи с другите заинтересовани страни;

d. да уважават и окуражават доброволните инициативи, които допълват ролята на държавните органи;

e. да окуражават неправителствените организации, свързани с консервацията на културното наследство, да действат в интерес на обществото.

Достъп до културно наследство и демократично участие

Член 12 Страните се задължават:

a. да окуражават всеки един да участва в:

- процеса на идентифициране, проучване, тълкуване, опазване, консервация и представяне на културното наследство;

- публичното обсъждане и дискусии върху възможностите и предизвикателствата, които се поставят от културното наследство;

b. да отчитат ценностите, определени от всяка наследствена общност по отношение на културното наследство, с което тази общност се идентифицира;

c. да признават ролята на доброволните организации, както като партньори в дейностите, така и като конструктивни критици на стратегиите по опазване на културното наследство; .....

Европейският археологически съвет¹ (European Archaeological Council, Europae Archaeologiae Consilium) е международна неправителствена организация,

¹ Europae Archaeologiae Consilium <https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/>

учредена през 1999 г. по белгийското законодателство, която обединява ръководителите на националните служби, отговарящи за археологическото наследство.

Членове на Европейския археологически съвет са Австрия, Албания, Белгия, България, Хърватия, Чехия, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Исландия, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Норвегия, Полша, Португалия, Румъния, Руска федерация, Република Словакия, Словения, Испания, Швеция, Швейцария, Холандия, Турция и Великобритания. България се присъедини към организацията през 2018 г., а последната присъединена държава е Русия през 2019 г.

Основните цели са: подпомагане на управлението на археологическото наследство в цяла Европа; наблюдение на прилагането на Договора от Валета в Европа; да обслужва нуждите на националните агенции за управление на археологическото наследство, като осигурява форум за организациите да установят по-ясно и по-структурирано сътрудничество и обмен на информация, включително **разработване на общи стандарти и стратегии**; да наблюдава политическите събития в Европа по отношение на археологическото наследство и да дава съвети по тези въпроси, особено на Европейския съюз и Съвета на Европа; да насърчава защитата, управлението, научната интерпретация, публикуването, представянето и разбирането на археологическите останки; да си сътрудничи с други институции, които споделят еднакви цели. Европейският археологически съвет счита, че европейското сътрудничество в областта на научните изследвания ще позволи да се проучат теми, които пораждаат особено значение и да се даде възможност за разработване на **паневропейски изследователски програми**.²

По време на 16-та годишна среща, която се състоя в Лисабон на 18-21 март 2015 г., Европейският археологически съвет (ЕАС) представи програма за бъдещето на управлението на археологическото наследство в Европа. Тази така наречена „Програма от Амерсфорт“ е резултат от 15-тия симпозиум за управление на наследството на ЕАС (проведен през 2014 г.) под формата на работна конференция, като домакин беше холандската агенция за културно наследство в гр. Амерсфорт. Приносът на членовете Европейския археологически съвет и другите участници по време на това събитие представляваше основа за изготвяне на публикацията, озаглавена **„Определяне на дневния ред: даване на ново значение на европейското археологическо наследство“**³. Основни тезиси са:

Стимулиране и улесняване участието на обществото в археологията, като същевременно се насърчава чрез свързването с други области и обществени предизвикателства на днешния свят

² EAC Statutes in English (pdf-file, 100KB)

https://docs.wixstatic.com/ugd/82880b_e68f9a6ad06145b4a106bffbef63b5a8.pdf

³ Amersfoort Agenda – Setting the agenda for the future of archaeological heritage management in Europe.

https://docs.wixstatic.com/ugd/881a59_867792b3d3ae40cba005bd026f43a006.pdf

<p>Участието на обществото в археологията трябва да бъде стимулирано и улеснено</p>	<p>Обсъждане и дефиниране на полета и дейностите, в които доброволните археолози могат да оперират и тези, които са запазени за професионалистите.</p> <p>Насърчаване на участието в създаване на знания.</p> <p>Изследване на различни форми на участие, включително чрез изучаване на най-добрите практики на другите.</p> <p>Разработване на практически инструкции или инструменти за подпомагане на участието.</p> <p>Стимулиране различни форми на участие при различни групи: местни исторически общества, потребители на металдетектори, местни жители, деца и др.</p> <p>Създаване на климат, в който участието отдолу-нагоре е възможно и привлекателно.</p> <p>Насърчаване на по-добро разбиране на археологията чрез участие.</p> <p>Насърчаване на по-голямо обществено участие в решенията за запазване на археологическите обекти.</p> <p>Насърчаване на свободния достъп до археологически обекти и данни.</p> <p>Обсъждане на роли и отговорности (правителство, изпълнители, организации за опазване на наследството и др.) За улесняване на участието.</p> <p>Обяснете археологията и нейните потенциални ползи по начин, който е лесен за разбиране.</p>
<p>Изследване и използване на съвременни методи за включване на обществото</p>	<p>Прилагане на краудсорсинга като метод, чрез който гражданите да работят активно с археолозите.</p> <p>Използване на виртуалната реалност и визуализиране на археологическите познания така, че обществеността да може да ги свърже с археологията.</p> <p>Използване на интернет-медиите и социалните медии за разпространение на идеи, изследвания и истории; също и за взаимодействие.</p> <p>Сътрудничество с творческите индустрии.</p> <p>Изучаване езика на любителите-археолози и адаптиране на професионалния език за по-добро разбиране.</p>

	<p>Инвестиране в проучване на нови методи за разпространение и взаимодействие.</p>
<p>Археологията трябва да бъде интегрирана в други области и политики и свързана с предизвикателства пред обществото</p>	<p>Дисциплината археология трябва да търси връзки с настоящите обществени предизвикателства (например пространствени, екологични, социални, икономически), за да реализира ползите за обществото.</p> <p>Археолозите трябва да прилагат знанията си в съответствие с развитието на обществото.</p> <p>Археологията може да играе роля в други области и политики, особено добре като интеграция и социализация.</p> <p>Трябва да бъдат добре обсъдени, формулирани и реализирани ценностите и ползите от археологията за обществото.</p> <p>Свързване на миналото с настоящето: археологията може да промени към по-добро сегашните начини на мислене и живот.</p>

Опознайте обществеността: анализирайте желанията, интересите и очакванията на заинтересованите страни в обществото по отношение участието им в археологията чрез взаимодействие и съвместно сътрудничество.

<p>Повишаване на разбирането за обществото: запознаване с изискванията, интересите и очакванията чрез диалог</p>	<p>Изследване на ефектите от общественото участие.</p> <p>Изучаване желанията на обществеността.</p> <p>Анализиране защо обществеността се интересува от археологията.</p> <p>Проучване как обществото иска да се включи или да придобие знания.</p> <p>Изследване какво иска и цени обществеността и готовност да бъде прието.</p> <p>Разработване на инструменти за проучване на желанията и ефектите от участието на обществеността.</p>
<p>Обсъждане и определяне на потенциалните потребители в обществото</p>	<p>Определяне на различни целеви аудитории, напр. потребители на металдетектори, деца и младежи, колекционери, групи за възстановки на исторически събития и др.</p>

Осъзнатост, яснота и преди всичко прозрачност относно избора, който се прави при определяне на политиките относно управлението на археологическото наследство, както и последиците от този избор

Да се направи осъзнат, ясен и прозрачен избор

Не всичко е изкопано, записано или изследвано.

Предпазливост при отхвърлянето на материал като незначителен за археологията.

Проучване на дългосрочните последици от избора на политиките при археологическите изследвания и вземането им под внимание при избора.

Много археологически разкопки дават неочаквани резултати, които са ценни за научните изследвания, което води до интересни данни. Да има гъвкавост в условията на изненади.

От гледна точка опазването на металните артефакти: Повечето метали корозират с времето, тъй като са химически нестабилни и реагират на елементите, присъстващи в почвата. По време на процеса корозия металите се връщат към по-стабилната си естествена форма на руди, от които първоначално са били извлечени. Артефакти, съдържащи повече от един тип метал (т.е. сплави или биметален обект като железен нож с медна дръжка) може да бъде по-податлив на корозия, като реакциите в рамките на една част от обекта могат да повлияят на реакциите в другата. Ако металните предмети оцелеят при първоначалната корозия, тогава слоевете на корозията могат да ги предпазят от по-нататъшно разпадане. Артефактите могат останат запазени в такъв "почвен архив" в почти стабилно състояние за много стотици или хиляди години до момента, в който нещо или някой предизвика промяна в заобикалящата среда. Оцеляването на артефактите е засегнато предимно от естествена ерозия, строителни и промишлени работи, изравнянето от животни и селско стопанство. Последното е особено разрушително за археологическите обекти и артефакти от оранта - основната обработка на почвата чрез обръщане на почвения слой, като за целта се използва плуг. Обръщателният плуг работи на дълбочина 30-40 см, а плугът риголвач, с който се обработват почви при засаждане на овощни градини и лозя, извършва оран до 70 см. Артефакти, попаднали в зоната на плуга се разрушават механично и се подлагат на действието на физически агенти като топлина, вятър и дъжд. Селскостопанската дейност влияе върху местоположението на артефактите, като ги премества хоризонтално и вертикално в изораната почва. Експерименти от 80-те години на XX век върху вертикалното движение на артефактите през зоната на плуга показва, че по-големите обекти първоначално се изместват нагоре към повърхността, а по-малките обекти се плъзгат надолу. По-нови проучвания показват, че след около десет изоравания на почвата, обектите стават по-равномерно смесени по цялата плугова зона, т.е. претърпяват няколкократно хаотични размествания. При хоризонталното преместване на предмети по принцип

се смята, че движението на артефакти е най-голямо в посоката на разораване, а по-големите артефакти биват преместени повече от по-малките. Разположението на артефактите в обезпокоена околната среда и контекстът на всяка археологическа находка в условията на активни човешки дейности, губи голяма част от своята значимост, ценност и валидност.

Освен механичното, артефактите могат да бъдат повредени от добавените химикали в почвата като торове, тъй като те променят рН на почвената среда. Проучванията показват, че археологическите предмети от миналия век се разяждат по-интензивно, отколкото през предишните 1000 години. Това ускорено разпадане се дължи на увеличаване на добавянето на химически средства, такива като хлориди, сулфати и киселини в почвата, чрез умишлено разпространението на химически торове, сол, разпространяваща се по пътищата и чрез киселинни валежи.

От друга страна, големите ерозионни събития могат да преместват артефактите заедно с почвата и водят до преместване на обекти от първоначалното им местоположение. Екстремни метеорологични условия, като например обилни валежи, суши, бури и силни ветрове излагат намиращите се в земята артефакти на потенциални опасности.

3.2. Белгия

Регион Фландрия

Както и в съседните на Белгия страни, във Фландрия металдетектингът е въведен през 70-те години. През 1993 г. фламандският закон изрично забранява използването на металдетектори за дейности извън лицензираната археологическа работа от специалисти. Тази трудна за прилагане забрана не само, че няма никакъв ефект, но и впоследствие създава разрыв между общността на потребителите на металдетектори и археолозите.⁴

Земеделските земи, които най-често се характеризират със смесен и нарушен горен почвен слой, представляват 62% от незастроената площ на Фландрия. Като такива, потенциалното увреждане на археологически находки от металдетектинг е относително ограничен.

През последните години любителите спомагат за идентификацията на разрушаващи се обекти, които се нуждаят от по-нататъшна теренна работа и предоставят своя опит на разположение на археолозите в тази област, често на доброволна основа. Въпреки това, тези случаи са на основата на лични контакти между потребителите на металдетектори и археолози.

Липсата на правна сигурност, съществуващата „сива зона“ в закона и взаимно недоверие, както и опасността от самоинкриминиране и респективно от преследване, водят до страх от уведомяване на музеите за намерени археологически предмети.

Идентифицираното недоверие към професионалните археолози и липсата на обратна връзка за откритите находки е бариера за спонтанното докладване на

⁴ Deckers, P. (2013). Past, Present and Future of Archaeological Metal-Detecting by Amateurs in Flanders (Belgium), AP: Online Journal in Public Archaeology, 3, 13-17.

откритите археологически обекти. И обратното, успешните примери в чужбина - по-специално в Англия, Уелс и в Дания - показват, че ограничителните политики са неуспешни при насърчаването на потребителите на металдетектори да докладват находките си в музеите, отколкото позитивните връзки и сътрудничество.⁵

Като федерална държава, в Белгия някои от националните компетенции се управляват от федералното правителство, а други – от регионите. Законите се правят от федералната държава. Декретите са нормативни актове, приети на регионално ниво от местните власти. Страната има четири общности и съответно четири регионални правителства: Фландрия, Валония, Брюксел и германската общност (на изток от Белгия).

Културното наследство е една от компетенциите, които са прехвърлени от федералното на регионалните правителства.

От 2000 г. насам професионалното отношение към металдетектинга се измества към толерантност и дори се открива положителна перспектива за развитието на това хоби.

Законодателство

Съвременната грижа за недвижимото културното наследство във Фландрия се регулира от Декрета за недвижимото наследство от 12 юли 2013 г.⁶ и придружаващото го Постановление за недвижимото културно наследство от 16 май 2014 г.⁷

От април 2016 г. Фландрия възприема нова гледна точка, която позволява на **регистрираните** потребители на металдетектори да търсят археологически артефакти и обекти. Новият закон идва след дълъг процес на размисъл от правителството. Като начало, преди около десетилетие, някои търсачи се оплакват на местните политици, че са малтретирани от археолози, горски пазачи, полиция и правоприлагащите органи като цяло. Въпреки забраната за търсене на археологически предмети, тогава не е било забранено да се използва металдетектор за търсене на метални предмети, без археологически такива. На практика това води до дискриминация на потребителите на металдетектори. Някои депутати, след като получават писма от търсачи, повдигат този въпрос в парламента. Политиците са загрижени, че археолозите се възползват от част на изречението в декрета, в който се казва: „забранено е да се търси с металдетектор“. Някои археолози дори физически започват да гонят търсачите от полетата, твърдейки, че археолозите са единствената група хора, на която е позволено да търсят легално с детектор. Счита се, че това превъзхожда техните правомощия, както може да се види в препис от парламентарния дебат:

„През последните месеци фламандските потребители на металдетектори все повече стават жертва на дезинформация, тормоз, сплашване и вербална агресия. Търсачите се преследват от археолози, които нямат право да го

⁵ Deckers, Pieterjan & Bleumers, Lizzy & Ruelens, Sanne & Lemmens, Bert & Vanderperren, Nastasia & Marchal, Clémence & Pierson, Jo & Tys, Dries. (2016). MEDEA: Crowd-Sourcing the Recording of Metal-Detected Artefacts in Flanders (Belgium). Open Archaeology. 2. 10.1515/opar-2016-0019.

⁶ Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.
<https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1023317.html#H1062454>

⁷ Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.
<https://www.vlaanderen.be/nbwa-news-message-document/document/0901355780247127>

правят. Хората с металдетектори, които предлагат услугите си при разкопки, са посрещани с вербална агресия. Археолозите в службата на правителството (агенция Heritage) дезинформират широката общественост за закона относно металдетектинга.”

Пълният препис на тази сесия е наличен на следния линк: <https://docs.vlaamsparlement.be/website/htm-vrg/334527.html>

През 2005 г., на европейско равнище е приета **Конвенцията от Фаро** за стойността на културното наследство за обществото. Тя влиза в сила на 1 юни 2011 г. Досега 18 държави са я ратифицирали: Армения, Австрия, Босна и Херцеговина, Хърватия, Финландия, Грузия, Унгария, Латвия, Люксембург, Република Молдова, Черна гора, Норвегия, Португалия, Сърбия, Словакия, Словения, Украйна и Северна Македония. Освен това, 6 държави са подписали Конвенцията: Албания, Белгия, България, Италия, Испания и Сан Марино. Процесът на подписване и ратификация е в ход в редица други държави.

Конвенцията от Фаро изиграва ключова роля при промяната в закона във Фландрия през 2016 г., засягащ потребителите на металдетектори.

Оливие Ван ден Берг, председател на асоциацията за металдетектинг във Фландрия (Nationale Vereniging van Detectoramateurs - Association Nationale des Prospecteurs⁸) в свое изявление споменава: „Много често членовете на широката общественост смятат, че археолозите (добрите) могат да правят всичко и имат властта, за да направят това, а потребителите на металдетектори (лошите момчета) не могат да търсят с детектор. Тази пропаганда на археолозите и начина, по който го съобщават на обществеността, със сигурност не е в съответствие с Конвенцията от Фаро. Тази дезинформация, разпространявана от археолозите през годините, създава фалшиво впечатление сред полицейските сили, горски охранители и т.н., че е забранено да се търси с металотърсач и че единствените лица, упълномощени за това, са археолозите”.

Благодарение главно на намесата на детектористите и прилагането на Конвенцията от Фаро, във Фландрия е договорено законодателите да създадат ясни закони по отношение на металдетектинга и да извадят всички „сиви зони“ на недоразумения и погрешно тълкуване на закона.

Така, във Фландрия законодателите решават да съчетаят най-доброто, като вземат обратно част от (злоупотребяващите) правомощия на някои археолози, които надвишават правата си и (частично) позволяват на обществеността да участва в защитата на наследството, като създават нов декрет, който позволява търсене на археологически артефакти от потребителите на металдетектори. Това е направено чрез разглеждане на двете страни като равни в лицето на закона.

Правителството, също така, признава значението и приноса към наследството както на търсачите, така и на археолозите. Или както от агенцията за Фламандското наследство заявяват: „единственото нещо, което ни интересува, е това, което е било намерено, къде е било намерено и къде се съхранява, така че да можем да го проучим в случай, че се интересуваме”. Разбира се, съществуват специфични условия и тежки глоби, ако регистриран потребител на металдетектор наруши правилата, описани в декрета. Основното обаче е, че правителството и неговата агенция за наследство се

⁸ www.nvd-anp.com

интересуват единствено от справедлива система, която насърчава хората да докладват за своите открития.”

Новоприетият декрет изважда металдетектинга от „сивата зона“ и от нелегалност, по този начин неутрализирайки част от пречките за ефективен обмен на информация между потребителите на металдетектори и археолозите. През годините на забрана голяма част от потребителите на металдетектори са укривали своите находки поради опасения от наказателно преследване. Тъй като първото поколение търсачи вече прехвърля своята зряла възраст, техните колекции и всяка свързана с тях информация, като например местонахожданията, стават уязвими от разпръскване и загуба.

Условията за легално търсене на археологически предмети от потребител на металдетектор във Фландрия са:

- Навършена 18-годишна възраст
- Чисто съдебно минало за последните 5 години относно престъпления, свързани с културното наследство

Попада се формуляр до Агенцията за културното наследство, след което търсачът получава официално разрешение – идентификационна карта с име и номер. След получаване на разрешението, търсачът има право да търси археологически артефакти само на фламандска територия. Картата трябва да бъде представена на властите в случай на извършване на проверка.

Зад получаването на разрешение за търсене на археологически предмети с металдетектор стоят редица правила, описани в "Кодекса на добрите практики за археологически изследвания и металдетектинг"⁹

Кодекс на добрите практики

„Кодексът на добрите практики за археологически изследвания и металдетектинг“ е въведен на 11 декември 2015 г. и има за цел да предложи стандарт за качеството на археологическите проучвания и използването на металдетектори във Фландрия. Този стандарт определя долната граница за качество. По този начин той поставя рамката, в която археолозите и потребителите на металдетектори могат да извършват своите дейности. Версия 4.0 на Кодекса е в сила от 1 април 2019 г.

Търсенето в археологически защитени зони е забранено. Търсачът проверява обекта, който ще претърсва дали е археологически защитен в гео-портала за недвижимо наследство¹⁰. Информацията за защитените археологически обекти е публична и достъпът е безплатен.

Търсачът опазва частната и публичната собственост при провеждането на своите операции. Той уважава разпоредбите на правото на собственост и следователно винаги получава предварително разрешение от собственика или притежателя на вещни права върху земята преди да пристъпи към търсене. Търсачът поема задължението възстановяване на първоначалното състояние на земята.

⁹ De Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie <https://www.onroerendergoed.be/de-code-van-goede-praktijk>

¹⁰ <https://geo.onroerendergoed.be>

Търсенето е позволено само през светлата част на денонощието, до максимална дълбочина от 30 см (дълбочината на плуга при оран).

Следва да бъде извършено докладване¹¹ на всички находки и местоположението им пред Агенцията за културно наследство, като информацията трябва да бъде точна, пълна и вярна. Докладването се състои в попълване на стандартен формуляр, който съдържа задължителни и незадължителни раздели. Задължителните раздели са: номер на разрешителното за търсене на археологически предмети с металдетектор, описание на археологическите находки с метален компонент, местоположението на находката - име на провинцията, местоположението на находката - име на общината; местоположението на находката на картата; датата на откриването, мястото за съхранение на откритието с метален компонент.

Незадължителните секции, които трябва да се попълнят, са:

- Снимка на археологическата находка с метален компонент
- Местоположение на находката с помощта на GPS-генерирани координати
- Друга подходяща информация за находката или местонахождението за намиране

Откритата находка се маркира с номер, получен от Агенцията и се съхранява от откривателя или от собственика на земята; Акредитираният търсач гарантира достъпност на археологическите находки, които е открил, пази ги и ги предоставя при поискване за научни изследвания. Той съобщава всяка промяна за мястото на съхранение или собственика тридесет дни предварително. Ако възнамерява да ги изнесе извън фламандския регион, той обявява това намерение пред агенцията най-малко тридесет дни предварително. Ако находката се нуждае от консервационна намеса, за предпочитане е предварително да се консултира с експерт по реставрация и консервация.

Незабавно следва да се уведоми полицията за неизбухнали боеприпаси без да се изваждат или преместват от местоположението им.

Потребителят на металдетектор има ангажимента да помага на другите търсачи за идентифициране на находките и за използването на детектора.

Следните въпроси не са включени в Кодекса на добрите практики, но са валидни във връзка с други закони: намерени (предполагаеми) човешки останки или предмети, които могат да бъдат свързани с престъпление,

се оставят в състоянието, в което са открити и се предприемат действия за подаване на сигнал в полицията; в природните резервати е нужно да се вземат под внимание растенията и животните.

Проектът MEDEA

Все по-често се обръща внимание на подходите за подкрепа и насърчаване на взаимодействието между широката общественост и археологическото наследство.

¹¹Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren

https://www.onroerendergoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf

Проектът MEDEA¹² е онлайн платформа за записване на намерени археологически ценности от потребители на металдетектори. Създаден е в Брюкселския свободен университет с финансиране от Фондация Херкулес. Целта му е да привлече потребителите на детектори да докладват своите находки в структурирана онлайн база, което е гарант за научната надеждност и полезността на тези данни.

Платформата MEDEA дава възможност на отделни потребители на детектори да споделят информация свободно с други хора чрез интернет - мрежата. Освен това MEDEA насърчава мотивацията на търсачите да докладват своите открития, като е предоставена обратна връзка с експерти (академични изследователи, любители специалисти) за класифициране и датиране на археологическите обекти. По този начин MEDEA изгражда референтна база данни за изследователи, любители и широката общественост. За да се гарантира качеството и надеждността на въведените данни от потребителите на металдетектори, платформата е структурирана с удобен за потребителя интерфейс. Сътрудници на проекта редовно валидират всички записи преди публикуването им.

MEDEA следва подход, ориентиран към човека¹³ (Human-centered design; HCD). Ориентираният към човека дизайн (HCD) развива решения на проблемите чрез включване на човешкото участие и перспектива във всички стъпки на процеса на решаване на задачите. Фокусът пада върху хората, които ще използват продукта. Тези хора не са абстрактни „потребители“ - това са човешки същества, които ще взаимодействат с продукта, който е само помощен инструмент за постигане на целите им. При ориентирания към човека е необходимо да се намери основния проблем, а не симптоматичните проблеми. Идентифицирането на фундаменталния проблем изисква време, но колкото по-добре се провежда изследването, толкова повече спестява време и енергия по-нататък. Поради тази причина проектът MEDEA е предшестван от обширни изследвания на потребителите на металдетектори, за да се идентифицират различните приоритети на различните заинтересовани страни – търсачи, изследователи и мениджъри на културното наследство. Макар да възникват конфликти на интереси, по много въпроси тези различни заинтересовани страни се съгласяват. Платформата има ролята на посредник между заинтересованите страни в ангажиментите за общественото културно наследство. Подходът включва и интерактивен (повтарящ се) процес, който периодично събира обратна връзка от потребителите, като по този начин помага за усъвършенстване и адаптиране на внедрените функции. Освен това гарантира, че крайният продукт е насочен към нуждите на заинтересованите страни, а човешко – ориентирания дизайн помага да се насърчи чувството за ангажираност и доверие с развитието и усъвършенстването на продукта.

Уеб платформата се състои основно от база данни с графики (Neo4j), където се съхранява информация за откритите находки от потребителите на металдетектори и уеб интерфейс (PHP, Laravel), който позволява на заинтересованите страни да

¹² <https://vondsten.be/>

¹³ Deckers, P., Tys, D., Bleumers, L., Pierson, J., Lemmens, B., Vanderperren, N., 2016. MEDEA: The Multidisciplinary Process of Setting Up A Crowd-Sourcing Platform for the Recording and Enriching of Archaeological Metal Detecting Data (oral presentation). Presented at the DHBenelux Conference 2016, Belval, Luxembourg.

използват базата данни.¹⁴ Дизайнът и разработката се ръководят от четири основни принципа: Данните на MEDEA трябва да бъдат оперативно съвместими с археологическите данни от други източници, като се използват стандарти за моделиране и създаване на открити данни; Данните на MEDEA трябва да се разширяват с нови класове информация за археологическите находки, като се използва гъвкава и устойчива система за управление на бази данни; Данните на MEDEA трябва да са достъпни чрез мрежата, като се използват уеб API за приятелски разработчици; Данните и инструментите на MEDEA трябва да могат да се използват повторно от други потребители на металдетектори, археолози, мениджъри на културното наследство и други изследователски общности, като използват отворена технология.

Основна грижа на всички заинтересовани страни в процеса на създаването на MEDEA е неприкосновеността на личния живот и сигурност. По-конкретно, те се изразяват в загриженост относно разкриването на данните по отношение на точните локации на намерените находки. Потребителите на металдетектори не само не обичат да разкриват своите места за търсене, но всички заинтересовани страни са идентифицирали възможната вреда при открито споделяне на координати онлайн.

Други препоръки, дадени от потребителите на металдетектори в процеса на създаване на платформата са признанието и обратна връзка. Търсачите биха искали да бъдат признати, когато са направили интересно научно откритие. Особено по отношение на научните публикации, те биха искали да знаят кога са използвани данни за техните находки, тъй като често се чувстват недооценени за усилията им. Желанието за получаване на обратна връзка е тясно свързано с аспекта на признаването. Получаването на обратна връзка от професионалисти и учени и усещането, че те участват и могат да допринесат за науката, е част от мотивацията на търсачите. Ако те никога не получат обратна връзка за своите находки или за това, което се случва с данните след това, тази мотивация може постепенно да изчезне.

Всички заинтересовани страни смятат, че е важно MEDEA да насърчава отворена култура, в която всички потребители (професионални или не) се третират с взаимно уважение. MEDEA предлага приобщаваща платформа, където контактите са достъпни, така че всеки да може да изрази мислите си (т.е. не само висококвалифицираните). MEDEA насърчава научните изследвания и улеснява обмена на данни и знания между различните изследователски групи.

Регион Валония

Новият **Кодекс на Валонското наследство**¹⁵ влиза в сила 1 юни 2019 и предвижда съвкупност от правила, които улесняват процесите на вземане на решения в

¹⁴ MEDEA. An online platform for the voluntary recording of metal-detected finds in Flanders. Report: User requirements and scenario of the MEDEA platform. Ruelens, S., Bleumers, L., Pierson, J., Marchal, C., Deckers, P., Tys, D. & Bert, L., 2015, Vrije Universiteit Brussel. 107 p.

¹⁵ 26 AVRIL 2018. - Décret relatif au Code wallon du Patrimoine.
<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/decree/2018/04/26/2018202569/moniteur>

областта на културното наследство. Указът от 26 април 2018 г. и **Постановлението**¹⁶ за неговото прилагане от 31 януари 2019 г. са въведени за по-голяма ефикасност, гъфкавост и откритост.

Основните цели на новия валонски кодекс са:

1. Подобряване на защитата и състоянието на културното наследство, вземайки предвид интересите на публичните и частните собственици и предписанията за икономическо развитие
2. Привеждане на законодателството в съответствие с международните ангажименти за културното наследство
3. Актуализирано законодателството с новостите в професионалните практики
4. Привеждане на процедурите в Кодекса за развитие (CoDT) и задължителните изисквания за защита наследство, особено в контекста на процедурите за издаване на разрешителни
5. Опростяване и ускоряване на административните процедури
6. Изясняване на адекватността на всеки инструмент за управление
7. Правила за дейността на потребителите на металдетектори, които до сега не можеха да издирват археологически предмети. Новият Валонски кодекс за наследството възнамерява да организира тази дейност извън известните и защитени обекти от археологическата карта. Предвижда се възможността при поискване от страна на търсачите, да се дава разрешение за ползване на металдетектори за издирване на археологически артефакти при определени условия. Условията включват: съгласието на собственика на земята, задължение за докладване на открити артефакти и участие в обучителен курс – теоретичен и практически, осигурен от Агенцията за валонско културно наследство /AWaP/

Археологическа карта

Археологическата карта е картографски инструмент за подпомагане вземането на решения, за информация и управление на археологическите обекти. Правителството създава и актуализира археологическата карта. Картата се публикува в Държавен вестник на Белгия /Moniteur belge/ и е достъпна на уебсайт – картографския портал на DGO4.

3.3. Великобритания

Археолозите в Англия и Уелс имат дълга традиция в поддържането на връзка с потребителите на металдетектори, особено след реформата на Закона за съкровищата /Treasure law/ и появата на Схемата за движими антики /Portable Antiquities Scheme, PAS/ - проект за записване на археологически находки, открити от обществеността.

¹⁶ 31 JANVIER 2019. - Arrêté du Gouvernement wallon portant exécution partielle du Code wallon du Patrimoine.
<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/arrete/2019/01/31/2019201068/moniteur>

Реформата на Закона за съкровищата и появата на Схемата за движими антики са продиктувани от събитията през 70-те и 80-те години на 20-ти век, когато търсенето с металдетектор се превръща в едно увлекателно занимание за много граждани, а производството на достъпни металдетектори се увеличава и респективно нараства броя на хората, които се занимават с това хоби. В ранните си години търсенето с металдетектор е анархична дейност: много потребители на детектори смятат, че имат право ходят с машините си навсякъде, където са избрали, независимо дали са на частна или държавна земя, като намерените находки остават скрити за обществеността.

Много археологически обекти са пострадали от такива потребители. Едва през 80-те години потребителите на детектори (или „детектористи“) започват да се организират в клубове и да приемат по-отговорно отношение. Ситуацията предизвиква безпокойство сред археолозите. Те отговарят на предизвикателството, като се опитват да забранят или ограничат използването на металдетектори. Почти по същото време Съветът за британска археология Council for British Archaeology (CBA) стартира кампания, т.нар. STOP кампания /„Stop Taking My Past“/, за да привлече вниманието към щетите, причинени от неконтролирано търсене с металдетектори. Кампанията STOP е ранния подход от страна на археолозите за оформяне на общественото мнение и за влияние върху правителствените решения. Кампания STOP е планирана през 1979 г. и официално стартира през 1980 г. Авторите, които пишат за STOP с ретроспективен поглед обобщават, че кампанията е била неуспешна в основната си цел, а именно да убеди общественото мнение, че търсенето на съкровища с металдетектори е неприемливо поведение. Кампанията STOP води до загуба на симпатия и поляризация в мненията по отношение на археологията.¹⁷ Роджър Бланд отбелязва, че битката за обществена и политическа подкрепа в полза на потребителите на металдетектори е била далеч по-успешна по време на кампанията STOP.¹⁸ Кампанията STOP е ключов момент в историята на отношенията между археолозите и потребителите на металдетектори. Повечето професионалисти в археологията и музеите се опитват да намалят общественото приемане и признаване на металдетектинга като хоби поради рисковете, които може да представлява за археологическото наследство. Въпреки това има и забележителни изключения от общата общата атмосфера на недоверие, преобладаваща между археолозите и потребителите през 70-те години, най-вече в Норфолк, където археологът Тони Грегори систематично насърчава потребителите на детектори в окръга да докладват своите находки.¹⁹ Инициативата се оказва толкова успешна, че започват да записват около 15 000 обекта годишно от това графство, ангажирайки работното време на четирима служители. Тези пионерски опити от двете страни да работят заедно осигуряват по-късно основата за модела на Схемата за движими антики. Въпреки че мнозинството археолози се противопоставят на всяка форма на сътрудничество или комуникация с потребителите на металдетектори, примерът от Норфолк е последван от археолозите в окръг Съфолк. Политиката за

¹⁷ Addyman, P. and Brodie, N. 2002. Metal detecting in Britain: Catastrophe or Compromise? In Brodie, N. and Tubb, K.W. (eds.) Illicit antiquities: the theft of culture and the extinction of archaeology. London: Routledge, 179–184.

¹⁸ Bland, R. 2005. A pragmatic approach to the problem of portable antiquities: the experience of England and Wales. Antiquity 79: 440–447.

¹⁹ Bland, R. 2005. A pragmatic approach to the problem of portable antiquities: the experience of England and Wales. Antiquity 79: 440–447.

записване на откритите находки се появява на местно ниво в отговор на липсата на адекватна политика у професионалните археолози по отношение на заплахата от неконтролиран металдетектинг на национално ниво и липсата на желание за постигане на консенсус. В отговор на кампанията STOP, потребителите на металдетектори също организират публични и лобистки групи в своя защита. През 1979 г. се учредява Детектор Информационна Група DIG (Detector Information Group) в защита на металдетектинга. Защитата на детектористите се състои в статии в местните вестници и специализирани списания с информация за това как музеи отказват да идентифицират обекти, донесени от потребители на металдетектори. В резултат на това редица археолози получават писма със запитване дали са верни слуховете за техния отказ от идентификация на артефакти. Смята се, че тези писма са прелюдия към организираната кампания в подкрепа на металдетектинга. Депутати започват да получават писма и запитвания от гражданите относно това дали се полагат необходимите грижи за културните ценности от музейните служители и искания за незабавно разследване на публичните разходи за археология, за да се разкрие за какво се плащат данъците. Очевидно тази тактика е имала ефект на парламентарно равнище, тъй като се появяват писмени отговори в Камарата на общините през 1982 г., в които се разглеждат въпросите дали разходите за финансиране на археологията са адекватни към продукцията, която се материализира.²⁰

През 1981 г. е създаден Националният съвет за металдетектинг (NCMD). Той е основен орган, представляващ потребителите на металдетектори във Великобритания (с изключение на Северна Ирландия). Целите му са:

- Да насърчава, защитава и насърчава хобито на откриването на метали
- Да осигурява защита на хобито металдетектинг от всякакви атаки, контрол или законодателство, което компрометиращо съществуващите свободи

През 1986 г. Археологическото дружество "Съри" призовава за преразглеждане на стария Закон за съкровището и започва проучване на закона с цел въвеждане на реформи, които да осигурят по-голяма защита на движимите антики и археологически обекти. Новият законопроект е допълнен с коментари от археологическата и музейната общност, собствениците на земя, полицията, следователи и антиквари и получава силна подкрепа от Камарата на лордовете, като накрая преминава през двете камари без опозиция, влизайки в сила на 24 септември 1997 г. Заедно със Закона за съкровището, чрез консултации със заинтересованите страни, е изготвен Кодекс на добрите практики – 250 мнения и становища са получени и са използвани за преразглеждане на кодекса, за да се отхвърлят всички опасения.

През 1988 г. е публикувана "Консултативна книга за движимите антики" - документ, публикуван от Министерството на околната среда (DoE), който обобщава ключови въпроси с действащото законодателство относно преносимите антики. Препоръките, направени в документа, са ограничени и в крайна сметка не са изпълнени.

²⁰ Thomas, S. (2012), 'How STOP started: Early approaches to the metal detecting community by archaeologists and others', in Moshenska, G., and Dhanjal, S. (eds.) Community Archaeology: Themes, Methods and Practices, (Oxford and Oakville: Oxbow Books), 42-57.

1992 г.: От печат излиза първия брой на популярното списание за металдетектинг „The Searcher“.

1994 г.: Законопроект за съкровището. Въпреки промяната в позицията на правителството от първоначална опозиция към подкрепата на този законопроект, законопроектът не успя да премине през парламента, тъй като не стигна достатъчно далеч в реформите на Закона за съкровищата.

През същата 1994 г. се формира още една организация за подкрепа интересите на потребителите на металдетектори. Федерацията на независимите детектористи (FID) е била част от Националния съвет за металдетектинг NCMD, която отговаря за отделните членове, но се отделя през 1994 г., когато интересите на двете групи се разминават. Една от точките на спора е, че Федерацията на независимите детектористи не се съгласява с решенията на Националния съвет за металдетектинг да разговаря с Департамента по цифрови, културни, медийни и спортни дейности /DCMS/ за реформите на Закона за съкровището.

През 1994 г. е публикувано проучване на Съвета за британска археология /CBA/. Този доклад се опитва да установи положението на металдетектинга в Англия, като изследва двата клуба за металдетектинг и организациите за опазване на културното наследство.

През 1995 г. в Норфолк са записани 24 000 метални открития за една година. Схемата в Норфолк предостави модела за развитието на Схемата за движими антики /PAS/.

През 1996 г. е приет Законът за съкровищата, който заменя стария закон за съкровищницата. Законът влиза в сила през септември 1997 г.

През 1996 г. е публикуван документът „Движими антики. Документ за дискусия“. Този документ на правителствено обсъждане призова за коментари по две предложения - доброволна схема за записване на находки и законодателство за прилагане на записването на находките.

1997. Пилотна схема PAS, иницирана в 6 области Кент, Норфолк, Уест Мидландс, Северен Линкълншир, Северозападната част (Cheshire, Lancashire, Merseyside, Greater Manchester и Cumbria) и Йоркшир. Записването на данни стартира в Excel таблици.

Закон за съкровищата

Законът има за цел да осигури механизъм, който да позволи публичното придобиване на находките, попадащи в обхвата на закона. Всички археологически находки, ако са правилно записани, могат потенциално да дадат важна информация за миналото. Целта на Схемата за движими антики е да се записват в обществена полза всички археологически обекти, открити от представители на обществеността. Всички отговорни откриватели трябва да докладват своите археологически находки на техните местни лица за връзка, въпреки че това е доброволна схема и няма задължение да се докладва за неща, които не са съкровища.

Кои обекти се квалифицират като съкровище:

1. Всеки метален предмет, различен от монета, при условие че най-малко 10% от теглото на метала е благороден метал (т.е. злато или сребро) и е поне на 300 години в момента на откриването. Ако предметът е от праисторическа епоха, той ще бъде съкровище, при условие, че част от него е от благороден метал.

2. Всяка група от два или повече метални предмета от който и да е метал от праисторическата епоха, които идват от една и съща колективна находка.

3. Всички монети от една и съща колективна находка, при условие че са на най-малко 300 години, когато са намерени (но ако монетите съдържат по-малко от 10% от злато или сребро, трябва да са поне десет). Обикновено следващите групи от монети ще се разглеждат като идващи от една и съща находка: съкровища, които са били умишлено скрити; по-малки групи монети, като например съдържанието на кесии, които могат да бъдат изпуснати или изгубени; оброчни или ритуални находки. (Списък с монети, които обикновено се срещат в Англия и Уелс които съдържат по-малко от 10% злато или сребро, са дадени в Приложение 3 към Закона.)

4. Всеки предмет, от каквото и да е направен, когато е част от колективна находка, която е съкровище.

5. Всеки предмет, който и преди намирането му е бил съкровище, но не попада в рамките на конкретните категории, дадени по-горе. В тази категория влизат само предмети, които са на по-малко от 300 години и са направени от злато или сребро, които са били съзнателно скрити с намерение за възстановяване и чиито собственици или наследници са неизвестни.

6. Необработени природни обекти като вкаменелости, минерали, останки от хора или животни, не са съкровище.

Съгласно Закона за съкровищата от 1996 г., при намирането на съкровище, откривателят е задължен да съобщи или в рамките на 14 дни от деня, в който е направено откритието, или в рамките на 14 дни от деня, в който откривателят е разбрал, че находката може да е съкровище. При недеklarиране на намереното съкровище, деецът се наказва с лишаване от свобода за максимален срок три месеца или глоба, която не надвишава ниво 5 (понастоящем 5 000 паунда).

Законът за съкровищата гласи по-нататък следното²¹: „Правителството признава, че потребителите на металдетектори са отговорни за откриването на много обекти от голямо значение за наследството на нацията и този закон не е предназначен по никакъв начин да ограничава дейността на отговорните и спазващи закона търсачи. Правителството настоятелно препоръчва на потребителите на металдетектори да се присъединят към признат клуб или организация за металдетектинг, за да бъдат информирани ефективно за Закона за съкровищата и Кодекса на практиките и за Схемата за движими антики за доброволно записване на всички археологически обекти. Правителството призовава всички металдетектори да спазват Кодекса за поведение на Националния съвет за металдетектинг и от кодекс на практиките, който включва като минимум следните разпоредби и съвети: 1. Не навлизайте в имоти преди

²¹ Treasure Act 1996 Code of Practice (2nd Revision) England and Wales: The Department for Culture Media and Sport has published the Treasure Act 1996 Code of Practice (Revised) England and Wales.
<https://www.gov.uk/government/publications/treasure-act-1996-code-of-practice-2nd-revision-england-and-wales>

да сте получили разрешение за претърсване от собственика на земята, независимо от статута на земята; имай предвид че цялата земя, включително плажовете, имат собственик. За да се избегнат последващи спорове е препоръчително да получите писмено разрешение. 2. Не навлизайте и не търсете (със или без разрешението на собственика на земята) на места или райони, определени като археологически важни и не увреждайте други известни обекти, особено новооткрити; потърсете съвет от местните служители за връзка с търсачите, от местния музей, ако имате съмнение дали даден обект е археологически важен и под закрила. Не забравяйте, че е незаконно търсенето с металдетектор на археологически важни обекти под закрила, освен ако не е получено разрешение. 3. Свържете се с местния служител за връзка с потребителите на металдетектори, археолог или музей. 4. Присъединете се към признат клуб за металдетектинг или национална организация. 5. Запознайте се и спазвайте разпоредбите на Закона за съкровищата и Практическият правилник, договореностите за записване в рамките на Схемата за движими антики и правилата за лицензиране на износ. 6. Винаги докладвайте незабавно в рамките на 14 дни, всеки обект, който отговаря на критериите за съкровище”.

Кодекс на поведение

1. Не навлизайте в чужда земя преди да получите разрешение от собственика.
2. Спазвайте законите на страната, оставяйте имуществото така, както сте го намерили; не увреждайте посежите, не плашете животните и нарушавайте спокойствието на гнездящите птици.
3. Където и да е мястото, не оставяйте безредие или опасна повърхност за тези, които могат да Ви последват. Лесно е да се извлече монета или друг малък обект, заровен на няколко сантиметра под земята, без да се копае голяма дупка. Използвайте подходящ инструмент за копаене, извадете обекта, поставете тревата, пясъка или почвата внимателно, така че да имате затруднение отново да откриете мястото.
4. Ако откриете каквито и да било боеприпаси или какъвто и да е смъртоносен обект, като неексплодирала бомба или мина, не ги пипайте. Маркирайте мястото внимателно и докладвайте за откритието на местната полиция и на собственика на земята.
5. Докладвайте за всички необичайни исторически находки на собственика на земята и се запознайте с актуалната политика на Националния съвет по металдетектинг, свързана с доброволното докладване на движими антики в Англия и Уелс и изискванията за задължително докладване в Шотландия.
6. Не забравяйте, че е незаконно да се използва металдетектор на определени места (напр. Планирани паметници (SM)/паметници от национално значение/, обекти със специален научен интерес (SSSI) или собственост на Министерството на отбраната) без разрешение от съответния орган.
7. Запознайте се с термините и определенията, използвани в следните документи: „Съкровище”, съдържащо се в Закона за съкровищата от 1996 г. и свързания с него Практически кодекс, като се уверите, че разбирате

отговорностите си. Съвети за откриватели на археологически обекти, включително съкровище 2006.

8. Не забравяйте, че когато сте навън с вашия металотърсач, вие сте посланик на нашето хоби. Не правете нищо, което може да му даде лошо име.
9. Никога не пропускайте възможността да обясните своето хоби на всеки, който попита за това.

Разписани паметници (Scheduled Monuments)

„Разписани паметници“ е терминът за защитените недвижими културни ценности. Първите защитени паметници са от 1913 г., въпреки че корените идват от Закона за защита на древните паметници от 1882 г., когато за първи път е съставен „График“, „Разписание“ „Schedule“ (оттук и терминът „разписани“) на паметници, заслужаващи държавна защита. Списъкът е внимателно ограничен до най-важните примери за всеки тип паметник и тези, за които този вид обозначение осигурява най-подходящата защита. „Разписаните паметници са подбор от национално значими обекти. Въпреки че археологията е навсякъде, разписаните места формират внимателно подбрана извадка от тях, която се управлява по специални правила.“²² На официалния уебсайт на публичния орган, който управлява недвижимото културно наследство, са публикувани всички разписани паметници, които към момента са 19 854 записа (2016). Разписани паметници са обекти като римски останки, могили, замъци, мостове, земни изкопи, останки от изоставени селища и промишлени обекти. Паметниците по дефиниция се считат за национално значими. Решението за това дали паметникът да бъде от национално значение се ръководи от следните критерии, определени от държавния секретар по въпросите на цифровите технологии, културата, медиите и спорта: период; рядкост; документация в подкрепа на значението на паметника; груповата стойност с други активи на наследството; оцеляване и състояние; нестабилност и уязвимост - предполага необходимост от защита; разнообразие на белезите на паметника; потенциалът на паметника да разкаже повече за миналото чрез археологическо проучване. Престъпление е да се унищожи или повреди разписан паметник умишлено или чрез безразсъдство. Използването на оборудване за откриване на метали на разписан паметник, както и отстраняването на предмети е незаконно без писменото съгласие на управляващия орган Historic England (Англия) или Cadw (Уелс).

Обекти със специален научен интерес представляват защитени зони която може да се състои от рядка фауна, флора или геоложки или физиологични характеристики. Тези зони имат много висока консервационна стойност и трябва да се избягват. Те се определят от местните власти и търсенето с металотърсач е позволено с писмено разрешение от управляващия орган Natural England. В Англия има над 4000 обекта със специален научен интерес, които покриват около 7% от територията на страната. Обикновено това са защитени зони, създадени с цел опазване на дивата природа и растенията.

На уеб базираната интерактивна карта, намираща се на адрес <https://magic.defra.gov.uk> се предоставя цялата публична информация за разписаните

²² <https://historicengland.org.uk/>

паметници и обектите със специален научен интерес. Може да бъде изследвана с помощта на различни инструменти за картографиране, които са включени. Информацията обхваща селските, градските, крайбрежните и морските райони във Великобритания. Потребителите не се нуждаят от специализиран софтуер и имат достъп до картите чрез стандартен уеб браузър.

В началото на 2019 г. започва консултацията относно предложения за промяна в Закона за съкровищата, отнасящи се дефиницията на „съкровище“. Предложението е във връзка с предмети, които не са изработени от благородни метали – злато или сребро и са оценени от независимата комисия на стойност над 10 000 паунда. Тази предстояща промяна се налага, тъй като към настоящия момент Короната и музеите нямат предимството да бъдат първи купувач на артефакти, които не са от благороден метал и/или на стойност под 300 години. Към момента подобни предмети не влизат в определението за "съкровище". Катализатор на предстоящите промени е случаят с шлемът от Кросби Гарет²³ – един от най-впечатляващите римски артефакти, открит във Великобритания. Шлемът Кросби Гарет е от медна сплав, датиращ от края на втори или началото на трети век след Христа . Той е открит с металдетектор в Англия през м. май 2010 г. Въпреки, че откритието е докладвано в рамките на Схемата за движими антики, той не е обявен за съкровище съгласно Закона за съкровищата от 1996 г., тъй като единични изделия от неблагороден метал не са обхванати от закона. По този начин търсачът и собственикът на земята бяха свободни да се разпореждат с шлема. Шлемът е продаден на търг в аукционната къща Christie's в Лондон на 7 октомври 2010 г. за над 2 млн. паунда. Ако шлемът беше направен от злато или сребро, местният музей щеше да има възможност за първи кандидат за придобиване на находката. Министърът на културата на Великобритания подкрепя евентуалната промяна и заявява, че „Новите предложения ще помогнат на нашите музеи да придобият тези съкровища и да затруднят продажбите на национално значими находки на частни колекционери."

Последните данни показват, че 2017 г. е рекордна година за открити находки, отговарящи на условието да бъдат определени като съкровища - общо 1267 съкровища, включително древни римски статуи, пръстени от бронзовата епоха и джобен часовник на Стюарт. През последните 20 години 13 000 находки са преминали през процеса за удостоверяване като съкровище.

Схема за движими антики PAS

Първоначално Схемата за движими антики PAS е създадена само в шест региона на Англия, но се утвърждава на национално равнище в Англия и Уелс, създавайки връзки с потребители на металдетектори, но и с други граждани, които могат да открият случайни находки без металдетектор. Схемата се състои от 40 местни длъжностни лица за връзка (FLO) на територията на цяла Англия и Уелс.²⁴ Тяхната задача е да поддържат връзка с откривателите и да записват техните открития. Схемата за движими антики (PAS) е национална инициатива на Британския музей,

²³ Treasure Act Annual Report 2016, published December 2018
<https://finds.org.uk/documents/treasurereports/2016.pdf>

²⁴ Advice for Finders of Archaeological Objects including Treasure 2006.

финансирана от Министерството на културата, медиите и спорта. Годишните конференции в Британския музей показват не само успеха, че PAS е ангажирала голям брой потребители на металдетектори чрез мрежа от дръжностни лица за връзка, но също така и изследователския потенциал на данните, събрани чрез прилагането на схемата, събрани в базата данни и достъпни на <https://finds.org.uk>.

Целите на PAS²⁵ са:

- Повишаване на познанията за историята и археологията на Англия и Уелс чрез систематично записване на археологически обекти, открити от обществеността
- Записване археологически находки за по-нататъшно археологическо познание
- Насърчаване на най-добрата археологическа практика
- Повишаване на осведомеността относно значението на записването на археологически находки
- Повишаване на общественото участие в професионалната археология и укрепване на връзките между потребителите на металдетектори и археолози
- Подкрепяне придобиването на археологически находки от музеи

Много публични органи разглеждат ангажираността на обществеността като най-важния аспект на PAS, особено след като финансирането на археологията произтича предимно от публично данъчно облагане. Но за повечето археолози фундаменталното значение на PAS е, че се регистрират археологически находки, които в противен случай не биха могли да бъдат записани. Уникалността на PAS е, че нейните данни се генерират от откритията на обикновените хора, а не на професионални археолози, което означава, че обществото трансформира своите знанията за миналото. Това е обществена археология в най-истинския си смисъл. Ед Вайзи /Ед Vaizey/, Министър на културата през 2010-2016 г., наскоро каза за PAS: „Обичам тази схема и романтичното чувство за откриване на тези съкровища, скрити под земята в продължение на стотици хиляди години“.²⁶

Схемата за движими антики се управлява от консорциум от органи, ръководени от Британския музей от името на Съвета за музеи, библиотеки и архиви. Схемата се финансира от Департамента по цифрови технологии, култура, медии и спорт към Британското правителство. Схемата за движими антики е доброволна схема, чрез която се записват археологически обекти, намерени от обществеността в Англия и Уелс. Схемата е изцяло доброволна, като на задължително докладване подлежат находките, които представляват съкровища или за които откривателят мисли, че може да са съкровища. Всички археологически находки, които не могат да бъдат квалифицирани като съкровища, се регистрират доброволно чрез Схемата за движими антики. Ако няма музей, деклариращ интерес да придобие находката, тя се връща на търсача.

Отчетът на Схемата за движими антики PAS през 2017 г. включва следната информация:

²⁵ Lewis, M. (2015b). *Treasuring Our Past: Portable Antiquities & Treasure Strategy 2020* (London: British Museum).

²⁶ Lewis, M. (2016). *A Detectorist's Utopia? Archaeology and Metal-Detecting in England and Wales*. *Open Archaeology*, 2(1), pp. -. Retrieved 6 Apr. 2019, from doi:10.1515/opar-2016-0009.

- Записани са 79 353 находки през 2017 г. (общо 1,404,329 обекта в рамките на 901 640 записа в базата данни PAS²⁷ до 07.04.2019 г.)
- 4 378 лица през 2017 г. доброволно са предложили своите находки за записване; почти 93% от находките са открити от металдетектори.
- 93% от находките са открити върху обработваема земя, където те са податливи на повреда от плугове, изкуствени и естествени корозионни процеси.
- 99% от находките са записани с точност до 100 м - минималното изискване за информация

Нови обекти, открити чрез находки, регистрирани от PAS, включват праисторически речен морски район в Шропшир, значително ограждение от римския период в Гората на Дийн, Глостършир и обект за печене в Crockerton, Wiltshire.

Понастоящем, 399 изследователи имат пълен достъп до PAS данни и общо 12,767 регистрирани потребители.

657 научноизследователски проекта са използвали досега PAS данни, включително 27 основни части от мащабни изследвания и 132 докторски дисертации. Уебсайтовете и базата данни на PAS регистрират 348 376 уникални посетители, което направи 713 301 посещения и 6 045 761 заявки за страници.

Публикациите, свързани с работата на PAS, включват доклади във Великобритания, Британското нумизматично списание, Списанието за Средновековна археология и Списанието за пост-средновековна археология.

Проведени са над 644 информационни събития за 2017 г., включително разговори и дни за търсене с металдетектор. Чрез тях персоналът на PAS е осъществил пряк контакт с най-малко 38,479 възрастни и 4,396 деца.

През 1998 г. стартира първата База-данни на Схемата за движими антики. Базата данни позволява на служителите да записват информация за откриватели, намерени точки, находки, организации и съответни публикации. Всеки служител работи в отделни бази данни, които се събират ежегодно в централна база данни и се публикуват онлайн.

През 1999 г. пилотната схема се разширява в още 5 области - Нортхемптъншир, Хемпшир, Дорсет и Съмърсет, Съфолк и Уелс.

През 2001 г. е стартирана уеб-страницата на Схемата за движими антики.

През 2002 г. се извършва преразглеждане на дефиницията за съкровище и преразглеждане на Практическия кодекс на Закона за съкровищата, така че да отразят промените в закона.

През 2006 г. е публикуван „Практически кодекс за отговорен металдетектинг в Англия и Уелс“, като се дефинира какво е „отговорен“ металдетектинг. Новият кодекс е одобрен от всички археоложки организации, както и от организациите на детектористите и собствениците на земя.

Потребителите на металдетектори в Англия и Уелс могат да докладват своите находки доброволно, като единствените обекти, за които са задължени да докладват,

²⁷ www.finds.org.uk/database

са класифицираните като съкровище от Закона за съкровищата от 1996 г. Отчитането на открития, които не са съкровища, е по преценка на търсача.

Награди и оценки

Всеки обект, който един музей желае да придобие, се оценява от независима комисия експерти – Комитет за оценка на съкровищата. Комитетът за оценка на съкровищата се събира в Британския музей, защото там се намират съкровища за съхранение по време на оценката. Комитетът обаче е независим от музея и неговите членове са неплатени.²⁸ Комитетът се състои от лица, които са назначени или поради знанията и опита си в областта на антиките и / или защото представляват група, която е особено ангажирана с откритията на съкровища. Освен назначените лица, комитетът се допитва до временни оценители. Временните оценители са независими експертни съветници, а Комитетът за оценка на съкровището изисква техните съвети, за да се гарантира възможно най-голямо доверие в оценките на съкровищата.

Комитетът за оценка на съкровищата определя пълната пазарна стойност на находката. Наградата обикновено се разделя поравно между търсача и собственика на земята. Заинтересованите страни – търсачът и собственикът на земята, могат да предложат собствена оценка, която комисията е задължена да разгледа и обмисли. Наградата може да бъде намалена или изобщо да не бъде платена, ако има доказателства за неправомерни действия. След като е направена оценката, музеите осигуряват стойността на наградата в срок до четири месеца.

Ролята на Комитета за оценка на съкровищата при препоръчване на парична стойност за предмети, обявени за съкровище, е дефинирана в параграфи 65-70 от Кодекса на практиките към Закона за съкровищата от 1996 г. Целта е да се изплати възнаграждение на заинтересованите страни за намиране и докладване на вещи, обявени за съкровище. Параграф 10. (4) от Закона за съкровището от 1996 г. гласи: „Общото възнаграждение не трябва да надвишава пазарната стойност на съкровището“.

Ключовите критерии за оценка са:

- Оценките следва да се правят добросъвестно, без конфликт на интереси и да се вземат предвид само въпроси, свързани със стойността на обекта
- Оценителите трябва да имат предвид, че целта на оценките е да се стигне до справедлива награда *ex gratia* за търсачи, собственици на земя и други заинтересовани страни
- Оценките следва да се основават на собствените търговски познания и опит на оценителите както на вътрешния, така и на международните пазари. Особено значение може да се отдаде на оценките от членове на съответни търговски асоциации или притежатели на съответни професионални документи
- Оценките следва да отразяват цената, която би била платена за обекта при продажба на свободния пазар между желаещ продавач и желаещ купувач. Те следва да съответстват на цената, която се очаква да бъде получена при публичен търг на обекта в рамките на Обединеното кралство, без

²⁸ <https://finds.org.uk/treasure/advice/people>

комисионните, премията и ДДС, като се вземат предвид всички потенциални задгранични интереси и всички съответни обстоятелства.

- Оценките трябва да отразяват състоянието на обекта по време на намирането му. Очаква се Комитетът да бъде запознат с потенциалната стойност на обекта в неговото запазено състояние след приспадане на условните разходи за почистване и опазване
- Оценките трябва да бъдат подкрепени от примери. Когато е възможно, те следва да се позовават на съответни сравними обекти, които са постигнали цената на открития пазар и на търг
- Когато се споменават сравними обекти или монети, оценките също така трябва да предоставят копие от справка от каталога или уеб страницата, на която е изготвена информацията. Това трябва да бъде направено във всички случаи на предмети, както и за случаи, включващи монети с индивидуални оценки от над 500 паунда
- Оценките трябва да предлагат диапазон от стойности (с приблизително 10% диапазон), а не една цифра

Ако оценителят смята, че дадена находка няма търговска стойност, той трябва да го посочи в доклада, а не да спекулира с цифра за „археологическа стойност“ или да направи предложение за номинална награда. Комитетът може да направи това сам.

Финансиране

Основният източник за финансова подкрепа е Съветът по изкуствата в Англия²⁹ и Фондът за безвъзмездна помощ при покупка „Виктория и Албърт“ музей.³⁰ Фондът финансира покупки, отнасящи се до изкуствата и културата. Могат да бъдат подкрепени: археологически и етнографски предмети; предмети, илюстриращи социалната и популярната култура, декоративното и изобразителното изкуство; редки книги; документи и писма с добро историческо съдържание, карти на имоти, писателски ръкописи и архивни снимки. Безвъзмездните средства могат да бъдат до 50% от покупната цена. Покупната цена на обекта трябва да бъде между 500 и 500,000 паунда. Местният финансов ангажимент е от съществено значение. До 5 паунда от безвъзмездна помощ могат да бъдат отпуснати за всеки 1 паунд от местно финансиране. Балансът може да се търси от други органи, предоставящи безвъзмездни средства, които работят на национално равнище. Фондът за покупки използва средства от Националната лотария, за да допринесе за придобиването на предмети, свързани с изкуствата, литературата и историята от музеи, галерии, архиви и специализирани библиотеки в Англия и Уелс, които не се финансират от централното правителство. За 2019 г. са предвидени 724 000 паунда.

Друг източник за финансиране е Фонд „Арт фонд“ - Националният фонд за арт колекции³¹, благотворителна организация, създадена през 1903 г., регистрирана в

²⁹ <https://www.artscouncil.org.uk/>

³⁰ Roger Bland, The development and future of the Treasure Act and Portable Antiquities Scheme, S Thomas and P Stone (eds.), Metal Detecting and Archaeology, The Boydell Press, Woodbridge, 2008, pp. 63-86

³¹ <https://www.artfund.org/>

Англия, Уелс и Шотландия. Фондът за изкуствата е независима благотворителна организация, която не получава никакво публично финансиране. Финансирането става благодарение на щедростта на любителите на изкуството в цяла Великобритания. Фондацията има 122 000 членове (всички притежаващи „Национален паспорт за изкуство“ - членска карта за получаване на отстъпка или безплатен достъп до голям брой музеи, галерии, исторически места и културни събития плюс абонамент за списание, посветено на изкуството), 600 доброволци, корпоративни поддръжници. Над 116 години фондът помага на музеите и галериите по няколко начина: Финансиране на музеи и галерии за придобивания, развитие и представяне на изкуството чрез изложби; провеждане на кампании за набиране на средства; кампании за спасяване на конкретни произведения на изкуството и културата, когато са застрашени; промотиране на стотици британски музеи и галерии; поддържане на платформа за краудфъндинг /начин за набавяне на финансови средства, като много хора биват подканени да осигури малки суми/ с възможност за финансиране на индивидуални проекти; кампании за застъпничество, лобиране и насърчаване на филантропията. "Арт фонд" спонсорира наградата „Музей на годината“. Това е награда от 100 000 паунда, присъждана ежегодно на музея или галерията, които са имали новаторски или популярен проект през предходната година.

Националният фонд за наследство³² е друг източник за финансиране на музеите за придобиване на археологически ценности, намерени от потребители на металдетектори. Фондът отпуска грантове от Националната лотария, като предоставя безвъзмездни средства от 3000 до 5 млн. паунда. От създаването му през 1994 г., съгласно Закона за националната лотария, фондът е отпуснал над 7,9 милиарда паунда на повече от 43 000 големи и малки проекта, като помага на хората в Обединеното кралство да изследват, да се наслаждават и защитават наследството си. Фондът подкрепя проекти, свързани с устна история, културни традиции, природа, естествени и проектирани пейзажи, обществена археология /металдетектинг/, исторически сгради, паметници, колекции от предмети, книги или документи в музеи, библиотеки или архиви, истории на хора и общности или места и събития, наследството на езиците и диалектите, места и обекти, свързани с индустриалната, морската и транспортната история.

Хедли Тръст /Headley Trust/³³ - един от семейните благотворителни тръстове на фамилия Sainsbury, предоставят безвъзмездни средства от 500 до 300 000 паунда за придобиване на намерени съкровища при металдетектинг. Попечителите осъзнават големите трудности, които много регионални и местни музеи откриват в набирането на пари за закупуване на археологически артефакти. Те също така са наясно с разпространението на находките като следствие от успеха на Схемата за движими антики. Инициативата Headley има за цел да помогне на музеите да осигурят и да видят забележителни находки.

³² www.heritagefund.org.uk

³³ <http://www.headley-archaeology.org.uk/>

Музеен фонд за колекции от антични монети³⁴ – финансира малките музеи в Англия и Уелс, които желаят да придобият местни находки от антични монети, намерени при металдетектинг.

Значими находки, открити при металдетектинг в Англия и Уелс

Съкровището от Стафордшир³⁵ /Staffordshire Hoard/ – най-голямото англо-саксонско съкровище, открито до този момент. Състои се от над 3500 предмета от злато /5,1 кг/ и сребро /1,4 кг/, фигурки и бижута със скъпоценни камъни и емайл. Съкровището вероятно е укрито през 7 в. и съдържа артефакти от 6 и 7 век. Съкровището е закупено съвместно от Бирмингамския музей и художествената галерия и музея и художествената галерия на керамиката за 3,285 милиона паунда по Закона за съкровищата от 1996 г. Златни артефакти са открити от Тери Хърбърт на 5 юли 2009 г., когато той е търсил в района на наскоро разораната земеделска земя близо до Хаммервич, Стафордшир с металдетектор. През следващите пет дни 244 златни предмети са възстановени от почвата. Хърбърт се свързва с Дънкан Шларк от Схемата за движими антики. Собственикът на земята Фред Джонсън разрешава разкопките да продължат. На 25 ноември 2009 г. съкровището е оценено от Комитета за оценка на съкровищата на 3,285 милиона паунда, което според разпоредбите на Закона за съкровищата от 1996 г. е сумата, която трябва да бъде платена като награда за търсача и собственика на земята, която да бъде разпределена по равно. След като съкровището е оценено, се съобщава, че Бирмингамският музей с художествена галерия и Музеят с художествена галерия на керамиката искат да придобият цялото съкровище съвместно и стартират публичен призив за набиране на 3,285 милиона паунда, необходими за закупуването на съкровището.

Съкровището от Уинчестър³⁶ – /Winchester Hoard/ открито близо до Уинчестър, Хемпшир от Кевън Хол през 2000 година. Съкровището се състои от два комплекта бижута с много висока чистота на златото от 75 до 25 г. пр. Хр. Не са открити никакви доказателства за селище или храм. По-вероятно е съкровището да е умишлено укрито. Обявено е за съкровище, а по-късно е оценено на 350 000 паунда, които са поделени между търсача и собственика на земята съгласно Закона за съкровището от 1996 г. Съкровището от Уинчестър се намира в Британския музей в Лондон.

Чашата от Рингълмиър³⁷ /Ringlemere cup/ - датира от бронзовата епоха - 16-ти или 17-ти век пр. Хр. Чашата е била повредена при удар от плуг. Открита е през 2001 г. от Клиф Брадшоу с металдетектор близо до ферма в Източен Кент. Чашата е записана и декларирана като съкровище през 2002 г. Става притежание на британския музей за 270 000 паунда, а парите са разделени между Брадшоу и семейството Смит, които притежават фермата Ringlemere. След откриването на чашата, площадката е разкопана между 2002 г. и 2005 г., разкривайки история, започваща с активност през периода на мезолита, редица неолитни черти и находки, погребален комплекс от

³⁴ <http://www.accg.us/projects/museum-fund.aspx>

³⁵ <https://www.staffordshirehoard.org.uk/>

³⁶ <https://www.artfund.org/supporting-museums/art-weve-helped-buy/artwork/8057/winchester-hoard>

³⁷ <https://www.artfund.org/supporting-museums/art-weve-helped-buy/artwork/8729/the-ringlemere-cup>

началото на ранната бронзова епоха (приблизително 2300 г. пр. Хр.) и англо-саксонско гробище.

Съкровището от Гроувил³⁸ /Grouville Hoard/, известно още като Le Catillon II - повече от 74 000 монети от късно желязната и римската епоха и златни и сребърни бижута, докладвани през юни 2012 г. Открити са от потребителите на металдетектори Редж Мийд и Ричард Майлс в поле на неизвестно място в енорията Grouville от източната страна на остров Джърси. Това е най-голямото съкровище, което някога е било открито в Джърси, най-голямото съкровище в света от келтски монети и първата голяма археологическа находка, направена от металдетектори на острова. Изваждането на съкровището от земята е отнело пет дни разкопки. Вдигането му е било изтинско предизвикателство – солиден блок с монети с общо тегло около 1000 кг. Съкровището все още не е оценено окончателно.

3.4. Гърция

Защитата на културното наследство се превръща в отговорност на държавата от самото начало на създаването на съвременната гръцка държава. Според чл. 24 от Конституцията на Гърция, защитата на природната и културната среда представлява задължение на държавата и е право на всеки човек. Държавата е задължена да приеме специални превантивни или наказателни мерки за опазването в контекста на принципа на устойчивото развитие. Паметниците и историческите зони и елементи са под закрилата на държавата. Законът предвижда мерки, ограничаващи правото на частната собственост в случай на необходимост от нейната защита, като се определя компенсация за собствениците.³⁹

Основното законодателство, уреждащо защитата на културното наследство в Гърция, е Закон 3028/2002, „За защита на античните паметници на културата и културно наследство“ (Държавен вестник 153/A/28-6-2002), който разработва цялостна и подробна система за защита на движимите и недвижимите паметници, артефакти и нематериалното наследство. Държавната собственост на паметници преди 1453 г. и класификацията на паметниците и артефактите след този период, считани за важни, са основните принципи и средствата за прилагане на този закон.

Защитата обхваща идентифицирането, изследването, регистрирането, документирането, проучването, съхранението, консервацията и реставрацията, както и предотвратяването на незаконния износ и улесняването на обществения достъп до информацията относно културното наследство. Законът също така включва интегрирането на наследството в съвременния социален живот, образованието, естетическото удоволствие и обществена осведоменост за културното наследство. Допълнителна защита се постига чрез механизъм за мониторинг, въведен преди планирането на всяко ниво или преди да се извърши каквато и да е дейност (напр. земеделие, животновъдство, минно дело, строителство, разрушаване, изкопни работи и др.).

³⁸ <https://www.jerseyheritage.tv/jersey-s-coin-hoard>

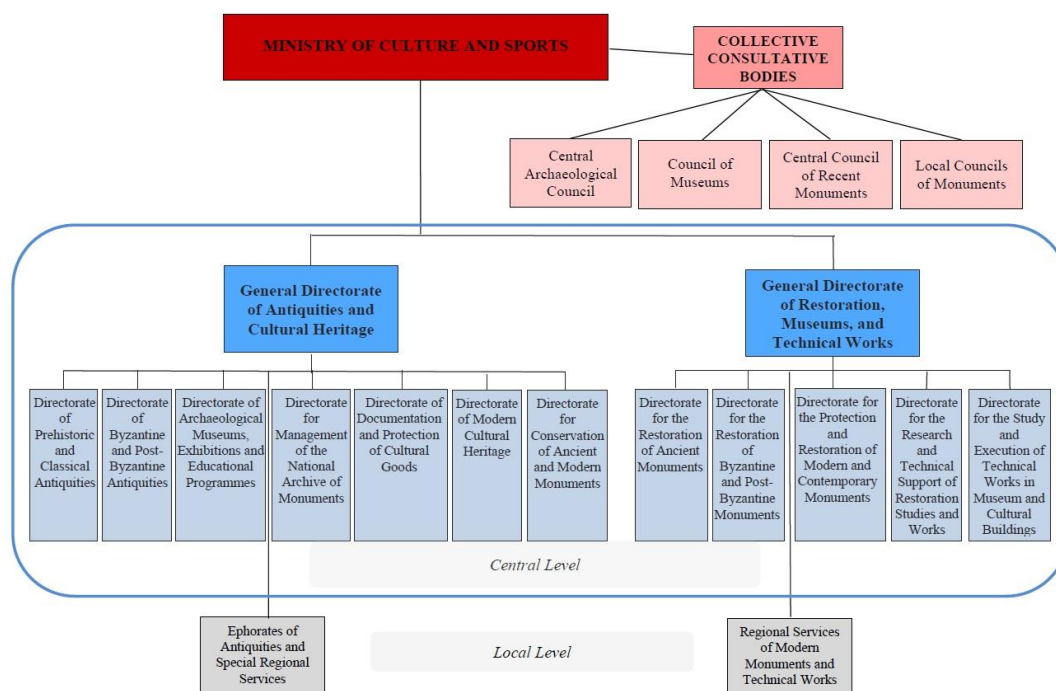
³⁹ The Constitution of Greece - Hellenic Parliament as revised by the parliamentary resolution of May 27th 2008 of the VIIIth Revisionary Parliament. <https://www.hellenicparliament.gr/en/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/>

Опазването на културното наследство до голяма степен е свързано с политиките за земеползването, строителната дейност и изграждането на инфраструктурни проекти в райони с недвижими паметници на културата. Законодателството предвижда, че "защитата на паметници, археологически обекти и исторически места е включена на всяко ниво на земеползване и градоустройство". Освен това законът изрично забранява всяко действие, засягащо движим или недвижим паметник "което може да доведе, пряко или косвено, до унищожаване, вреда, замърсяване или промяна на формата".

По-специално по отношение на защитата на археологическите обекти и паметниците се прилага процедура за тяхното класифициране (като защитени обекти) и обозначаване, което води до налагане на специални изисквания по отношение на разрешените дейности в рамките на техните граници. Възможно е също така да се разграничат специални защитни зони в рамките на археологическите обекти, а именно зони А (напълно защитени зони, забранени за строителство) и зони Б (със специални ограничения върху строителството, използването на земята и други дейности).

Фиг. 1 Институционална рамка за културното наследство на Гърция⁴⁰

Основна държавна институция за опазване на културното наследство на Гърция е Министерството на културата и спорта. Службите на министерството, отговорно за управлението и опазването на паметниците, се разделят на централни и местни служби. Централните служби контролират и наблюдават работата на регионалните служби, осигуряват координация на дейностите и общ подход, когато се занимават с въпроси на културното наследство. Централните служби, пряко свързани с опазването

⁴⁰ Institutional framework Greece. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/greece>

на културното наследство, са: Главна дирекция „Антики и културно наследство“, която отговаря за цялостната защита и управление на културното наследство и Главна дирекция по реставрация, музеи и техническа дейност. В сътрудничество с компетентните служби на Главна дирекция „Антики и културно наследство“, Дирекцията по реставрация, музеи и техническа дейност отговаря за проучването и осъществяването на охранителни, стабилизационни, възстановителни и подобрителни работи на архитектурни паметници и монументални комплекси.

Регионалните институции включват: Ефории⁴¹ по античността /Ephorates/, отговорни за опазване на културното наследство, датиращи до 1830 и Регионални служби за дейности върху съвременни паметници или технически дейности за модерното архитектурно наследство. Ефориите по античността разпространяват в цяла Гърция и обикновено се намират в префектурните (областни) центрове, тъй като тяхната сфера на отговорност е в съответствие приблизително с административното разделение на страната на префектури. Има 39 ефории за праисторически и класически антики и 28 ефории за византийски антики.

Ключова роля в определянето на политиката за опазване на културното наследство и в одобряването на големи интервенции на паметници, обекти и държавни музеи играят три колективни органа на Министерството на културата и спорта: Централен археологически съвет, Централен съвет за съвременните паметници и Съвет на музеите. Въпросите от второстепенно значение се разглеждат от Регионалните съвети за паметниците във всяка област.

Правна рамка

Основното законодателство, регулиращо културното наследство, е Закон 3028/2002 г. за защита на античните паметници и културното наследство, който включва цялостна и подробна система за защита на движимите и недвижимите паметници и артефакти и нематериалното наследство.

Гръцкото законодателство включва също така редица закони и наредби за градското планиране, които регулират строителната дейност в близост до археологически обекти: Общ строителен регламент, Закон 2508/1997; Новият строителен регламент, Закон 4067/2012; Закон 4495/2017 за контрол и защита на строителната среда и други разпоредби. Те са под юрисдикцията на Министерството на околната среда и енергетиката. Въпреки това, всички частни и обществени дейности трябва да отговарят на Закон 3028/2002 г. за защита на античните паметници и културното наследство.

Металдетектинг в Гърция

Притежаването на металдетектори в Гърция е разрешено, като металдетекторът трябва да бъде деклариран пред Генералния секретариат за култура. Купуването и притежанието на металдетектори от физически лица в Гърция е позволено, след като

---

⁴¹ Ефория, Истор. В древна Спарта — висш контролен орган, колегия от петима мъже, избирани ежегодно от Народното събрание, за да следят и контролират дейността на царя.

купувачът е попълнил и изпратил в Министерството на културата с препоръчано писмо декларация за притежание на техническото средство.⁴² Пазарът е легален и без формалности. В търговския обект се отчитат данните на купувача (име, адрес, лична карта, телефонен номер за контакт) и данни за металдетектора (производител, модел, сериен номер). Министерството на културата изпраща на притежателя на детектора в рамките на 2 седмици удостоверение за притежание на детектора и неговия регистрационен номер. Този документ има двойна употреба. От една страна, притежателят на детектора легално има право да транспортира уреда (но не и да го употребява) и документът е доказателство при всяка проверка, извършена от полицията. От друга страна, с този лиценз собственика му има право да подаде молба за лиценз за употребата му.

Използването на металдетектори в Гърция е строго регламентирано посредством разрешителен режим.⁴³ Използването на металдетектори не е разрешено в археологически и исторически обекти, както и в границите на защитните зони. Необходимо е разрешение на съответната служба като предпоставка за използването на такова оборудване в останалата част от територията. (член 38 от Закон № 3028/2002. Вж. също Министерско решение № 33/42426 / 30.7.2003 г. както е допълнено с Официален вестник № 1339 / В / 18.9.2003 г.).

Член 38 от Закон №3028/2002 урежда практикуването на металдетектинг извън систематичните археологически и спасителни разкопки. В Член 38. Други форми на археологическо изследване, ал. 2. се посочва, че използването на металдетектори или други инструменти за проучване на подпочвения слой или морското дъно не е позволено без разрешението на Службата. Решението на министъра на културата регламентира въпроси, свързани с притежаването, използването на такива инструменти и процедурата за издаване на такива разрешения.⁴⁴

За получаване на разрешение за търсене с металдетектор се подава заявление до местните ефории по античността. Лицензът се издава безплатно. Заедно със заявлението е нужно да се предостави копие от сертификата за вписване на металдетектора в регистъра на притежаваните металдетектори в Гърция. Освен заявлението и сертификата за притежавания металдетектор, е нужно да се предостави информация за териториите, в които заявителят има намерение да практикува металдетектинг. За целта е нужно желаните райони да бъдат посочени на географска карта, за да може органът, отговорен за издаването на лиценза да направи справка дали посочените места не попадат в защитени археологически зони. Картата може да бъде фотокопие от Google Earth, като изображението на терена трябва да бъде най-много от 500 м. височина. Заявителят е длъжен да потвърди, че не е осъждан за престъпления, свързани с културни ценности. Разрешението за търсене с металдетектор в исканите зони се предоставя за 1 година. След изтичането на тази

⁴² <https://anixneutis.com/nomimi-katoxi-tou-anixneuti-metallon-gr>

⁴³ <https://anixneytes-kyritsis.gr/%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%87%CE%BD%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%AD%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CF%89%CE%BD-%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82/>

⁴⁴ N.3028/2002 (ФЕК А 153/28-06-2002) Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. <https://www.forin.gr/laws/law/2795/gia-thn-prostastia-twn-arxaiothtwn-kai-en-genei-ths-politistikhs-klhronomias#!/?article=9664,9666,9672,9674>

година, потребителят на металдетектор е задължен да подаде ново заявление. Заявлението съдържа следния стандартен текст: "С това писмо искам разрешение да използвам моя металдетектор, който притежавам за хоби през свободното време, с цел търсене на изгубени предмети - монети, ценности и др. в районите, за които прилагам откъси от карти. Желая лицензът да е валиден за 1 година. Потвърждавам, че не съм следствен и нямам присъди, свързани с престъпления с културно-исторически ценности. Бих искал да бъда заедно със следните лица по време на моите проучвания:....."

Фиг. 2. Примерно заявление за получаване на лиценз за употреба на металдетектор

Προς : .....εφορεία αρχαιοτήτων

Ημερομηνία : .....

Συνημμένα :

A. Βεβαίωση εγγραφής στο μητρώο ανιχνευτών μετάλλου της ΔΤΠΠΑ

B. Αποσπάσματα χάρτη

ΑΙΤΗΣΗ ΑΔΕΙΑΣ ΧΡΗΣΗΣ ΑΝΙΧΝΕΥΤΗ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

Με την παρούσα μου επιστολή ζητάω άδεια χρήσης του ανιχνευτή μετάλλων που έχω στη κατοχή μου για χόμπι ελεύθερου χρόνου, με σκοπό την έρευνα χαμένων αντικειμένων νομισμάτων – τιμαλφών, στις περιοχές για τις οποίες επισυνάπτω αποσπάσματα χάρτη.

Ο χρόνος ισχύς της άδειας επιθυμώ να είναι για 1 έτος.

Δηλώνω επίσης ότι, δεν έχω εκκρεμούσες δίκες – καταδίκες, και ότι έχω λευκό ποινικό μητρώο.

Επιθυμώ κατά την έρευνα να είναι μαζί μου και τα ακόλουθα άτομα:

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ :..... ΑΔΤ : .....

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ :..... ΑΔΤ : .....

Μετά τιμής,

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΑΔΤ:.....

ΚΙΝΗΤΟ:.....

В отговор на заявлението, потребителят получава писмено разрешение за 1 година, в което се съдържат условията, при които лицето има право да прави проучвания с металдетектор. Задължителна част от условието е, че потребителят има право да използва своя металдетектор само по време на работните дни и часове на

37

www.eufunds.bg

Службата за опазване на антиките, за да може да бъде проследявано проучването от служителите на институцията, когато е необходимо. Службата трябва да бъде информирана писмено, както за началото, така и за завършването на проучването. Лицензът се предоставя за определеното време изключително само за териториите в приложената карта. Лицензът не прехвърля и не узаконява използването на горепосочената машина от други лица. Резултатите от изследването трябва да бъдат съобщени на службата с писмено позоваване на приложена карта на района. В случай на установяване на античен паметник, потребителят има задължението незабавно да прекрати разследването и да уведоми компетентната служба. Компетентната служба си запазва правото да оттегли този лиценз, ако условията не са изпълнени. Разрешителното по никакъв начин не е предмет на лиценз за извършване на археологически разкопки, а само на използването на металдетектора.

Престъпления с културни ценности в Гърция и причини за това

Според годишните доклади⁴⁵ за организираната престъпност в Гърция, изготвени от Дирекцията по сигурността на гръцката полиция, данните сочат, търговията с паметници на културата от 2011 г. до 2017 г., престъпленията с културни ценности основно са индивидуални действия и в по-малка степен действия на организирани престъпни групи. Основната престъпна дейност е била контрабанда в райони на гръцката територия с цел откриване на антични находки с голяма историческа и културна стойност. Според данните на гръцката полиция през 2013 г. нарушенията намаляват с 28,42% в сравнение с 2012 г. (68 срещу 95) и са арестувани общо 89 извършители в сравнение със съответно 181 души.

Престъпните групи през 2013 г., възлизат на две, състоящи се от общо седем члена, т.е. шест гръцки граждани и един чужденец, които са участвали в два случая. Тези групи са разположени в Северна и Централна Гърция, като техните действия се характеризират като местни. Част от причините, които благоприятстват описаната по-горе престъпна дейност, според гръцката полиция, са:

- Ниската държавна компенсация за открити и предадени на държавата културни ценности.⁴⁶ Наградната система и определянето на стойността на наградите при случайно открити културни ценности е недостатъчно насърчаваща за гражданите и е предпоставка за незаконен трафик на артефактите. В резултат на това, заинтересованите страни се ориентират към пазарите, където маржовете са печалба са по-високи.

⁴⁵ Годишни доклади за организираната престъпност в Република Гърция.

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=27865&Itemid=73&lang=

⁴⁶ Годишен доклад на Дирекцията по сигурността на гръцката полиция за 2011 г. ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΤΟΥΣ 2011.

http://www.astynomia.gr/images/stories/2011/statistics2011/ekthesi_organwmenou_egklhmatos_2011.pdf

- Съществуването на голям чуждестранен пазар за такива обекти.⁴⁷ Страстта на частни лица, предимно частни колекционери на антични предмети, е благоприятен фактор за развитието на тази дейност, но колекционерството и пазарът на произведения на изкуството е практика с много стара културна история. Колекционерството е съществувало още през 3-то хилядолетие пр. Хр. Египетската династия Птолеми събира книги от целия свят в Александрийската библиотека. Родът на Медичите превръща Флоренция в един от световните културни центрове на Ренесанса. Там са създадени голям брой произведения на изкуството. Медичите покровителстват художници и архитекти. Те са щедри меценати и разточителни консуматори на изкуството. Галерията Уфици, съдържаща огромно количество шедьоври, е била частна собственост на династията. През 18 век последната представителка на рода Ана Мария Луиза Медичи подарява тези богатства на град Флоренция. Тази традиция продължава и днес с дейността на частните колекционери.

3.5. Дания

В началото на 80-те години металдетектингът прави революция в датската археология. Почти всички зрелищни открития от последните десетилетия, включително и тези, които се появяват в заглавията на националните медии, са направени от потребители на металдетектори.⁴⁸ В края на 70-те години официалната археология залага на либералния модел, основан на сътрудничество и включване на търсачите, а не на конфронтация и криминализиране. Оттогава, както и в други страни, металдетектинга се превръща в популярно рекреационно хоби за много хора. В Дания се възприемат термините „аматьори-археолози“, „професионални аматьори“ и „металдетекторна археология“

Съгласно Датския консолидиран закон за музеите (2006 г.) използването на металдетектори е законно, с изключение на защитените недвижими археологически обекти и в рамките на два метра от тях. В защитените недвижими археологически обекти и на два метра от тях не се извършват следните дейности: селскостопанска дейност, изискваща обработка на почвата /напр. оран и засаждане/ и металдетектинг.

Търсачите се компенсират финансово за предадените находки от Датския национален музей (на практика находките първоначално се обработват от местни музеи). Компенсация се дава за находка, която е обявена за съкровище („Danefæ“ на датски), а сумата на компенсацията се определя от персонала на Датския национален музей и се основава на следните фактори: 1) метална стойност на находката 2) рядкост на находката и 3) грижа, която търсачът е положил за находката. Между 2010 и 2014 г. за награди са изплатени 1 милион евро, през 2015 г. – 0,5 милиона евро, през 2016 г. са изплатени 490 000 евро, през 2017 г. – 400 000 евро, а през 2018 г. тази цифра достига 1 милион евро.

⁴⁷ Годишен доклад на Дирекцията по сигурността на гръцката полиция за 2013 г. ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΒΑΡΟ & ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΤΟΥΣ 2013.

http://www.astynomia.gr/images/stories/2016/prokirikseis16/2013_ekthesi_oe.pdf

⁴⁸ Dobat, A. & Jensen, A. (2016). “Professional Amateurs”. Metal Detecting and Metal Detectorists in Denmark. Open Archaeology, 2(1), pp. -. Retrieved 16 Apr. 2019, from doi:10.1515/opar-2016-0005

Таблица 1. Изплатени суми за награди на потребители на металдетектори за открити и предадени съкровища

	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Датски крони	1,2 млн.	3,0 млн.	4,23 млн.	3,66 млн.	3,16 млн.	7,68 млн.
Евро	150 000	400 000	500 000	490 000	420 000	1 млн.

Източник: Датски национален музей

От 2013 до 2018 г. броя на откритите и предадени археологически находки /монети и предмети/ е 71 294 броя. За същия период обявените като съкровище находки са 9657 броя.

Таблица 2. Подадени заявки за оценка на находки и оценени като съкровище

Брой	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Общо открити находки	5 556	7 178	9 756	17 055	14 364	17 385
Находки, оценени за съкровище	782	1 034	1 137	2 047	2 194	2 463

Източник: Датски национален музей

Артефакти от някои категории, които преди 20 години са считани за изключителни или дори уникални, вече са стотици бройки. Селища от ранното средновековие, които в края на 70-те години са били около двадесет, днес са няколкостотин.

Около 80% от намерените монети са открити с металдетектор. Останалите 20% са намерени при официални археологически разкопки, при земеделска работа, градинарство, строителство и др. С детектор се намират най-вече единични и загубени монети от ежедневието. При контролираните археологически разкопки монетите са в такъв малък брой, че е трудно да се направят достоверни анализи за обращението им.

Датския металдетектинг получава значително медийно внимание, характеризира се с много положителен дискурс, който обрисова дейността на потребителите на металдетектори като принос към писането на датската история.⁴⁹ Моделът в Дания се счита за успешен, а по-голямата част от датските археолози смятат, че положителните ефекти от либералната политика към детекторната археология надвишават негативните ефекти. Според опита на музейните служители повечето практикуващи проявяват високо професионално отношение към тяхното хоби

⁴⁹ Dobat, A. & Jensen, A. (2016). "Professional Amateurs". Metal Detecting and Metal Detectorists in Denmark. Open Archaeology, 2(1), pp. -. Retrieved 16 Apr. 2019, from doi:10.1515/opar-2016-0005

и следват основните правила на археологическите проучвания. Най-важното е, че мнозинството от практикуващите, спазват разпоредбите и законите, като предават намерените находки в местните музеи.

Аргументите в полза на металдетектинга във вече изоравани територии според археолозите са: 1. Находките вече са премахнати от първоначалния им контекст; 2. Опасността от влошаване и в крайна сметка от унищожаване от фактори като строителна и селскостопанска дейност, киселинни дъждове и химически торове.⁵⁰

Както практикуващите любители, така и археолозите често подчертават стойността на металдетектинга като източник на научни познания относно характера и развитието на праисторическите и историческите общества.

Законът за съкровищата

Защо металдетектингът в Дания не се превръща в проблем, за какъвто говорят в други европейски страни? Всъщност, управляващите културното наследство в Дания по време на ранния период изразяват загриженост и дори очакват мащабно унищожаване на културно наследство от търсачите⁵¹.

Още в началото, Законът за съкровищата играе решаваща роля. Актът гарантира, че мнозинството от хилядите находки, открити от търсачите, влизат в списъците на местните музеи и на Датския национален музей. Законът гарантира, че откритите обекти са придружени от съществени контекстуални данни, като например местоположение и връзка към други находки. Законът за съкровищата се изпълнява от Датския национален музей в сътрудничество с множеството местни археологически музеи. За своя размер и население Дания има относително голям брой археологически музеи (около тридесет). Тази децентрализирана структура е в основата на тясното взаимодействие между музейните служители и гражданите и позволява установяването на тесни връзки между археолози и любители търсачи. Тясното сътрудничество между детектористите и местните музеи обикновено включват намирането, обработката и изпращането на находките до Датския национален музей, който прави оценка и предлага финансовата компенсация на откривателя. Музеите съдействат и предоставят информация за перспективни места за търсене, картографски материали, както и инструктиране на търсачите за обработката на находката и документацията. Музеите също така подпомагат сдруженията на детектористите в процеса на организиране на мащабни демонстрационни събори и митинги чрез посочване на потенциални зони за проучване. Трябва да се добави и общото високо ниво на доверие между обществото и официалните институции в Дания не само в археологията, а и във всяка една друга област.

Много потребители на детектори са членове на една или няколко местни и национални асоциации, напр. Bornholmske Amatørarkæologer, Harja, Tellus и Thy-Mors Detektorforening. Тези сдружения изпълняват важна роля като институционална връзка между търсачите и музеите или други изследователски институции. Те си сътрудничат

⁵⁰ Bastrup, M. P., & Feveile, C. (2013). Treasure trove - Samarbejdet mellem finder, lokalmuseum and Nationalmuseum (pp. 284-295). Nationalmuseets Arbejdsmark.

⁵¹ Fischer, C. (1983). Den har Fanden skabt. (pp. 8-14). Skalk, 1983, 1.

редовно с местните музеи и други институции при разработването на проекти или разкопки. Тези организации имат социално и културно значение и допринасят за оформянето на позитивно отношение към металдетектинга като хоби, а също имат важни образователни функции. Накрая, както при много други хобита, търсачите са отчасти мотивирани от състезателния дух. Откритите находки се публикуват на различни интернет платформи, използвани от детектористите за споделяне на опита и находките. Така те удовлетворяват своето човешко желание да споделят успехите си с други търсачи и с обществеността.

На този фон може да се твърди, че успехът на либералния модел се основава на факта, че датските търсачи смятат хобито си като принос в писането на датската национална история. Вместо пасивното задоволяване на потребностите от културното наследство чрез музеите и медиите, металдетектингът предлага на гражданите възможността активно да работят за културното наследство и по този начин да допринасят за общия успех и напредък на нацията. Така металдетектингът стана по-скоро източник на социален и културен капитал, отколкото на финансови приходи.

База данни DIME

DIME – Digitale Registreringsportal for Metaldetectorfund е онлайн база данни за отчитане, обработка, обезпечаване и предоставяне на археологически находки от любители – археолози. DIME е общ портал за потребители на детектори и датските музеи, който може да бъде ползван от обществеността. Базата данни DIME е разработена през 2016-2018 г. от група археолози и университетски научни работници в тясно сътрудничество с потребители на металдетектори и широк кръг от професионалисти от музеите в цялата страна. Платформата DIME се разработва от потребителите за потребителите и при проектирането на базата данни разработчиците разчитат на: интервюта с 27 музейни служители (от 27 различни музея) за практиката и опита с регистрацията на фонда и възможните изисквания. разтвор на база данни; онлайн въпросник за потребителите на детектори за практиката и потребностите им за регистрация на находките (168 отговора); събиране на данни чрез фокус група с избрани потребители на детектори.

DIME е разработена от следните институции: Университета в Орхус /Aarhus Universitet/, Музей MOMU /Moesgaard Museum/, Историческия музей в Северна Ютландия /Nordjyllands Historiske Museum/ и Градския музей на Одензе / Odense Bys Museer/.

Цели на платформата DIME:

- Увеличаване участието на потребителите на металдетектори в музейната работа
- Развитие на сътрудничеството между потребителите на металдетектори и музеите
- Облекчаване на натоварването за регистрация на находките в музеите
- Възможност за бърза оценка на находки, обявени за съкровище
- Стандартизиране на регистрационните практики в цялата страна
- Оптимизиране на наличната информация за изследователска дейност

- Изпълнява функцията на цифров музей, като по този начин прави находките и свързаните с тях данни (с изключение на лични данни и други чувствителни данни) достъпни за широка публика
- Ангажиране на доброволците в археологията и възможностите да бъдат включени в други регистрационни практики, използвайки принципите на краудсорсинга
- Обмен на знания между различни екипи за научни изследвания съвместно с потребителите на металдетектори, както на национално, така и на международно ниво
- Сътрудничество с международни институции и проекти със същата или сходна цел
- Приобщаващ и демократичен подход към управлението на културното наследство чрез прилагане на основните принципи на гражданската наука (Citizen science). Гражданските науки включват научни изследвания, проведени изцяло или частично от любители /непрофесионални учени/. Гражданската наука често се описва като „участие на обществеността в научните изследвания“, както и повишаване на общественото разбиране за науката. Термините „гражданска наука“ и „граждански учени“ влязоха в Оксфордския английски речник през юни 2014 г.⁵²

„Идеята, на която се основава DIME, е проста и блестяща, и се надяваме, че DIME е един от ключовете за решаване на предизвикателството, пред което ние и другите музеи сме изправени с нарастващия брой на потребителите на металдетектори. Днес археолозите-аматьори често са също толкова компетентни, колкото и професионалистите. Това е особено вярно за датските детектористи и е въпрос на признаване и предоставяне на възможност да представят своето огромно количество знания“, казва Ране Вилерслев, директор на Националния музей на Дания.⁵³

3.6. Италия

Освен като богата на археологически ценности, Италия е известна като водещата държава, предприела действия за връщане на културното си наследство от различни части на света. Световноизвестният Музей на Жан Пол Гети в Лос Анжелис, след серия съдебни процеси, връща на Италия антични скулптури и други древни артефакти. През февруари 2006 г. Метрополитен музей в Ню Йорк подписа договор с Министерството на културата в Рим, за връщане на незаконно изнесени произведения на изкуството, което предполага връщане към Италия на произведенията, притежавани от музея, за които може да се докаже незаконното излизане от страната. След споразумението с Метрополитен музей, други музеи, като Бостънския, Музея на изкуството в Кливланд и много други частни колекции, също подписват договор с Италия. Така се ражда т.нар. „италиански модел“ на споразумения за връщане на

⁵² <https://web.archive.org/web/20160509083230/http://public.oed.com/the-oed-today/recent-updates-to-the-oed/previous%20updates/june-2014-update/new-words-list-june-2014>

⁵³ <http://cas.au.dk/en/currently/news/singlenews/artikel/nyt-digitalt-vaerktoej-vaekker-begejstring-blandt-metaldetektorbrugere/>

национални (предимно археологически) обекти на наследството.⁵⁴ Безспорно договорите и споразуменията са един от инструментите за разрешаване на този вид проблеми между две нации или между държава и институция по отношение на техните културни ценности.

Разследванията на италианските карабинери, и по-специално карабинерите за защита на културното наследство (Comando carabinieri per la tutela del patrimonio culturale) също имат своя принос за успешното връщане на редица артефакти в страната. Специализираното звено разследва операции, свързани с италианското културно наследство, като използва различни професионални умения и най-модерни технологии. „Базата-данни за незаконно изнесени културни ценности“⁵⁵, чието управление е възложено на командния офис - Секция за обработка на данни, е създадена през 1980 г. Тя е първата база-данни в този сектор и най-голямата специализирана с подобен профил.

Италианската система за опазване на културното наследство е известна като една от най-рестриктивните. Дали обаче тези мерки са достатъчно ефективни за опазването на културното наследство? Каква е причината този род престъпления да не намаляват при силно рестриктивна политика? Въпреки огромните ресурси, които се хвърлят в борбата срещу незаконния трафик на културни ценности, някъде в системата има сериозен недостатък. Рестрикциите, свръх-регулациите и ограниченията могат да доведат до обратен, негативен ефект. Правилна ли е политиката за превенция? Ефективната превенция се базира на научнообосновани изводи и прогнози, на системни изследвания, на данни и изводи от официалната статистика. Освен пряко предотвратяване на криминалните действия е нужно въвеждането на политики и действия, насочени към ограничаване на криминогенните фактори и на причините за престъпността. Наказателната репресия не бива да бъде основното средство за борба с престъпността.

Законодателство и металдетектори

В Италия няма забрана за закупуване, продаване и притежаване на металдетектор. Не съществува нито разрешителен, нито уведомителен режим за търговията и владението на този вид технически уред.

Същевременно, към настоящия момент в Италия не съществува закон, в който се споменава думата „металдетектор“. За сега единствения италиански закон, който индиректно засяга практиката или използването на металдетектори, е Кодексът за културното наследство и ландшафт №42 от 2004 г., не защото е написано нещо за металдетектинг или металдетектори, а защото е обявено, че археологическите изследвания са прерогатив на Министерството на културното наследство⁵⁶ (MiBAC) и никой без разрешение не може да извършва такива изследвания.

В този закон се съдържат и някои членове, които изясняват, че това, което се счита за защитено и принадлежащо на държавата, трябва да бъде декларирано, ако

⁵⁴Rosetti, Giulia. A proposito di traffici illeciti. 2011. Fogli e Parole d'Arte. Онлайн-списание за изкуства. <https://www.foglidarte.it/testuali-parole/117-a-proposito-di-traffici-illeciti.html>

⁵⁵ La "Banca Dati dei beni culturali illecitamente sottratti" <http://www.carabinieri.it/cittadino/tutela/patrimonio-culturale/la-banca-dati-tpc>

⁵⁶ Ministero per i beni e le attività culturali <http://www.beniculturali.it/mibac/export/MiBAC/index.html>

бъде намерено случайно по някакъв случаен начин. Умишленото търсене на археологически предмети е наказуемо.

В Италия всички археологически предмети, намерени под почвата, принадлежат на държавата, а не на собственика на земята.

На практика, ако потребител на металдетектор извършва изследване и претърсване без конкретна цел извън защитените недвижими археологически обекти и райони и случайно открие една римска монета, тя трябва да бъде запазена и предадена на властите до 24 часа. Търсенето в този район трябва незабавно да бъде прекратено, защото компетентните институции могат да разгледат продължаването на търсенето в същия район за умишлено търсене от археологически интерес, т.е. за незаконно археологическо проучване. Всяко умишлено археологическо проучване е забранено за широката общественост и подлежи на наказателна процедура.

Ако потребителят на металдетектор открие други предмети, напр. бижута, пръстени и други скъпоценности, които не могат да бъдат идентифицирани като културно наследство, се считат, че са изгубени обекти. Те трябва да бъдат предадени в полицейското управление. Ако никой в рамките на една година не е претендирал за собственост, предметите трябва да бъдат върнати на откривателя.

Местни разпоредби

Някои местни разпоредби относно природни паркове или археологически райони обявяват използването на металдетектора за забранено. Но това местно решение няма позоваване на нито един национален закон, тъй като такъв не съществува. В автономна провинция Болцано съществува местен Закон на провинцията от 12 юни 1975 г., п. 26 1 - Създаване на провинциален надзор върху културното наследство и промени и допълнения в провинциалните закони от 25 юли 1970 г., п. 16 и 19 септември 1973 г., п. 37.⁵⁷ Член 5/шести (Забрана за използване на метални детектори):

(1) На територията на провинцията е забранено използването на металотърсачи без разрешение. Всеки, който възнамерява да се възползва от него, трябва да поиска разрешение от директора на провинциалното управление на културното наследство, като посочи целта на неговата употреба.

(2) За райони с археологически интерес, разрешението трябва да се дава конкретно за всеки отделен случай, тъй като изследванията в археологическите райони на провинцията са забранени.

(3) Всеки, който ползва металотърсачи без разрешение, подлежи на заплащане на имуществена административна санкция от 500 до 3 000 евро. В областите с археологически интерес санкцията се утроява.

(4) Контролът върху спазването на разпоредбите на този член се извършва от персонала на областния отдел "Културни активи с функционална квалификация", както

⁵⁷ Legge provinciale 12 giugno 1975, n. 261) Istituzione della Soprintendenza provinciale ai beni culturali e modifiche ed integrazioni alle leggi provinciali 25 luglio 1970, n. 16 e 19 settembre 1973, n. 37. <http://lexbrowser.provincz.bz.it/doc/it/lp-1975-26%C2%A7120/legge provinciale 12 giugno 1975 n 26/span art 5 sexes divieto dell uso di rivelatori di metalli span.aspx#nota1>

и от контролните органи на провинциалните части "Природа и ландшафт и гори", органите на местната полиция и по искане на председателя на провинцията и органите за обществена сигурност.

Разрешението за използването на металотърсачи се издава с еднократно искане чрез специална форма и е на стойност 16 евро. Не съществуват минимални специфични изисквания от страна на заявителя за издаване на разрешението. Също така, няма процедура или орган, който да инструктира потребителя на металдетектора за спазване на италианските закони относно частната собственост и културно наследство. Както се посочва във втория параграф, във всички случаи изследванията в археологическите райони на провинцията са забранени, което е в съответствие с националното законодателство.

С Протокол №10089 от 14.11.2017 г. Археологическият отдел в Парма и Пиаченца излиза с официално изявление⁵⁸ относно дейностите за противодействие на незаконни проучвания и археологически разкопки и информация за използването на металдетектора за археологически проучвания. Неофициално бе обявено, че документът служи като препоръка. В него се твърди, че металдетектингът се счита за умишлена дейност за откриване на потенциални археологически обекти. Съставителите на документа заявяват, че цялата национална територия трябва да се разглежда като потенциална археологическа зона. Текстът е съставен без да е съобразен с действащото законодателство и без да се отчете, че такава забрана не може да бъде приложена, тъй като ще се отрази на всички човешки дейности, извършвани върху почвата (земеделие, строителство и т.н.). Министерството на културата в Италия никога не е излизало с подобна официална декларация, това е само един регионален документ от Археологическия отдел в Парма и Пиаченца. По-неприятното в случая е, че информацията е публикувана с цел сплашване, натиск и обезкуражаване. Подобно поведение на комуникация единствено доказва липсата на воля за диалог между експертите и обществото, избягване на срещи за обсъждане и решаване на посочените проблеми.

Предстоящи изменения и допълнения в Наказателния кодекс

През октомври 2018 г. в Камарата на депутатите на италианския парламент преминаха дебатите и гласуването на първо четене на измененията и допълненията в Наказателния кодекс за престъпления срещу културното наследство. Гласовете на първото четене са 378 „за“ срещу 75 „против“. С предстоящите промени се въвеждат нови, още по-рестриктивни наказания. Критиките по време на обсъждането са свързани с това, че строгостта на санкциите не са в съответствие с тежестта на наказваните с тях нарушения, не се съблюдава основния принцип на пропорционалност и липсват критерии при определяне на наказателната тежест.

Според критиците на предложенията за по-тежки наказания, тези мерки няма да доведат до превенция на престъпленията срещу културното наследство. В своята

⁵⁸ Attività di contrasto alle ricerche e scavi archeologici clandestini, e informazioni sull'uso del metal detector per ricerche archeologiche (prot. n. 10089 del 14.11.2017)
<http://www.sbp-pr.beniculturali.it/index.php?it/208/tutela-patrimonio-archeologico>

декларация преди окончателното гласуване на първо четене, депутатът от партията „Братя италианци – национален десен център“⁵⁹ *Ciro Maschio*, член на парламентарната комисия по правосъдие, подчертава, че „по дефиниция *Fratelli d'Italia* е абсолютно благосклонна партия към законодателството, което засилва защитата на нашето историческо, културно и художествено наследство: не само защото Италия притежава важна част от художественото и културното наследство на света, не само защото Конституцията ни насърчава развитието на културата, научните и техническите изследвания, опазването на ландшафта и историческото и художествено наследство на нацията, а защото историческото и художественото наследство на нашата нация е душата на нашия народ, на нашата идентичност и ни кара да се гордеем, че сме италианци... И все пак, за съжаление, виждаме лошо реализирано добро намерение...”.

Затова, отново отбелязваме, че има тенденция за одобряване на краткосрочни закони, които предизвикват регулаторни припокривания, обърквания и трудности за онези, които след това ще трябва да прилагат самите разпоредби. Изглежда, че тези предложения се одобряват повече, за да покажат, че нещо е направено, а не да се регулират по-добре определени казуси.⁶⁰ Депутатът *Luca Rodolfo Paolini*⁶¹ от партията „Северна лига“, адвокат по наказателни дела, смята, че разпоредбата съдържа непропорционални наказания, които биха могли да доведат до парадокса някои лица да извършат още по-тежки престъпления, които се наказват с по-ниски или еквивалентни наказания, за да скрият вината си.⁶² Депутатът *Giusi Bartolozzi*⁶³ от партия „Напред Италия“ /*Forza Italia*/, съдия в Апелативния съд в Рим и магистрат в Данъчната комисия, в заключителната си реч преди гласуването на първо четене заявява⁶⁴, че „приемането на поправките в Наказателния кодекс е една много благородна дейност, но - уви - е жалко, как се извършва... Ние сме принудени да кажем "не", г-н председател... това е резултат от "пан-наказателен" дрейф, който ние във *Forza Italia* никога няма да споделим...”.

Свидетели сме на санкциониращ делириум, а не на систематична намеса. Санкциите се задълбочават, започвайки с предубеждението, че италианският гражданин е изначално виновен. Конвенцията от Никозия има за цел да предотврати престъпленията с културното наследство и след това да се бори с незаконния трафик и унищожаването на културните и ландшафтни активи. Същата конвенция има за цел система от превенция и мониторинг. Аз съм от град Джела, който е част от Магна Греция /бел. Магна Греция, на латински *Magna Graecia* – „Велика Гърция“ е името на част от древна Южна Италия, която е колонизирана от древногръцки заселници през VIII век пр. Хр./ Моите съграждани, когато копаят земята си, всеки път намират артефакти. Ако те намерят някакъв артефакт и не го обявят, трябва да ги осъдим с 18-

⁵⁹ *Fratelli d'Italia* (partito politico) <https://www.fratelli-italia.it/>

⁶⁰ Resoconto stenografico dell'Assemblea Seduta n. 66 di giovedì 18 ottobre 2018 http://www.camera.it/leg18/1008?idLegislatura=18&sezione=documenti&tipoDoc=assemblea_file&idSeduta=0066&nomefile=stenografico&back_to=0

⁶¹ http://leg16.camera.it/29?shadow_deputato=302995

⁶² http://www.camera.it/leg18/824?tipo=C&anno=2018&mese=10&giorno=09&view=&commissione=02&pagina=d_ata.20181009.com02.bollettino.sede00030.tit00010.int00040#data.20181009.com02.bollettino.sede00030.tit00010.int00040

⁶³ http://www.camera.it/leg18/29?shadow_deputato=307404&idLegislatura=18

⁶⁴ http://www.camera.it/leg18/1008?idLegislatura=18&sezione=documenti&tipoDoc=assemblea_file&idSeduta=0068&nomefile=stenografico&back_to=0

годишна присъда. За мен това наистина е прекалено много. Ние също така увеличаваме наказанията, но трябва да го правим по хармоничен и пропорционален начин. Трябва също така да извършим задълбочени образователни и информативни действия, за да предотвратяваме, а не да репресираме. В този текст има не само неоправдано и предубедено увеличаване на присъдите, но и шизофрения по отношение на нормативната техника при изчисляването и на финансови санкции”.

В предложения законопроект за първи път се споменава терминът „металдетектор”. Чл. 707 предвижда следното: „Наказва се със затвор до две години и с глоба от 500 до 2 000 евро лице, което е задържано с инструменти за проучване на земята, металдетектор или друго подобно оборудване в рамките на археологически зони и паркове; в области с археологически интерес; в области, подлежащи на предварителна проверка за археологически значимост и в такива, които са обявени за защитени с друг административен акт.” Тази правна реформа е положителна стъпка предвид факта, че законотворецът вече прави разлика между археологически зони и такива без археологическа значимост. Търсенето с металдетектор вече не би трябвало да е еднозначно с умишленото търсене на археологически предмети, т.е. търсенето с металдетектор извън защитените археологически зони и съответно намирането на археологически предмети, ще може да се разглежда като случайна находка. Самият металдетектор извън обсега на защитените територии и неправомерни разкопки вече не би трябвало да е равносителен на уред за извършване на престъпление.

Случайно откритие и награда за откривателя

В случай на намиране на археологически предмет с металдетектор в Италия, откривателят има задължение да предаде откритието в рамките на 24 часа.

Кодексът за културното наследство и ландшафт №42 от 2004 г.⁶⁵ разглежда случайните открития, тяхната собственост и награда за откривателя.

Член 90 Случайни открития

Всеки, който случайно открие недвижимо имущество или движими вещи, посочени в член 10, подава уведомление в рамките на двадесет и четири часа до служителя или кмета или органа за обществена сигурност и се грижи за тяхното временно съхраняване, оставяйки ги при условията и на мястото, където са били намерени.

Ако в случая се отнася за движими вещи, чиято сигурност и безопасност не може да бъде осигурена по друг начин, освен чрез отстраняване от мястото на откритие, откривателят има право да ги отстрани, за да гарантира по-добре тяхната безопасност и съхранение до посещението на компетентния орган.

Член 91 Принадлежност и квалификация на откритите неща

Предметите, посочени в член 10 от всеки и по какъвто и да е начин намерени в подпочвения пласт или на морското дъно, принадлежат на държавата.

⁶⁵ DECRETO LEGISLATIVO 22 gennaio 2004, n. 42 <http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2004-01-22;42>

Член 92 Награда за открития

Министерството заплаща премия в размер на не повече от една четвърт от стойността на намерените предмети: на собственика на недвижимия имот, в който е открита находката; на случайния откривател, който е изпълнил задълженията, предвидени в член 90; Не се дължи награда на откривателя, който е влязъл и е търсил в имота на друго лице без съгласието на собственика; Наградата може да бъде платена в брой или чрез отстъпването на част от намерените неща.

Член 93 Определяне на премията

1. Министерството на културата определя премията, дължима на онези, които имат право по чл. 92, след оценка на откритите предмети. Ако правоимащите лица не приемат окончателната оценка на министерството, стойността на откритите неща се определя от трето лице, определено по споразумение между страните. Разходите по оценката се изплащат от онези, които имат право на наградата.

Неправителствени организации в областта на металдетектинга

В Италия съществуват няколко асоциации и клубове на потребителите на металдетектори. Водеща организация е Италианската федерация по металдетектинг⁶⁶ (Federazione Italiana Metal Detecting – FIMD). Член е на Европейския съвет по металдетектинг (European Council for Metal Detecting)⁶⁷. Федерацията има централно и правно седалище в град Чинизи, Сицилия, но по силата на закона тя може да отваря клонове във всеки регион или провинция. Управлява се от Съветът на директорите, състоящ се от президента, вицепрезидента и генералния секретар. За да се гарантира, че присъствието на Федерацията е възможно най-широко, са създадени регионални офиси и провинциални служби, на които съответно се избира регионален или провинциален делегат. Функцията на териториалните служби е да се обединят асоциациите, клубовете и групите, които присъстват на територията, без намеса в техния статут, тяхната независимост и местно управление на дейностите, които обаче обхващат целите на Федерацията и преди всичко искат да ползват федеративни предимства. Националната федерация е орган, който представлява потребителите на металдетектори в Италия, споделящи целите и идеята за **отговорен металдетектинг**. Има изработени вътрешни правила, Устав и Етичен кодекс. Федерацията осъществява образователни дейности, свързани с практикуването на металдетектинг, отличното познаване и спазване на законите, разпространяване на концепцията за отговорно търсене. Интернет-страницата на организацията, акцентира върху това колко е важно металдетектингът да се извършва разумно, коректно и почтено и представлява ценен ресурс за обществото, за институциите и за защитата на природното, историческото и културното наследство. В началото на 2019 г. Италианската федерация по металдетектинг издаде „Сборник със законите и правилата, които влияят или могат да окажат влияние върху практикуването на металдетектинг“⁶⁸. Това е полезен сборник с

⁶⁶ Federazione Italiana Metal Detecting <https://fimd.it/>

⁶⁷ European Council for Metal Detecting <https://ecmdheritage.eu/>

⁶⁸ Compendio delle norme che influenzano ed interessano la pratica del Metal Detecting. 2019. <https://fimdeducational.it/compendio-gratuito-fimd-sulle-leggi/>

всички нормативни актове, свързани с хобито, както и Етичния кодекс на федерацията. В уводната част се посочва, че „оцеляването на металдетектинга зависи от нашето поведение и нашето гражданско и морално чувство. Опазването и защитата на културните ценности на страната трябва задължително да станат част от поведението на всеки търсач. Всеки потребител на детектор трябва винаги да бъде образован, да познава правата и задълженията си, да бъде добър пример и да помага на останалите“. По-нататък се отбелязва, че към настоящия момент в Италия няма национални правила, които да регулират употребата на детектори и да определят какво е металдетектинга. Всъщност съществуващите закони са подготвени за други цели и за регулиране на историко – археологически активи, случайното откриване на изгубени обекти, откриването на невзривени боеприпаси, защита на територията и други. Подчертава се, че продажбата, покупката, притежанието и транспортиране на металдетектори, не са забранени от никой италиански закон и регионална разпоредба.

3.7. Румъния

Широката общественост в Румъния има различни мнения относно металдетектинга. В румънската преса се срещат както негативни⁶⁹, така и положителни истории⁷⁰ за ползите⁷¹ от хобито. Повечето румънци нямат нищо против практикуването на това хоби. Някои археолози, служебни лица и граждани говорят против потребителите на металдетектори и все по-често се подозира, че първите са пряко заинтересовани от съществуването на черния пазар.⁷² Според поддръжниците на металдетектинга черния пазар би процъфтявал, ако хобито бъде забранено или прекомерно контролирано.

Притежаването и използването на металдетектори от физически или юридически лица се урежда от следните закони: Заповед №251/409/2275 / М 115 от 31 май 2004 г. за одобряване на Техническите норми относно притежаването и продажбата на металотърсачи, Наредба на Правителството №43/2000 за опазване на археологическото наследство и за обявяване на археологически обекти за територии от национален интерес, Закон №182/2000, изм. и доп. през 2008 г. и Закон 422/2001 г., изм. и доп. през 2006 г.

Правен режим за търговия и притежаване на металдетектори

Според Наредба №. 43 от 30 януари 2000 г.⁷³ за защитата на археологическото наследство и обявяването на археологическите обекти за територии от национален интерес (изм. и доп. в Държавен вестник, бр. 951 от 24 ноември 2006 г.), за да се

⁶⁹ <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-cine-are-interesul-sa-continue-furturile-de-aur-din-siturile-arheologice-897457>

⁷⁰ <http://archaeoheritage.ro/2014/08/tezaur-din-vremea-dacilor-descoperit-la-cacica/>

⁷¹ <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/alerta-intr-o-localitate-din-tara-descoperirea-unui-satean-care-cauta-metale-in-padure.html>

⁷² <http://www.prodectie.ro/doc/scrisoare.pdf>

⁷³ ORDONANȚА nr. 43 din 30 ianuarie 2000 (republicată) privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național) <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/61186>

продава или да се притежава законно металотърсач, трябва да се получи разрешение от полицията.

Чл. 5 (10) Физическите и юридическите лица, които притежават и / или продават металотърсачи, са длъжни предварително да получат разрешение от полицейския инспекторат на съответния окръг, на Главната полицейска дирекция на Букурещ, в чиято териториална юрисдикция се намира седалището или където е уместно и да се регистрират при тези органи.

Не се допуска позволение за притежаване на металдетектор на граждани, които имат осъдителни присъди, свързани с културното наследство и трафик на археологически и културни ценности. Разрешително се издава единствено на румънски граждани. Разходите за разрешително за притежаване на металдетектор са около 2 евро.

Правен режим на използване на металдетектора

Използването на металдетектори е разрешено след получаване на разрешение за притежаването му и извън археологическите защитени зони - археологически обекти, исторически паметници, археологически обекти и др. Наредба на Правителството №43/2000 за опазване на археологическото наследство и за обявяване на археологически обекти за територии от национален интерес регулира случайните открития. Според тази наредба случайни открития могат да възникнат или поради силите на природата /свлачища, ерозия и т.н./, или в резултат на човешки действия. Откриването на археологически предмети с металдетектинг се приема, че е случайно откритие в резултат на човешки действия.

В Закон №182/2000, изм. и доп. през 2008 г. за защита на националното движимо културно наследство, в глава VI - Правен режим на движими археологически стоки, открити случайно или чрез археологически проучвания, се уточнява, че случайно откритите находки от каквото и да е естество и на места, които са публична собственост, съгласно чл. 136 ал. (3) от румънската конституция, стават публична собственост, в съответствие със законовите разпоредби.

В рамките на 72 часа откривателят уведомява държавните органи за случайно открити археологически предмети. В румънското законодателство липсва ясна дефиниция относно това кои са тези предмети, така че всички видове монети и артефакти, може да се разглеждат като археологически находки и следва да бъдат предадени.

Законно притежаван металдетектор в Румъния може да се използва на всички обществени и частни земи, освен в регистрираните зони на археологическото наследство (археологически обекти и археологически защитени територии) или исторически паметници, включително и околностите. Охранителната зона е 100 метра за урбанизираните райони, 200 метра за селскостопанските райони и 500 метра за необитаемите райони. В частна собственост е забранено търсенето с металдетектор без разрешението на собственика на земята.

Защитените територии са публикувани в Националния археологически репертоар и в Закона за историческите паметници . Публикувани са и на Картографския сървър за

национално културно наследство <http://ran.cimec.ro/>⁷⁴. Националният археологически репертоар, администриран от Министерството на културата чрез Института за национално наследство, включва научни, картографски, топографски данни, изображения и планове, както и всякаква друга информация, свързана с:

а) райони с известен и проучен археологически потенциал, райони с известен и непроверен археологически потенциал, както и райони, чийто археологически потенциал е станал известен случайно или в резултат на превантивни или спасителни археологически проучвания;

б) паметници, ансамбли и исторически места, където са извършвани или се извършват археологически проучвания;

в) научна информация за движими обекти, открити в историческите райони или паметници, посочени в а) и б).

г) унищожени или липсващи археологически обекти.

Националният археологически репертоар позволява обща инвентаризация, географски и картографски изглед на събраната информация с цел управление и опазване на археологическото наследство.

Целта на Националния археологически репертоар е да се локализира местоположението на известното археологическо наследство, да се определят рисковите фактори и да се допълва с нови археологически обекти.

Едно от най-големите предизвикателства при създаването на Националния археологически репертоар е точното географско местоположение на археологическите обекти, за които липсват по-стари и по-нови насоки дори в публикациите.⁷⁵ Проблемът произтича от факта, че към момента на обявяването им не са използвани топографски карти, а са споменати само някои ориентир, свързани с човешката дейност или местни природни белези, напр. „в южния край на село Х.“, „на левия бряг на река Y“, „на около 300 метра от гарата“, „в селскостопанския двор“ или още по-трудно – използвани са имената на местни хора, които отдавна не съществуват, напр. „до чешмата на г-н Петре“. През периода на комунизма и дори след 1990 г. картите са били частично класифицирани като военна тайна или тяхното публикуване е било цензурирано. В началото на работата по създаването на Националния археологически репертоар, не е имало нито едно точно местоположение на археологическите обекти. Към настоящия момент все още съществуват значителни несъответствия по отношение на локализацията, обозначението и библиографските препратки. Това създава предпоставки за злоупотреба от полицейски, съдебни и други институции при разследването на случаи, свързани с археологическото наследство, респективно не е сигурно колко справедливи са постановените осъдителни присъди.

През 2016 г. Министерът на културата на Румъния издава Инструкция⁷⁶, в която посочва, че откритията, направени с металдетектор, вече не се приемат като „случайни

⁷⁴ Repertoriul Arheologic Național (RAN) <http://ran.cimec.ro/>

⁷⁵ Oberländer-Târnoaveanu, Irina & Musteata, Sergiu. Open Access und Open Data in der rumänischen Archäologie. Bd. 38 (2015): Archäologische Informationen.

⁷⁶ Instrucțiuni nr. 02 2016 privind regimul descoperirilor arheologice intamplatoare : <http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/Instrucțiuni%20nr.%2002%202016%20privind%20regimul%20descoperirilor%20arheologice%20intamplatoare.pdf>

открития“ по смисъл на закона, в резултат на което, всяко откритие, направено с металотърсач се счита за „археологическо браконьерство“.

Инструкция №08.04.2016 относно случайни археологически открития няма правна приложимост. За да бъде правно приложима, би трябвало да се направят съответните промени в Закон №182/2000, изм. и доп. през 2008 г., за опазване на движимото културно наследство и в Наредба на Правителството №43/2000 за опазване на археологическото наследство и за обявяване на археологически обекти за територии от национален интерес. Към настоящия момент противоречията между закон, наредби и инструкции, би довело единствено до противоречиви интерпретации от длъжностните лица за всеки отделен случай. Резултатът е още по-голямо объркване сред институциите, отговорни за опазването на културното наследство.

Оценка и получаване на награда за открита и предадена находка

В Закон №182/2000, изм. и доп. през 2008 г., за опазване на движимото културно наследство в чл. 49 се посочва,

(4) Авторите на случайни открития, които са ги предали, при условията, предвидени в ал. (1), имат право на награда от 30% от стойността на находката, изчислена към момента на възнаграждението, а в случай на изключителни археологически открития - допълнителен бонус до 15% от стойността на откритието.

(5) Финансовата стойност на находката се определя от акредитираните експерти към Министерството на културата и вероизповеданията.

(6) Наградата и бонификацията, определени по ал. 4 и 5 се поемат от бюджета на държавата или местните бюджети, в зависимост от подчинеността на културните институции, в чиято администрация са откритите находки и в зависимост от това, коя институция ще ги притежава. Наградата и бонификацията ще бъдат платени в срок от 18 месеца от предаването на находката.

(7) Ако авторът на откритието не получи възнаграждение в срока по ал. (6), той може да се обърне към компетентния съд с иск, освободен от държавна такса.

Законът уточнява, че оценката на находките ще бъде извършена от експерти, акредитирани от Министерството на културата, но в същото време не се уточняват критерии за оценка или процедура. Поради това, в повечето случаи, находката е силно подценена и това създава недоволство в румънската общност за металдетектинг.

На 8 април 2016 г. Министърът на културата на Румъния Влад Александреску издава Инструкция⁷⁷, с която известява, че откритията, направени с металдетектор, вече не се приемат като „случайни открития“ по смисъл на закона, в резултат на което, всяко откритие, направено с металотърсач се счита за „археологическо браконьерство“. Макар, че юридически тази инструкция няма силата да бъде прилагана поради противоречието си с останалите закони и наредби, много от музеите отказват да взимат открити находки с металдетектори. Потребителите на металдетектори от своя

⁷⁷ Instrucțiuni nr. 02 2016 privind regimul descoperirilor arheologice intamplatoare: <http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/Instrucțiuni%20nr.%2002%202016%20privind%20regimul%20descoperirilor%20arheologice%20intamplatoare.pdf>

страна не биха показали ценни свои находки поради криминализиране на дейността им.

В своя статия⁷⁸ румънския археолог Cătălin Borangic отбелязва, че „Който смята, че инструкция №2/08.04.2016 г., издадена от бившия министър на културата Влад Александреску, спира търсенето с металдетектор (чрез забраната за откупки от музеите) е наивен. По-вероятно е единствено археологическите предмети да променят своя получател, като бъдат насочени към черния пазар.”

Според Даниел Матей, член на Румънската асоциация за металдетектинг⁷⁹ „металдетектингът е много силно, широко разпространено и изключително атрактивно хоби и не може да бъде спряно, дори ако е забранено от закона. Правителствата не трябва да превръщат гражданите си в престъпници, като усложняват или отричат практиката на толкова обичана дейност, каквато е металдетектинга. Многобройната румънска металдетектинг общност се нуждае от нови закони, които да осигурят реална прозрачност на културните институции, все още силно засегнати от миналото и от комунизма. Румънските търсачи жадуват за достойно поведение от археолози, музеи и културни институции, за правилно оценяване и възнаграждаване на техните открития, за дефиниции и обозначения извън всякакво съмнение или място за злоупотреби, за законни права и задължения и за потребителите на металдетектори, и за служителите на културните институти.”

Румънската асоциация за металдетектинг "Pro Detection" на своя интернет-страница⁸⁰ организира база-данни с открити и предадени към музеите находки. За целта всеки потребител на металдетектор се регистрира с потребителско име и парола и има възможност да публикува онлайн снимка на намерената и предадена вещь със следните мета-данни: музеят, към който са предадени вещите, тип на обекта, вид на метала, дълбочината, на която е открита находката и марката на детектора. Добавена е възможност за директна връзка с автора на публикацията.

Асоциация Pro Detection е неправителствена организация с нестопанска цел, създадена през 2014 г. в резултат на естествената необходимост от обединяване на потребителите на металдетектори в Румъния с оглед на постигане на съгласувано и единно представителство на тази общност и защита на нейните законни интереси. Целта на сдружаването е насърчаване и стриктно спазване на законодателството, както и да се обърне внимание към опазването на националното археологическо наследство. Асоциацията се стреми към сътрудничеството между археолозите, властите и потребителите на металдетектори.

3.8. Холандия

Холандското културно наследство включва музеи, исторически сгради, обекти и пейзажи, археология, паметници и изкуство. Културното наследство включва и "културно пространствено планиране", в което заинтересованите страни си сътрудничат по-скоро в ориентиране към развитието, отколкото в подход към опазването.

⁷⁸ Cătălin Borangic. Detectia noilor paradigme ale civilizației dacice [Detection of the new paradigms of the Dacian civilization]. ArheoVest, Nr. VI: In Memoriam Marian GUMĂ, Interdisciplinaritate în Arheologie. Timișoara, 24 noiembrie 2018. http://www.arheovest.com/symposium/arheovest_6.html

⁷⁹ <http://www.prodetectie.ro/>

⁸⁰ <https://prodetectieindex.ro/>

Политиката на културното наследство съответно се фокусира повече върху публиките и възможната употреба, мисия и функция на артефактите, а не върху самите артефакти.

В края на XX век в Холандия се срещат голям брой опитни потребители на металдетектори. През 90-те години това води до ожесточена дискусия между привържениците и противниците на металдетектинга.

До приемането на новия Закон за наследството през 2016 г., металдетектингът е незаконен за умишлено издирване на археологически предмети в Холандия, въпреки че често се практикува и не се преследва активно. В миналото металдетектингът се възприема от мнозина археолози като заплаха за наследството като основен мотив е премахването им от средата и евентуална загуба на ценна контекстуална информация за извлечените находки. Следователно, в миналото враждебността между археолози и потребители на металдетектори не са необичайни в Холандия, както и другаде по света. Този конфликт очаквано довежда до липса на сътрудничество между двете общности и несигурния статут на движимите обекти, намерени от търсачите. В същото време такива колекции са безценни за археологическите изследвания.

От средата на 90-те години държавната служба за опазване на културното наследство предприема гъвкава политика по отношение на металдетектинга. Правителствената политика е в насока колкото е възможно повечето намерени находки да се отчитат въз основа на задължението за докладване.⁸¹

Закон за наследството от 1 юли 2016 г.

Агенцията за културно наследство на Холандия (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) провежда държавната политика, разработва законодателството и правилата съвместно с правителството от името на Министерството на образованието, културата и науката. Агенцията участва в регистрацията, опазването, устойчивото развитие и предоставянето на достъп до (археологическите) паметниците, движимото наследство, историческите пейзажи и обекти, които трябва да бъдат запазени поради тяхната културна и историческа стойност. Холандия има над 61 000 национални паметници, включително 1500 археологически обекта от национално значение и над 440 защитени зони.

От 1 юли 2016 г. в Холандия влиза в сила новия Закон за наследството⁸², който заменя и обединява всички закони и наредби за опазване на културното наследство до този момент. Редица правила са подновени като са създадени по-добри условия за защита и опазване на наследството. Законът за наследството съдържа правила, регулиращи управлението на музеите, музейните предмети, паметниците и археологията на сушата и под водата.

Законът за наследството постановява, че могат да се правят изключения от забраната за археологически разкопки. Тук се включват потребителите на металдетектори. Те могат да търсят археологически предмети при строги условия, като не е необходимо издаване на сертификат. Археологически разкопки, извършвани от

⁸¹ Grenzen overschreden? / Erfgoedinspectie Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. 2012.

⁸² Heritage Act 2016. Act of 9 December 2015, Relating to the Combining and Amendment of Rules Regarding Cultural Heritage (Heritage Act). <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/heritage-act-2016>

потребителите на металдетектори, са освободени от забраната за изкопни работи, но почвата не може да бъде нарушена по-дълбоко от 30 см под повърхността на земята.

Забранено е търсенето с металдетектори:

- На територията на националните паметници
- Около (археологически) паметници, които подлежат на вземане на решение за бъдещ статут на национален паметник
- Около общински паметници – паметници с местно значение
- В райони, в които се извършват археологически разкопки

Задължение на търсача е предварително да поиска разрешение от собственика на земята. Във връзка с промените в новия закон картата на археологическите обекти е актуализирана след анализ на всички налични документи.

Националната служба за културно наследство на Холандия прави следното изявление във връзка с промените в Закона за наследството: „Доброволците традиционно играят важна роля в археологията. Те също така изпълняват тази роля съгласно Закона за наследството. Би било непосилно за доброволческите сдружения да отговарят на професионалните стандарти, необходими за получаване на сертификат за разкопки. Освен това получаването на такъв сертификат включва разходи, които за разлика от разходите на професионалните археологическите институти, не могат да им бъдат възстановени. Ето защо Законът за наследството включва изключения от забраната за разкопки без сертификат, които се отнасят за потребителите на металдетектори.”

Находките, намерени в гореспоменатия случай с помощта на металдетектор, трябва да бъдат докладвани на министъра на културата възможно най-скоро (чрез Агенцията за културно наследство). Освен това, лицето, направило откритието, е длъжно да го съхранява за научни изследвания в продължение на най-малко шест месеца. Няма изискване всички находки да се предават на музеите или на Националната служба за културно наследство. Единственото задължение е находката да се пази шест месеца от откривателя и да се докладва.⁸³

Доброволците трябва да спазват следните правила:

- Изкопните работи са разрешени на не по-дълбоко от 30 сантиметра
- Забранено е търсенето с металдетектор на национални, провинциални и общински паметници, както и в райони, за които съществува общинска забрана за използването на металдетектори
- Отчитането на находките е задължително

Откриване на съкровище

Откриването на съкровище се регулира от Гражданския кодекс, чл. 5, 13. Съкровища са вещите, които са били скрити от дълго време и собственикът вече не може да бъде открит. Съкровището принадлежи по равно на лицето, което го открива и на собственика на недвижимия имот, в който е открито. Откривателят е длъжен да

⁸³ Vrijwilligers in de archeologie en de Erfgoedwet. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2016.
<https://publicaties.cultureelerfgoed.nl/publicaties/vrijwilligers-in-de-archeologie-en-de-erfgoedwet>

декларира пред властите своето откритие в съответствие с чл. 5. Ако не е направена декларация или не е сигурно на кого принадлежи, общината може в съответствие с член 5, параграф 1, буква в), да поиска то да бъде депозирано, докато се установи кой има право над него.

Потребителите на металдетектори в Холандия са между 10 000 и 15 000 души.⁸⁴

Според проучване, основните мотиви на потребителите на металдетектори в Холандия за практикуване на хобито са интерес към историята и здравословен начин на живот сред природата⁸⁵.

Регистър на паметниците от национално значение в Холандия

Регистърът на защитените национални паметници в Холандия е публична информация, достъпна онлайн. Към момента са регистрирани 63 000 паметници от национално значение. От тях, 1464 са археологически. Към всеки един паметник се съдържат следните данни:

- Номер на паметника
- Статус
- Дата на регистрация
- Местоположение – провинция, община, местност, адрес
- GPS-координати
- Топографска интерактивна карта
- Сателитна карта
- Описание на националния паметник и неговата датировка

Археологическа информационна система Archis

Archis е база данни, в която се съхранява всякакъв вид информация за археологическите обекти от Праисторията до Новата ера в Холандия.

В Archis се съдържат следните данни:

- Местоположението и естеството на обекта (например селище или гробище)
- Намерените находки и материални следи от обекта
- Статута на обекта (правна защита)
- Областите, където са проведени археологически проучвания

Archis свързва цялата тази информация със слоевете на цифровите карти, като топографска карта, археологическа ландшафтна карта, почвена карта на различните археологически периоди и др. В Archis са свързани различни археологически източници. С това системата предлага цялостна и актуална информация за археологията в Холандия. Моделът на данните показва какво е записано, как е

⁸⁴ Cruysheer, Anton. Metaaldetectie op Social Media in Nederland en Vlaanderen. Archeologica Naerdincklant, 2016, nr. 2 (9-13).
https://www.academia.edu/28494069/2016_Metaaldetectie_op_Social_Media_in_Nederland_en_Vlaanderen_april_2016

⁸⁵ Hogenbirk, Emil. Metaaldetectie op WOII-terreinen. Een verkenning van de huidige situatie en adviezen voor verbetering van de relatie tussen archeologen en detectorzoekers. 15 juni 2017.

направено това и как данните се отнасят помежду си. Archis регистрира изследователски доклади, находки (артефакти), наземни следи (наблюдения), археологически ценни обекти и сложни видове обекти, разделени в следните групи: жилища и обитаване; погребения; икономическа инфраструктура и ритуали.

Археологическите паметници могат да се определят според стойността си в следните три групи:

1. **Много висока археологическа стойност:** райони с национално археологическо значение, правно защитени
2. **Висока археологическа стойност:** райони с регионално археологическо значение
3. **Основна археологическа стойност:** райони с археологическо значение, но засегнати от ерозия, влошаване на състоянието чрез естествени или антропогенни дейности

Процесът на оценяване е стандартизиран. Оценката се основава на няколко критерия, например информационна стойност, видимост, отношение с изследователска програма, рядкост и представителност. Картата на археологическите паметници е резултат от 30-годишни проучвания от различни хора, с различен произход и различни познания. От 1994 г. картата на археологическите паметници се актуализира в сътрудничество с провинциалните власти.

Основни насоки в стандарта⁸⁶ за оценяване на паметниците са:

- Всички паметници са свързани с поне едно наблюдение, регистрирано в ARCHIS.
- На всяка територия с висока археологическа стойност е направено поне едно изследване, включващо вземане на проба, за да се определи физическото качество и обхват на паметника.
- На всяка площ с много висока археологическа стойност е направено поне едно проучване, включващо археологически разкопки.

В новия стандарт няма място за райони с т. нар. „очаквана археологическа стойност“. Областите в тази категория се оценяват, за да се определи дали остават (все още) или са изчезнали напълно. В първия случай областта ще бъде определена със съответната археологическа стойност, във втория случай паметникът ще бъде изваден от списъка с паметници.

Проект „Движими антики на Холандия“ (PAN: Portable Antiquities of the Netherlands)⁸⁷

⁸⁶ Wiemer, R. (2002). Standardisation: the key to archaeological data quality.

⁸⁷ PAN: Portable Antiquities of the Netherlands <https://www.portable-antiquities.nl/pan/#/public>

Основна цел на проекта „Движими антики на Холандия“ е да се документират и публикуват открити археологически находки (най-вече метални) в онлайн база-данни. Чрез оповестяването им онлайн, находките и информацията за тяхното местонахождение са достъпни за целите на опазването на археологическото наследство на страната, академичните изследвания на национално и международно ниво, музеите и членовете на широката общественост.

Потребителите на металдетектори докладват своите находки и след като бъдат идентифицирани и фотографирани, се публикуват в базата-данни. Мотивът за създаването на проекта е необходимостта от запазване на научната информационна стойност на находките.

Движимите антики са малки археологически находки като фибули, монети, пръстени, накити, различни археологически предмети, части от тях и др. Лицата, които търсят с металотърсач в обработваеми или строителни площи извличат хиляди археологически находки всяка година. Научният потенциал на тези частни колекции са огромни, но за съжаление досега не са систематично описани и използвани. Картите на разпространение на движимите антики са важни източници на информация за археолозите, но местоположението на случайно откритите находки са непълни поради липсата на централно организирана база данни за притежаваните археологически предмети в частни лица до стартирането на проекта PAN. В допълнение към научните интереси, движимите антики също така са от голямо значение за управлението на културното наследство в контекста на пространственото планиране.

Въпреки важността на тези артефакти и техните местонахождения, до стартирането на проекта PAN никога не са били публикувани и на разположение и поради правни проблеми и въпроси, свързани с неприкосновеността на личния живот. Изработеното по поръчка уеб приложение, създадено за PAN, прави това възможно, чрез удовлетворяване нуждите на две основни групи: специалисти, които желаят да използват базата данни за научни изследвания и широката общественост. Точните местоположения на находките са достъпни за оторизирани потребители, а публичната версия на сайта ограничава местоположението на находките до нивото на общината, за да се защити личната неприкосновеност на потребителите на металдетектори и собствениците на земята.

PAN се координира от Свободния университет в Амстердам. Основни партньори по проекта са Агенцията за национално наследство на Холандия, Университета в Лайден, Университета в Грьонинген. Останалите партньори са музеи, археологически асоциации, асоциации на потребителите на металдетектори и доброволци аматьори-археолози.

PAN е част от групата за записване на археологически находки в зоната на Северно море - сътрудничеството на организации, насочени към записване на открити археологически находки от потребители на металдетектори и хоби – археолози. Други членове са Схемата за движими антики в Англия и Уелс, MEDEA във Фландрия и DIME в Дания.

PAN се финансира основно от Холандската организация за научни изследвания (NWO) и допълнително от Агенцията за национално наследство (RCE) и Свободния университет в Амстердам (VU).

3.9. Испания

Испания има богата история и огромно културно-историческо наследство още от времето на келтските/иберийските селища, допълнено и развито от сливането на много последващи култури и различни религии. Благодарение на това разнообразно историческо влияние Испания е една от най-ценните и интересни страни за детектористите.

Използването на металдетектори в страната датира от 70-те и 80-те години с въвеждането им в испано-американските военни бази. Постепенно, тяхното използване се разпространява сред военните и администрацията, ангажирани в тях, които виждат в използването на металдетектори възможност за откриване и продажба най-вече на монети, като форма на значителен доход. След този първоначален период търсенето на монети спира да е печелившо и металдетекторите се съсредоточават върху намирането на гробници. Въпреки сериозното недоволство на археолозите към тези първи ловци на монети, срещу тях дълго време липсва активна реакция на национално ниво.

В последствие са създадени целеви полицейски групи и прокуратури, които са специализирани в опазване на историческото наследство, като специално внимание се отделя на опазването на испанското подводно наследство в испанските и международните води. По такъв начин броят на операциите значително се е увеличил, като най-силен е бил през 90-те години, когато са конфискувани хиляди предмети (повече от 700 000 общо) и на стотици хора са повдигнати обвинения.

Претърпявайки сериозно развитие през годините, към днешна дата националното законодателство е предвидило защитата на културното си наследство. Испанската конституция гарантира достъп до археологическото наследство на страната, както и до цялата информация, свързана с него с цел адекватно разбиране на социалната реалност. За да постигне тази цел, документът регулира правата на собственост за стоките, които представляват ценност за неопределен брой хора, какъвто е случаят с паметниците на културното наследство. В този случай, правото на собственост се разглежда като съвкупност от отговорности, установени в съответствие със законите за общностните ценности и интереси. Те включват ограниченията и задълженията, свързани с опазването на археологическите паметници. Испанският закон установява, че археологическото наследство включва исторически блага, които подлежат на проучване с помощта на археологическия метод; независимо от това дали са открити или остават скрити и дали са на сушата или в испанските води.

Законът за испанското историческо наследство установява, че археологическите стоки принадлежат на публичното достояние, когато са продукт на археологически дейности или находки. Тази законова рамка е резултат от дълъг правен процес, в основата на който стои адекватна загриженост за опазването на това наследство, което е толкова уязвимо за унищожаване. В съответствие с това, испанското законодателство предлага различни видове защита в зависимост от това дали археологическите стоки са известни или неизвестни (поради факта, че те не са разкрити все още). Тъй като е установена схема за защита за първия тип, базирана на различни категории археологически находки, за неизвестното и все още неоткрито наследство защитата се фокусира върху археологическите дейности и случайните находки.

Правната техника, използвана за защита на всяко ново археологическо наследство, е двойна: изисква се предварително разрешение за копаене или извършване на друга археологическа дейност, а публичният характер на находката се установява след дейността. Предварителното разрешение не е обикновена формалност, а гаранция, че археологическите дейности се извършват като част от изследователски проект и от обучен екип. Именно на базата на този критерий, е санкционирана и експедицията Одисей за проучването на останките на кораба HMS Sussex в испанските териториални води – типичен пример за това как испанската конституция пренасочва наказателното производство срещу всеки опит за посегателство върху историческото наследство.

Конкретно използването на металдетектори в Испания се регулира от регионалните закони на всяка автономна област. Като цяло, всички регионални закони забраняват тяхното използване, тъй като се смята, че застрашават опазването на археологическото наследство, като изключение се прави за археологическите изследователски проекти. Глоби са установени за съответното нарушение, но те представляват административни санкции и не се третират като престъпно нарушение.

Въпреки това, след подаване на заявление до местната гражданска гвардия (Guardia Civil), може да се получи разрешително за използване на металдетектор в определен район (напр. конкретен плаж) и при определени условия (напр. да се спазва дистанция от туристите и да не се използва по време на летния сезон). Общите ограничения на разрешителните включват:

- Забранено е проучването в археологическите обекти, археологически зони, райони с историческо наследство, стоки от културен интерес
- Забранено е проучването в природни резервати и места с минерални залежи
- Забранено е влизането в оградени ферми

В Испания има бърза процедура за наказване за административно нарушение или поведение, което излага на риск защитените от закона стоки, в т.ч. безразборната употреба на металдетектори, като за целта не е нужно да се започва наказателно производство, но на обвиняемия се осигуряват всички гаранции, необходими за неговата защита.

Въпреки че се оказва много ефективна за намаляване на ограбването на историческото наследство, процедурата за съжаление не се прилага еднакво във всички автономни общности. Като една от най-активните в тази област се откроява Андалусия. Само в провинция Севиля, гражданската гвардия съобщава за периода между 1991 и 2011 г за повече от 1 000 души, използващи металдетектори без разрешение. Броят на извършените наказателни дисциплинарни действия обаче бележи значителен спад през годините, като броят на докладваните случаи спада от 100 през 1999 г. на едва 15 през 2014 г. По такъв начин, благодарение на бързата процедура, са наложени значителен брой санкции, което биха били немислими през други юрисдикции. Тези санкции се състоят от малки глоби (600-900 евро) и поне в Андалусия, законът също така позволява детектористът да бъде задържан като допълнителна санкция. В резултат на този натиск, упражнен от властите, много детектористи, живеещи в тази автономна общност, са избрали да извършват своята

дейност в други области, където има по-малка степен на осведоменост или където са отделени по-малко контролни ресурси за тази дейност.

Към днешна дата е налице тенденция към взаимодействие на властите с детектористите, оценявайки ролята им за разкриване на културното наследство на страната. Желание за сътрудничество е налице както от страна на археолозите, така и от страна на детектористите. Като основа за рационален диалог е предложено приемането на пакет от реални или потенциални права на лицата, чиято дейност засяга археологическото наследство и фокусът да се постави върху техния принос към общия интерес при задължително зачитане на правната рамка. Като се има предвид, че детектористите могат да бъдат ценно допълнение към археологическите изследователски проекти, се прави усилие за включването им в изследователски екипи, в съответствие с движенията и програмите, базирани на това, което е известно като „гражданска наука“, характеризиращо се с комбиниране образование и участие на заинтересовани представители на обществото в проекти, в които тези хора работят с учени. Тази инициатива вече показва положителни резултати в проучванията на испанските бойни полета за гражданската война и местоположението на общите гробове на цивилни, разстреляни по време на този конфликт.

В Испания е трудно надеждно да се установи броят на активните детектористи. В страната няма големи асоциации, които да събират хиляди ентузиаста. Имайки предвид, че съществуващите асоциации имат много малък брой членове, отчитайки полицейските доклади и срещите, организирани от асоциации на детектори и потребители на форуми на детектори, както и Facebook групите, броят на детектористите в страната се оценява на около 3 000.

Действащите в страната клубове на ползвателите на металдетектори в общия случай предоставят на своите членове собствена карта със снимка и всички необходими данни, а някои клубове дори осигуряват на своите членове застраховка за обществена отговорност. Всички клубове имат строг кодекс на поведение и техните членове трябва да се придържат към него във всеки момент, в който използват металдетектор.

Един от първите и същевременно най-популярни клубове в Испания е Metal Detecting Club San Pedro del Pinatar⁸⁸. Клубът има установено партньорство с музея San Pedro Del Pinatar, благодарение на което неговите членове имат право да проучват определени исторически обекти в рамките на зоната Сан Педро. Това е нов проект за клуба, като първоначално само част от членовете му са допуснати да проучват различни обекти. Впоследствие, музеят започва да предоставя информация и обучение по различни въпроси (напр. как да разпознава римската керамика и други обекти, които се откриват). Планира се задълбочаване на сътрудничеството и допускане до историческите обекти на всички членове на клуба, при спазване на строги указания и надзор.

4. Механизми за предотвратяване на трафика на движими културно-исторически ценности в Европейския съюз

⁸⁸ <http://www.adaptspanpedro.com>

Редно е да се уточни разликата между движението на културни ценности и културни стоки вътре в Европейския съюз и незаконния трафик на културно наследство от конфликтни зони и други проблемни световни региони. И двата казуса повдигат важни въпроси, които трябва да бъдат разгледани чрез единна европейска политика.

След извършените анализи по държави, ясно се открояват страните с високи рестрикции. Въпреки наличието на строги закони и изключително високи наказания, се наблюдава, че именно тези държави са донори на културни ценности за останалите страни. Очевидно простото прилагане на закона не е достатъчно, за да се решат тези конфликти.

Липсва сериозно/задълбочено проучване с цел събиране на статистическа информация и установяване на конкретни факти и цифри относно мащаба, причините и мотивите за съществуването на незаконния износ на културни ценности от страните от ЕС. Въпреки това, след анализ на общоизвестните факти, явления и обстоятелствата, не е трудно да се предположи, че основната мотивация за трафика на културни ценности е финансова печалба. Твърде вероятно е, че веригата включва служители в ключови държавни агенции, министерства, които покровителстват незаконните канали и други участници, които манипулират данни и създават определено обществено мнение.

Най-интелигентен и аргументиран начин за прекъсване на веригата е държавите-членки на ЕС да се откажат от ирационалните си стереотипи и да се намесят с активни рационални действия за системното придобиване на открити археологически ценности. Доказателство за това са примерите от държавите, в които има изградена справедлива наградна система за откривателите на културни ценности, не съществуват пречки за търсене на археологически предмети извън защитените обекти, съществува доверие и добронамерено сътрудничество между музеите и потребителите на металдетектори.

Борбата с трафика на движими културни ценности е част от борбата на ЕС срещу организираната престъпност. След решението на Съвета по правосъдие и вътрешни работи от 18 май 2017 г., засиленото оперативно сътрудничество между правоприлагащите органи ще продължи в рамките на цикъла на политиката на ЕС за борба с организираната и тежката международна престъпност през 2018-2021 г.

След приемането на Европейската конвенция за защита на археологическото наследство (Валета, 16.01.1992.), дебатът за непрофесионалните археологически проучвания и металдетектингът в Европа, както и връзката им с нелегалния трафик на движими културно-исторически ценности, се осъществява до голяма степен на ниво отделни национални законодателства.⁸⁹ Наложително е да се стимулира общ **дебат в международен мащаб**, за да се изследват политиките и подходите и в крайна сметка да се стигне до едно общо разбиране за етиката и добрите практики по отношение на металдетектинга извън националните юрисдикции.

⁸⁹ Deckers, Pieterjan, Lewis, Michael, Thomas, Suzie. Between Two Places: Archaeology and Metal detecting in Europe. Open Archaeology 2016; 2: 426-429.

В Официален вестник на Европейския съюз (бр. 62 от 7 юни 2019 г.) е публикуван приетия **Регламент (ЕС) 2019/880 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 година за въвеждането и вноса на движими културни ценности**. В Регламента се посочва, че е необходимо да се приемат общи правила за търговията с трети държави, за да се осигури ефективна защита срещу незаконната търговия, загубата или унищожаването на движими културни ценности, да се съхрани културното наследство на човечеството. Съюзът забранява на митническата му територия да се въвеждат движими културни ценности, които са незаконно изнесени от трети държави, като се обръща особено внимание на движимите културни ценности от трети държави, засегнати от въоръжени конфликти.

Тъй като понастоящем държавите членки прилагат различни правила по отношение на вноса на движими културни ценности на митническата територия на Съюза, следва да се предприемат мерки, за да се гарантира по-специално, че определени случаи на внос на движими културни ценности подлежат на еднакъв контрол при въвеждането им на митническата територия на Съюза. Защитата на движимите културни ценности, които се считат за национално богатство на държавите членки, попада в обхвата на Регламент (ЕО) № 116/2009 на Съвета и на Директива 2014/60/ЕС на Европейския парламент и на Съвета. Следователно Регламент (ЕС) 2019/880 не следва да се прилага за движими културни ценности, които са създадени или открити на митническата територия на Съюза. Общите правила, въведени с този регламент, обхващат митническото третиране на несъюзни движими културни ценности с произход, които се въвеждат на митническата територия на Съюза. За целите на настоящия регламент съответната митническа територия следва да бъде митническата територия на Съюза към момента на вноса.

В официален вестник на Европейския съюз бр. 52 от 10 февруари 2009 г. е публикуван **Регламент (ЕО) № 116/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно износа на паметници на културата**. В Регламента се посочва, че за да се поддържа вътрешният пазар, е необходимо приемане на правила за търговията с трети страни във връзка със защитата на паметниците на културата. Необходимо е да се приемат мерки, които да осигурят в частност единен контрол на износа на паметници на културата по външните граници на Общността. Подобна система следва да изисква представянето на лицензия за износ, издадена от компетентната държава-членка преди износа на паметниците на културата, обхванати от настоящия регламент. Това изисква ясно определяне на обхвата на подобни мерки и процедурите за прилагането им, като се има предвид, че прилагането на тази система следва да е колкото може по-опростено и ефикасно. За прилагането на настоящия регламент следва да се приемат необходимите мерки в съответствие с Решение 1999/468/ЕО на Съвета от 28 юни 1999 г. относно установяване на условията и реда за упражняване на изпълнителните правомощия, предоставени на Комисията. С оглед натрупания опит на органите на държавите-членки по прилагане на Регламент (ЕО) № 515/97 на Съвета от 13 март 1997 г. относно взаимопомощта между административните органи на държавите-членки и сътрудничеството между последните и Комисията по гарантиране на правилното

прилагане на законодателството в областта на митническите и земеделските въпроси, цитираният регламент следва да се прилага и по тези въпроси. Приложение I към Регламент (ЕО) №116/2009 е предназначено да изясни кои категории паметници на културата следва да получат определена защита при търговия с трети страни, но не е предназначено да противоречи на дефиницията, дадена от страна на държавите-членки за национални богатства по смисъла на член 30 от Договора.

5. Идентифициране и оценка на добри практики на ниво Европейски съюз по отношение на процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики/законодателство при взаимоотношенията между публичните власти, музейните работници/археолозите и потребителите на металдетектори

В рамките на Европейския съюз има множество добри практики, които показват успешното сътрудничество между потребителите на металдетектори, археолозите и публичните власти. Те се стремят към крайната цел: паневропейска научно-изследователска инфраструктура и воля да работят заедно за защита на европейското археологическо и културно наследство.

Представените по-долу добри практики засягат основно процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики, както и начините за подобряване на сътрудничеството между официалните власти (вкл. публични организации, музейни работници и археолози) и потребителите на металдетектори.

Добра практика в областта на процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на законодателство е представена в частта за Великобритания по отношение на предпоставките довели до приемането на Закона за съкровищата. Друга добра практика в тази сфера е от Фландрия (Белгия) – вж. съответната част, където законодателите създават ясни закони по отношение на металдетектинга и коригират всички „сиви зони“, свързани с недоразумения и погрешно тълкуване на закона.

Държава	Идентификация и описание на добра практика⁹⁰	Оценка и ползи за заинтересованите страни
1. Белгия	Проект MEDEA https://vondsten.be/ Онлайн платформа за записване на намерени археологически ценности от потребители на металдетектори. Създаден е в Брюкселския свободен университет с финансиране от Фондация Херкулес.	MEDEA насърчава научните изследвания и улеснява обмена на данни и знания между различните изследователски групи. MEDEA е дългосрочен

⁹⁰ Допълнителна информация за проекта MEDEA е представена в частта за Белгия, за базата-данни DIME – в частта за Дания, а за проекта PAN – в частта за Холандия.

Държава	Идентификация и описание на добра практика ⁹⁰	Оценка и ползи за заинтересованите страни
	<p>Целта е да се насърчи мотивацията на търсачите да докладват за своите открития и за установяване на обратна връзка с експерти – археолози, изследователи и любители.</p>	<p>проект за съхраняване на информация за откритите находки с отворен достъп през Интернет. MEDEA се разраства, усъвършенства и привлича все повече потребители на металдетектори и експерти.</p>
2. Англия и Уелс	<p>Проект Схема за движими антики PAS</p> <p>https://finds.org.uk/</p> <p>Национална инициатива на Британския музей, финансирана от Министерството на културата, медиите и спорта.</p> <p>Целите на PAS са:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повишаване на познанията за историята на Англия и Уелс чрез систематично записване на археологическите обекти, открити от обществеността • Повишаване на общественото участие в професионалната археология и укрепване на връзките между потребителите на металдетектори и археолозите • Подкрепяне възможността за придобиване на ценни археологически находки от музеите	<p>Създадена е онлайн база данни, в която към средата на 2019 г. са записани близо 1,5 милиона археологически обекти, открити преди всичко чрез металдетектинг.</p> <p>До момента, данните от проекта са използвани за 657 научно-изследователски проекта, включително 27 мащабни изследвания и 132 докторски дисертации.</p> <p>Проведени са над 644 информационни събития само през 2017 г., включително разговори и дни за търсене с металдетектор. Чрез тях персоналът на PAS има пряк контакт с най-малко 38479 възрастни и 4396 деца.</p>

Държава	Идентификация и описание на добра практика ⁹⁰	Оценка и ползи за заинтересованите страни
3. Дания	<p>Проект DIME https://www.metaldetektorfund.dk/</p> <p>Онлайн база данни, разработена през 2016-2018 г. от група археолози и университетски научни работници в тясно сътрудничество с потребители на металдетектори и музейни работници за отчитане, обработка и предаване на археологически находки от любители-археолози. Порталът е отворен за обществеността.</p> <p>Целите на платформата са:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Увеличаване на участието на потребителите на металдетектори в музейната работа • По-ефективно сътрудничество между търсачи и музеи • Облекчаване на натовареността за регистрация на находките в музеите • Стандартизиране на регистрационните практики в цялата страна • Оптимизиране на наличната информация за изследователска дейност • Изпълнява функциите на цифров музей.	<p>Приобщаващ и демократичен подход към управлението на културното наследство чрез прилагането на принципите на гражданската наука (Citizen science).</p> <p>Повечето зрелищни открития са направени от потребители на металдетектори.</p> <p>Предимството на портала DIME е, че той въвежда стандартизирана регистрационна практика за интегриране на детекторни находки в официални археологически бази данни. Това прави откритията достъпни за изследователите и потенциално могат да бъдат интегрирани с подобни бази данни на други места чрез европейския портал ARIADNE.</p>
4. Холандия	<p>Проект PAN https://portable-antiquities.nl</p> <p>Проектът „Движими антики на Холандия“ се финансира от Холандската организация за научни изследвания, от Агенцията за национално наследство и от Свободния университет в Амстердам. Координира се от Свободния</p>	<p>Базата е ценен изследователски и справочен инструмент с отворен достъп. Установено е тясно сътрудничество между потребители на металдетектори,</p>

Държава	Идентификация и описание на добра практика ⁹⁰	Оценка и ползи за заинтересованите страни
	<p>университет в Амстердам с партньори Агенцията за национално наследство на Холандия, Университета в Лайден, Университета в Грьонинген, музеи, археологически асоциации, асоциации на потребителите на металдетектори и доброволци.</p> <p>Основна цел е документиране и публикуване на открити археологически находки, открити при металдетектинг в онлайн-база данни.</p>	<p>академичния свят и музеите.</p> <p>През 2018 г. проектът PAN печели Холандската награда за отворени данни /De Nederlandse Datarijis/ в категория „Хуманитарни и социални науки“.</p>
<p>5. Финландия</p>	<p>Проект SuALT https://blogs.helsinki.fi/sualt-project/</p> <p><i>Suomen arkeologisten löytöjen linkitetty avoin tietokanta – SuALT (Linked Open Database of Finnish Archaeological Findings)</i></p> <p>Проектът SuALT се финансира от Академията на Финландия. Свързана отворена база данни на финландските археологически находки SuALT е дигитална веб услуга, обслужваща откриването на археологически находки, направени от обществеността най-вече, но не изключително, с металдетектори.</p> <p>Екипът на проекта представлява широка интердисциплинарна група, съчетаваща специалности от археологията, семантичното изчисление, проучвания за културното наследство и управление на археологическото наследство.</p>	<p>Ползите от SuALT, освен огромния потенциал за регионални, национални, и транснационални изследователски проекти и международно сътрудничество предлага дългосрочни икономии на разходи, споделя опит и осигурява по-голяма устойчивост способност, отколкото е било възможно преди.</p> <p>SuALT предлага значителна възможност за по-добро разбиране на цифровото културно наследство и неговата потенциална роля в обществото.</p>
<p>6. Европейски съюз</p>	<p>Проект ARIADNEplus</p> <p>ARIADNEplus, подкрепен от Европейския съюз, официално стартира през</p>	<p>ARIADNEplus се състои от 40 предимно европейски партньори, които си сътрудничат за</p>

Държава	Идентификация и описание на добра практика ⁹⁰	Оценка и ползи за заинтересованите страни
	<p>февруари 2019 г. Наследник е на проект ARIADNE, който успешно интегрира археологическите инфраструктурни данни в Европа, индексирайки в регистъра си около 2 000 000 масива от данни.</p> <p>Масивът от данни е информационна инфраструктура, базирана чрез облачни технологии и предлага виртуални изследователски среди за извършване на археологически проучвания. Проектът ARIADNEplus развива тази инфраструктура допълнително чрез добавяне на нови услуги и увеличаване на броя на включените археологически области, като всичко това ще създаде основата за трансгранични изследвания. Проектите MEDEA, PAN, SuALT, PAS, DIME са включени като нови инициативи в ARIADNEplus.</p>	<p>изграждане на цифрови мостове между огромните количества данни, съхранявани в местни и национални бази данни.</p> <p>Базирайки се на подхода на свързаните данни към откриването на данни, проектът се фокусира върху услуги като визуализация, анотация, извличане на текст и управление на гео-времеви данни.</p>

На годишната конференция в гр. Тюбинген, Германия през 2015 г. на Германското общество за праистория и ранна история⁹¹ - най-голямата национална асоциация за централноевропейска археология, бяха приети т.нар. Тюбингски тезиси⁹² за археологията, адресирани до всички археолози и експерти в областта на опазването на културното наследство и музеите.

По време на лекциите и дискусиите се постига общо разбиране, че археолозите понастоящем са обхванати от процес на обществена и социална промяна. Ето защо, всички участници в този процес трябва да действат разумно и с интелигентни реакции, за да се гарантира, че археологията ще продължава да бъде всеобщо призната дисциплина и ще ѝ бъде предоставена подходяща финансова, административна и регулаторна подкрепа.

Събраната и обработената информация в настоящото проучване (както на ниво ЕС, така и на ниво отделни негови държави-членки), анализирана в контекста на изследваната тема, напълно подкрепя представените по-долу шест основни тезиса.

⁹¹ Deutschen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte e.V. <http://www.dguf.de/>

⁹² Tübinger Thesen zur Archäologie <http://www.dguf.de/index.php?id=382>

Тезис №. 1: Археологията се нуждае от гражданско участие на равни начала

През 19-ти век, праисторическа археология се развива от буржоазията. Въпреки това, професионалната дисциплина през 20-ти век е доведена до степен на изолация от обществото. Това, което археолозите днес описват като обществено участие, твърде често е просто увеличение на потока от археологическа информация за широката общественост. Към настоящия момент от така наречените лаици и любители се очаква да подкрепят археологическите проучвания и да предоставят финансиране, което специалистите считат за адекватно, като същевременно трябва да се въздържат от активно участие и/или критична оценка на процеса. Автономността на дисциплината вече е илюзия: гражданите вече вземат решения относно нашето културно наследство като избиратели, инвеститори и като частни собственици на защитени паметници, сгради или археологически обекти. До неотдавна между тези групи и археолозите имаше незначителна комуникация очи в очи. Абсолютно в интерес на археологията е специалистите да помагат на гражданите с добре обосновани решения по тези въпроси.

В процеса на формулиране на политики търсенето на по-широко участие на обществеността се увеличава: това е видно и от Европейската конвенция от Фаро⁹³, която прави активното участие в културното наследство гражданско право в цяла Европа. В дългосрочен план археологията не може да избяга от това развитие. Като се има предвид високата степен на специализация и тенденциите към интердисциплинарен обмен в академичните среди, предишните резки различия между експерт и любител се разрушават. Би било разумно професионалистите да се ангажират изцяло с този процес и да идентифицират потенциалните промени, вместо да чакат пасивно насоките, които да бъдат наложени на дисциплината от не-археолози като политици или трети страни финансови донори.

Съществуват множество идеи за това как властите, музеите и изследователските групи биха могли да насърчат по-широкото участие на обществеността в археологията и ползите, които ще произтекат. Увеличеното гражданско участие би засилило колективната оценка на нашето културно наследство. Това включва активно включване на гражданите в защитата на археологическите паметници. За компетентните органи по-широкото участие на обществеността неизбежно ще изисква по-висока степен на организация и надзор от страна на професионалистите. Това ще окаже натиск върху съществуващия персонал, който ще трябва да отложи други важни елементи на ежедневната работа, за да се справи с допълнителното натоварване. Както може да се докаже от неотдашните събития в Бавария, по-голямата ангажираност на обществото изисква и по-големи финансови ресурси и целенасочена заетост на квалифицирани кадри, за да управляват и подкрепят обществени проекти. Тези промени представляват промяна в парадигмата за професионална археология, финансирана

⁹³ Рамковата конвенция на Съвета на Европа за значението на културното наследство за обществото (Конвенция от Фаро) от 2005 г. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746>

от държавата. Ако се направи правилно, археологията ще намери високо ангажирани и мотивирани граждани-участници, вместо просто пасивни потребители.

Тезис № 2: Археологията трябва да насърчава легалното сътрудничество с потребителите на металдетектори

Металдетектингът има нарастваща популярност сред обществото и отхвърлянето от страна на много компетентни органи се оказва безплодно и безрезултатно. Пренебрегването и забраната за използване на металдетекторите не е целесъобразно и полезно, а единствено вреди на културното наследство. Препоръчително е официалната археология да подобри съществуващите модели на сътрудничество като тези, които се практикуват в Шлезвиг-Холщайн, Долна Саксония и Вестфалия и да прехвърли тези положителни практики във всички германски провинции. Сътрудничеството с потребителите на металдетектори изисква подходящ персонал за управление, обучение, регистрацията и идентификацията на находките във всички компетентни органи, както и минимално ниво на задължителна документация на обектите, включително съхранение, ако е необходимо.

Тезис № 3: Свободният достъп до научна информация може да засили гражданската ангажираност

Свободният достъп до научни публикации, т.е. отворен достъп и отворени данни, е необходимо не само в рамките на науката и за професионалните изследователи. Свободният достъп до научните публикации е задължителна част във връзка с отчетността пред широката общественост и е условие за повишаването на гражданското участие. Свободно достъпните онлайн данни и информация могат да насърчат гражданите да се включат активно и да участват в краудсорсинг⁹⁴ - проекти. Дигитализирането на музейните ресурси отваря изцяло нови възможности за сътрудничество с „гражданите-археолози“. Този по-широк обществен контрол върху дейността на експертите може да доведе до подобряване на работата на музейните работници. Достъпът до информация има за цел също да стимулира мотивацията на гражданите за опазване на културното наследство. Неинформирани или дезинформирани граждани няма да защитят културните ценности.

Тезис № 4: В археологията медиите не трябва да се използват за влияние върху обществото и политиците

В съобщенията за медиите, които археологическите институции изпращат към средствата за масова информация, все повече се използват суперлативи, акцентирание върху добре познати исторически личности и явни препратки за открития в науката.

⁹⁴ Краудсорсинг (англ.: crowdsourcing), превеждано от някои като отворена ангажираност, в буквален смисъл означава използване на ресурса на тълпата. Краудсорсингът комбинира усилията на множество хора, като всеки има своя собствен принос в крайния резултат. Проектите обикновено се обявяват публично и всеки може да се включи като доброволец.

Тази тенденция може да се обобщи в ключовата дума „медиатизация“. Това е приемливо когато археологическите проекти са подходящи за медиите. Но това не трябва да се превръща в ключов критерий и средство за влияние, въздействие и натиск за финансиране на дейности, лица и проекти.

Тезис № 5: Комуникацията в социалните медии подобрява публичния дебат за археологията

Би могло да се твърди, че развитието на социалните медии, т.е. блогове и платформи като YouTube, Уикипедия или Facebook са технологични промени и новости. Всъщност, зад тях стои голямата промяна в комуникацията - към диалог с потенциално висок обхват в много кратки периоди от време. В социалните медии многобройни „любители-археолози“ са изградили огромна публика и затова техните интерпретации на археологията оказват влияние на много хора. Археолозите, които отказват да бъдат на такива платформи, доброволно се отказват от публичните дискусии. Професионалната археология трябва да присъства на такива платформи.

Археолозите, които участват в социални медии с блогове или чрез Facebook, трябва да бъдат оценени за техния ангажимент. Те имат ключов принос в дебатите за археологията с любителите.

Тезис № 6: Професионалната археология претърпява цялостен процес на промяна и трябва да се използват възможностите

Настоящата промяна в културата и медиите фундаментално засяга социалните комуникационни канали. Вместо да слушат научни догми, хората правят съзнателно, активно решение да се включат. Границите между науката и другите обществени системи се променят. Учените, които искат да се затворят, като запазят прерогативите си за тълкуване, ще бъдат подкрепяни от все по-малко граждани. В съчетание с настоящата икономическа и политическа маргинализация на археологията, такава загуба на „власт“ е нова ситуация. Много археолози са обезпокоени от този процес на промяна. В действителност обаче, този променящ се и така нов интерес на гражданите в археологията дава добри възможности за преориентиране.

6. Оценка и сравнение с националната политика в тази сфера и даване на предложения и препоръки за подобряване на взаимодействието между публичните власти, музеите и любителите-археолози, потребители на металдетектори

Национална политика и правна рамка

В България няма законови забрани и ограничения относно продаването, купуването и притежаването на металдетектори. Историята на металдетектинга в страната датира от началото на 80-те години с първите опити на български радиотехници да конструират детектори. По същото време се внасят и фабрични детектори от българи, които имат достъп до Западна Европа. След падането на

комунистическия режим и „желязната завеса“, с отварянето на границите към западните демокрации, на българския пазар излязоха различни световни компании, произвеждащи детектори, като някои от тях откриха и свои представителства. Същевременно и българи започнаха серийно производство - копирано или собствени разработки, като превърнаха производството на детектори в цяла индустрия. Някои от тях имат голям успех не само у нас, но успешно изнасят и в чужбина.⁹⁵

Развитието на металдетектинга в България е съпътствано от редица проблеми. Основни са законодателните. В страната липсват утвърдени стандарти и норми за употребяването на металдетектор като хоби. От една страна липсва ясна дефиниция на понятия като „археологически обект“, „теренни археологически разкопки“, „културна ценност“. Съществуващата в чл. 7, ал. 1 в Закона за културното наследство дефиниция за „културна ценност“ е недостатъчно ясна. Това се отнася също и за дефиницията за „археологически обект“ в чл. 146 „(1) Археологически обекти са всички движими и недвижими материални следи от човешка дейност от минали епохи, намиращи се или открити в земните пластове, на тяхната повърхност, на сушата и под вода, за които основни източници на информация са теренните проучвания. (3) Недвижимите и движимите археологически обекти имат статут на културни ценности с категория съответно национално значение или национално богатство до установяването им като такива по реда на този закон“. Такава обща дефиниция води до извода, че цялата територия на страната следва да се третира като археологически обект.

В резултат, немалък е броя на собствениците на металдетектори, които са подведени под наказателна отговорност, а някои биват осъдени с обвинението, че използват уредите за търсене на археологически обекти. От друга страна, в законодателството и в правоприлагането съществуват неясноти и противоречия относно случаите, в които използването на металдетектори се третира като престъпно деяние.

Правният анализ на българското законодателство показва, че не е налице нормативен акт, който да регулира изчерпателно металдетектинга и да улесни прилагането на закона от правоприлагащите органи. Това допълнително се усложнява от фактори, като:

1. Липсата на последователно и ясно дефиниране на понятията „археологически обект“, „теренни археологически проучвания“ и „културна ценност“ в Закона за културното наследство.

2. Липсата на ясна и достъпна регламентация на археологическите обекти на територията на страната. Необходимо е създаването на единен акт, в който да се посочат всички местности с археологическо значение в Република България, на територията на които практикуването на металдетектинг да се третира като престъпно посегателство.

3. Невъзможност практически да бъде очертана разликата между използването на металотърсач за издирването на метални предмети като хоби и търсенето на археологически обекти по смисъла на чл. 277а, ал. 1 от Наказателния кодекс⁹⁶ :

⁹⁵ Илиев, Илия. Българска национална федерация по металдетектинг – история и перспективи. 2013. Доклади от Международната кръгла маса на тема „Културно наследство, колекционерство и металдетектинг в България – ключови проблеми и законодателни аспекти“.

⁹⁶ Наказателен кодекс. <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/1589654529>

Чл. 277а. (Нов - ДВ, бр. 27 от 2009 г., в сила от 10.04.2009 г.) (1) Който без съответно разрешение търси археологически обекти, се наказва с лишаване от свобода до пет години.

(3) Ако при извършването на деянията по ал. 1 и 2 се използват технически средства или моторни превозни средства, наказанието е лишаване от свобода от една до шест години и глоба от пет хиляди до петдесет хиляди лева.

Идентифицира се необходимост да се създават стимули и подходящи условия за ползвателите на металдетектори, така че при откриването на археологическа ценност, да я предадат на съответните органи за сметка на наказателните действия и ограничаване/забраняване използването на металдетектори. По този начин се увреждат интересите както на лицата, които добросъвестно желаят да се занимават с това хоби, така и на държавата за осигуряване защитата на културното и археологическото наследство и ограничаване на нелегалния пазар на културно-исторически ценности.

Потенциално решение е изграждането на система, в която държавата по линия създаден целеви фонд да предоставя достойно възнаграждение за намерената и предадена в 7-дневен срок ценност, формирана като процент от нейната прогнозна пазарна стойност.

Необходимостта от усъвършенстване на правната рамка е обект на дискусия в рамките на проведената пред 2009 г. – годината на влизането в сила на Закона за културното наследство, в София конференция на тема „Правата на човека и културното наследство“, посветена на 60-годишнината на „Всеобщата декларация за правата на човека“. Конференцията се проведе под егидата на Националната комисия на ЮНЕСКО с участието на Министерството на културата, Университета по архитектура, строителство и геодезия и Асоциацията за културен туризъм (организатор). Участниците в конференцията приемат Заключителен документ, който е бѐде адресиран до български институции с отношения към културното наследство. В него се съдържа както тревога за днешната съдба на културното наследство, така и надежда, че все още е възможна разумна промяна в правилна посока.⁹⁷ В Заключителния документ се подчертава, цит.: „Участниците в Конференцията,

- Имат предвид значението на валидните до днес принципи и дух на Всеобщата декларация за правата на човека (1948 г.) за развитието на демократичните общества;
- Подчертават актуалността на Декларацията на ИКОМОС за правата на човека и културното наследство, по случай 50-та годишнина на Всеобщата декларация (Стокхолм, 1998 г.);
- Подчертават значението на баланса между правата и отговорностите на всеки по отношение на наследството, дефинирани в Рамковата конвенция за стойността на културното наследство за обществото на Съвета на Европа (Фаро, 2005 г.)
- Участниците в Конференцията изразяват безпокойството си от някои страни на днешното състояние в тази област, а именно:

⁹⁷ Кръстев, Тодор. Правата на човека и културното наследство. В. Култура, бр. 42, 1 дек. 2009.

- Все още не е ратифицирана от България Рамковата конвенция на Съвета на Европа за стойността на културното наследство за обществото (Фаро, 2005 г.), което лишава националната система за опазване от важен методически инструмент;
- Съществуват несъвършенства в Закона за културното наследство, във връзка с правата на човека в тази област: липсата на достатъчен баланс между права и задължения по отношение на културното наследство; преобладаващия забранителен характер на Закона, без достатъчно стимули за хората във връзка с наследството; липсата на мерки за защита на пейзажа и културните пътища, на идентичността на средата и на автентичността на материалните културни ценности; неуредените възможности за договорна защита за постигане на съгласие между интересите в процеса на опазване и др.;
- Силно ограничени са възможностите за достъп до знания за културното наследство в някои от съществуващите официални информационни архиви (например Националният документален архив на недвижимото културно наследство), които са централизирани, трудно достъпни и без използването на възможностите на Интернет;
- Съществува почти пълна липса на устройства, улесняващи достъпа на лица в неравностойно положение до културните ценности;
- Съществува силен недостиг от правила и режими, които хармонизират частните и обществените интереси в защитените зони с културни ценности;
- Силно ограничени са възможностите на доброволните граждански сдружения да участват в процеса на вземане на решения за съдбата на културните ценности;
- Все още не е уредена собствеността на редица защитени територии с културни ценности;
- Относително ниско е нивото на развитие на културния туризъм, който сега не осигурява достатъчно правото на човека за устойчиво ползване на културното наследство;
- Напълно нерегулирани са въпросите, свързани с интелектуалното право в областта на нематериалното културно наследство;
- В съществуващата в момента законова база, отнасяща се до нематериалното културно наследство не е отредено дължимото внимание.
- Неуредени са въпросите около защитата на българските културни ценности в чужбина и др.

Като имат предвид посоченото по-горе, участниците в Конференцията:

1. Препоръчват на Народното събрание на Република България да ратифицира Рамковата конвенция за стойността на културното наследство за обществото на Съвета на Европа (Фаро, 2005 г.) като необходим документ, отговарящ на съвременната представа за правата и отговорностите по отношение на културното наследство.

2. Предлагат на Министерството на културата в работата по новите изменения на Закона за културно наследство да бъде обърнато специално внимание върху защитата на правата на човека по отношение на културното наследство, а именно: създаването на балансирана и гъвкава система от права и задължения по отношение на културното наследство, с достатъчно стимулиращ характер, която регламентира отговорностите на различни равнища и правилата на партньорство между различните участници в процеса на опазване с оглед хармонизирането на техните интереси; защитата на носителите на нематериалното културно наследство – общностите, групите и в отделни случаи – индивидите; осигуряване на свободен достъп на хората до наследството; създаване на възможности за участие на гражданските общности в процеса на вземане на решения за съдбата на наследството; необходимостта от мерки за защита на автентичността на културното наследство, респективно - на правото на човека на истина за културното наследство; развитие на възможностите на хората за устойчиво използване на културното наследство, като ресурс за качество на живот и устойчиво развитие и др.“

Организации на потребителите на металдетектори в България

Сдружение с нестопанска цел „Българска национална федерация по металдетектинг“ (БНФМ) е организация, създадена по силата на решение на Управителния съвет и регистрирана с Решение №95 от 02.12.2009 г. на Окръжен съд – гр. Ловеч. Българска Национална Федерация по Металдетектинг (БНФМ) представлява сдружение на физически и юридически лица с интереси в областта на металдетектинга. Организацията е учредена на 01.11.2009, в залата на Драматичния театър на гр. Ловеч от 89 търсачи от всички краища на България. На 13.03.2010, БНФМ е официално вписана от Министерството на правосъдието в централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за обществено полезна дейност.

Идеята за създаването на БНФМ се заражда още през 2000 г., когато отново в Ловеч, е поставено началото на първото гражданско сдружение на практикуващите металдетектинг. Тогава в Ловешкия окръжен съд е регистрирано първото по рода си в България сдружение – „Металдетектор България“.

Основните цели на БНФМ, изброени в **Устава**⁹⁸ на организацията са:

1. Популяризиране на хобито металдетектинг в обществото като средство за физическо и духовно израстване.
2. Стимулиране, подпомагане, подкрепяне и поощряване на лицата, желаещи да се приобщят към организацията.
3. Защиаване на законните права и интереси на всички свои членове в областта на металдетектинга.
4. Подпомагане дейността на други организации – държавни, местни и неправителствени при поискване на техническа помощ – металдетекторни устройства, както и предоставя безвъзмездна квалифицирана

⁹⁸ http://www.metaldetecting.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=92&Itemid=151

информационна подкрепа. При поискване на техническа помощ от държавните органи, Националните и регионалните музеи, членовете на федерацията оказват съдействие, спазвайки правилата и наредбите на съответното ведомство.

5. Проучване на европейското законодателство и добрите практики в областта на металдетектинга, опазването на природните ресурси, издирването и опазването на културни ценности.
6. Подпомагане и подготовка на експертно равнище за поетапното хармонизиране на българското законодателство с това на европейските страни.
7. Установяване на контакти с Комисията по култура към Народното събрание с цел подпомагане на законодателната дейност, включително изготвянето на публичен национален кадастър на недвижимите паметници на културата.
8. Съдействие за по-пълната информираност на населението относно националните и европейските политики, определящи металдетектинга не само като хоби, а и като общественополезна дейност в областта на културния туризъм, опазването на културното наследство и околната среда и водите.
9. Включване на младите хора в разнообразни дейности и инициативи на открито и сред природата, предлагайки им алтернативи за прекарване на свободното време и подпомагане на тяхното здравно образование.
10. Сближаване на лица с различни професии, интереси, възраст, народност и вероизповедание и реализиране на културен обмен между тях.
11. Възпитаване на любов към природата, физическата активност, здравословния начин на живот и развиване на интерес към историята, артефактите, културното и природното наследство на България.
12. Установяване и развитие на партньорски връзки със сродни организации в страната и чужбина.
13. Федерацията се разграничава от хората, извършващи археологически разкопки без нужните разрешителни документи на могили и археологически обекти.

Според чл. 7 от Устава на БНФМ, средствата, с които сдружението ще постига своите цели са:

1. Издирване на метални предмети (пръстени, монети, украшения, фрагменти и др.) в паркове, увеселителни заведения, плажове и частни имоти със съгласието на собственика, като се спазват законите на страната.
2. Организиране и участие в регионални, национални и международни срещи по металдетектинг и презентирание на металдетектори.
3. Инициране и участие като партньор или бенефициент в местни инициативни групи, подходящи програми и проекти на национално, европейско и друго ниво за изпълнение на целите на сдружението.
4. Ангажиране на експерти, юристи, консултанти, представители на други НПО и медии в защита на законните права и интереси на всеки член на сдружението в областта на металдетектинга.

5. Организиране на тествания, тренировъчна дейност, турнири, лагери, излети, събори, състезания по металдетектинг и други подобни мероприятия в страната и в чужбина.
6. Организиране на мероприятия, включително информационно-консултантски, с цел популяризиране на националните и европейските политики за металдетектинг.
7. Организиране на информационни кампании чрез презентации, филми, репортажи, радио и телевизионни предавания, интернет, електронни и печатни медии и други способи за пълнота и прозрачност при информирането на обществото относно дейността на сдружението.
8. Организиране на безвъзмездни кампании за почистване на природната среда от метални битови и промишлени отпадъци.
9. Организиране на дискусии, семинари, обучения и презентации за членове на сдружението, с което да се подпомага непрекъснато развитието и усъвършенстването на знания и умения, служещи на целите на сдружението.
10. Издаване на създадени от членовете на сдружението или преведени от тях печатни произведения – учебни, справочни, рекламни, научно-популярни, презентационни, както и уеб-страници, аудио- и аудиовизуални продукти в областта на металдетектинга, културата, културния туризъм и екологията за изпълнение целите на сдружението.
11. Учредяване на годишна награда за членове на Сдружението, които са допринесли за нейното развитие и популяризиране.

Самото създаване на федерацията е съпътствано със сериозен медиен и обществен интерес като фактът, че преобладаващите мнения са негативни, допълнително индикативни за липсата на разбиране за същността и целите на металдетектинга, асоциирайки го единствено с иманярство и незаконна дейност.

В тази връзка, дейността на Българска Национална Федерация по Металдетектинг не се ограничава само в областта на правоприлагането, но предприема и инициативи, пряко насочени към изменение на въведените несъвършени норми, както в текстовете на Закона за културното наследство, така и на Наказателния кодекс.

Исканията за законодателни промени са мотивирани от обстоятелството, че докато по отношение на нормите, криминализиращи просто държането на металдетектор има постигнати определени положителни резултати, то по отношение на текстовете от Наказателният кодекс, криминализиращи самото търсене с помощта на металдетектор (чл. 277а, ал.3 във връзка с чл. 277а, ал.1 от НК) и до момента не са налице видими положителни резултати.

През 2010 г. е изпратено отворено писмо до министъра на културата относно реда за ползване и регистриране на специалните технически средства по смисъла на Закона за културното наследство. В писмото се третирали основни проблеми касаещи:

1. Разбирането, че работата с металдетекторите се свързва единствено с търсенето на археологически ценности
2. Третирането на понятията „търсене на археологически обекти“ и „търсене на метални предмети“ като идентични

3. Разбирането за металдетекторите като „специални технически средства“ (по смисъла на ЗКН са геодезични уреди, геофизична апаратура и други технически средства, използвани преди, по време и след теренните археологически проучвания), когато са средства за дейност извън рамките на теренни археологически проучвания и съответно изключване от приложното поле на разпоредбата на чл. 152, ал. 2 от ЗКН.

Федерацията, също така, инициира сътрудничество с Регионалния исторически музей – Ловеч, предлагайки различни инициативи, които да бъдат изпълнявани съвместно в посока опазването на културно-историческите ресурси, издирването и опазването на културни ценности при спазване на разпоредбите от Закона за културното наследство относно случайното намиране на вещи и задължението на гражданите да уведомяват и ги предават в музеите. Към момента предложението за сътрудничество не е прието от музея без да се посочват причините за това.

През 2012 г. е сключено споразумение за сътрудничество между Българската национална федерация по металдетектинг и Английския съвет по металдетектинг⁹⁹, съгласно което двете организации декларират, че:

- Желаят да упражняват дейността си по начин, който отразява най-високите стандарти на професионализъм, почтеност и добра воля
- Желаят да поддържат политики и практики, които изразяват неизменното зачитане на културното наследство и историята на съответните народи
- Желаят да насърчават в рамките на националните си граници по-пълно разбиране на ползите от отговорен, съвестен и компетентен металдетектинг
- Желаят да обменят опит, съвети, експертизи и информация, с оглед по-добро провеждане и оценяване на тяхната дейност вътре в съответните им държави и в останалия свят.

В допълнение, страните вярват че:

- (i) оценяването на миналото на един народ е от съществено значение за съвременната му идентичност и постигането на истински културен живот за своите граждани;
- (ii) обменът между културите поражда разбирателство и родство между народите;
- (iii) отговорните нации трябва да насърчават своите граждани за изследователска дейност и да допринасят за осъзнаване на миналото си;
- (iv) историческото познание трябва да бъде придобивано етично, тълкувано отговорно и справедливо споделяно;
- (v) уважението към закона и приносът за дебати по отношение на законите, както национални така и международни, са изключително важен елемент в обществената роля на органите в областта;

⁹⁹ The National Council for Metal Detecting: <https://www.ncmd.co.uk/>

(vi) отговорната практика на метал детектинга и други форми на историческо изследване от частни граждани, има неизменен принос към гореизложените цели и идеали.

Предвид гореизложеното, страните се съгласяват да положат най-големи усилия за изпълнение на следните начинания:

1. Обществен профил и авторитет

1.1. Да си сътрудничат помежду си за гарантиране, че:

- съответните им дейности са точно разбирани и ценени сред вътрешните им общности,
- ценностите и ползите от отговорен метал детектинг са насърчавани както на национално така и на международно ниво
- заблудите, отнасящи се до тяхната дейност са коригирани своевременно и неприемливото поведение в областта на обществени и частни археологически проучвания е поставено безкомпромисно извън закона
- Страните постигат и поддържат достатъчно постоянство и уважение в очите на техните национални и общински власти, което ще позволи да бъдат рутинно консултирани по всички обществени въпроси и официални предложения засягащи закона, етиката и практиката на археологията
- гласът на всяка от Страните се чува по-силно чрез периодични сравнителни контакти между съответните държави, чрез които разработките във всяка страна се наблюдават и предоставят за анализ за определяне на тяхната пригодност за адаптиране в другата страна.

1.2. Да поддържат съвместно наблюдение, обмяна на информация, консултации и становища, и съвместни отговори за разработки и предложения относно:

- етичните задължения, които подкрепят (или би следвало да подкрепят) съответните им дейности
- операцията по възнаграждението и други системи за стимулиране, методите за оценяване за целите на възнаграждението, перспективите за отхвърляне от Държавата или Короната и разпределяне на собствеността върху открити преносими антики
- влиянието на законодателството и административното регулиране, и решенията на съдилищата и трибуналите независимо дали са от местен произход или произтичат от Европейския Съюз или международен договор
- политическите и дипломатически инициативи (както национални така и международни) насочени към репресиране на търговията с незаконно изнесени антики и възстановяване на незаконно изнесени предмети от страните им по настоящото местоназначение
- ролята на алтернативното разрешаване на спорове в случай на оспорени претенции или други противоречия

- възникващите форми на дейност в областта на метал детектинга, които имат потенциала да издигат нови предизвикателства за съществуващите институции и да изискват оригинални отговори от тях

2. Събития и начинания

2.1. Да предприемат такива мерки, които са отговорно необходими за:

- поддържане обмен на информация помежду си, за предстоящи събития и дейности в рамките на съответните им юрисдикции (като официално спонсорирани разкопки, конференции, кръгли маси, дни на отворени врати, технически сесии за обучение, медийно отразяване и информационни кампании)
- насърчаване на представително международно присъствие на такива събития и тяхното пресъздаване на места извън страната на произход
- организиране където е възможно на съвместни мероприятия и дейности, които ще повишат ефективността, информационния капитал и общото състояние на Страните вътре в страната и в чужбина
- обмен и разпространение на цялата информация, влияеща на дейността на всяка организация и нейната роля в развитието на националната политика.“

През 2012 г. Българска национална федерация по металдетектинг подписва договор за сътрудничество с Регионален исторически музей – Русе¹⁰⁰ като част от договореностите са: развитие на взаимни отношения, допринасящи за опазване на движимите и недвижимите културни ценности, материалното и нематериално културно наследство, проучване на историята и природата на страната; организиране на съвместни мероприятия с цел популяризиране на хобито металдетектинг, като част от различни видове туризъм; предоставяне на помощ от страна на Федерацията по металдетектинг на музея чрез безвъзмездно участие и консултации на специалисти по металдетектинг в специфични дейности на музея.

През 2013 г. е подписано двустранно споразумение за сътрудничество и с Испанската федерация по металдетектинг¹⁰¹ непосредствено след награждаването на БНФМ за най-добра организация по металдетектинг в Европа през 2012 г. от списание D&M magazine - престижно списание за археология, нумизматика, история, научни изследвания и организации.

На 23 май 2013 г. БНФМ е организатор на международна кръгла маса на тема „Културно наследство, колекционерство и металдетектинг в България – ключови проблеми и законодателни аспекти“. Целта на събитието е да се идентифицират проблемите и да се представят конкретни предложения за законодателни промени. Участници във форума са представители на български и чуждестранни организации, юристи, експерти в музейното дело и търговията с културни ценности, колекционери и

¹⁰⁰ Регионален исторически музей – Русе <https://www.museumruse.com/>

¹⁰¹ Federación Española de Detección Deportiva <http://www.federacion-fedd.org>

граждани, практикуващи металдетектинг. Докладите от кръглата маса са събрани и отпечатани в сборник.

Според доклада на проф. Норман Палмър¹⁰², **трябва да има равновесие между обхвата на важните обекти, които държавата притежава и по-незначителни обекти, които могат да се ползват от други хора.** Притежаването и ползването трябва също да е балансирано и да има равновесие между държавната собственост и необходимите ресурси, които се отделят, за да се гарантира общественото ползване.

Съответно, предложенията и препоръките по отношение на законодателството, подкрепени и от настоящото проучване и анализ са в посока на това, че законодателството, което има за цел да регулира и разпределя археологически находки, трябва да отговаря на определени критерии:

- **Дефиниция:** тези, които пишат закона, трябва да имат ясна и разбираема представа за резултатите, за които е предназначен да постигане и да обслужва и насърчава различните обществени интереси;
- **Яснота:** законът трябва да е достатъчно ясен и разбираем, за да се спазва от всички, които засяга;
- **Единство:** законът трябва да важи последователно за всички и трябва да се прилага за всички: не трябва да има никакви изключения или привилегии, никакви "вътрешни хора";
- **Почтеност:** тези, които боравят със закона, трябва да го правят независимо от външно влияние или намеса, "без страх или в услуга на", по начин, който предизвиква доверие, увереност и уважение у тези, които засяга;
- **Реализъм:** законът трябва да вземе предвид човешката природа и общественото мнение; трябва да отразява това, което е разумно да се очаква от честни, интелигентни членове на обществото в едно свободно демократично общество;
- **Сътрудничество:** всички различни хора или агенции, които представляват парчета от пъзела и чието взаимодействие е нужно, за да работи правото ефективно, трябва да си сътрудничат за постигането на резултат; а правителствата трябва да ги привлекат в процеса;
- **Стимули:** тези, чието участие и подкрепа са необходими, за да може законът да постигне целта си, трябва да се насърчават да сътрудничат за тази цел - трябва да им се дадат конкретни, последователни доводи за участие и да получават награда за приноса си към откриването на движими антики;
- **Максимална полза:** законът трябва да постигне толкова високо ниво на обществена полза, колкото е практически възможно при тези обстоятелства; хората от една държава заслужават най-добрия закон, който може да се създаде в защита на тяхното наследство;
- **Споделеност:** трябва да има честна и ефективна система, чрез която се осъществява споделяне на информацията и облагите;

¹⁰² Палмър, Норман. Съкровища и изкопани антични предмети. Мерки за насърчване и иновативност съгласно модерното право. Доклади от Международната кръгла маса на тема „Културно наследство, колекционерство и металдетектинг в България – ключови проблеми и законодателни аспекти“. 2013.

- **Образование:** музеите, археолозите, правоприлагащите агенции, държавните служители и частните лица трябва да имат равен достъп до конкретни насоки за законите, които управляват техните дейности и интереси, както и за професионалните, исторически и наказателни последици от неспазването на този закон;
- **Пропорционалност:** законът трябва да се стреми да постигне справедлив и практически баланс между ползите от всеки конкретен метод за регулиране третирането на открити движими антики и отрицателните последици (или „недостатъци“) от приемането на този метод; при определянето на баланса държавата трябва да вземе предвид силата на обществения интерес и правата на индивидите, правилната роля на наказателното право и предимствата на алтернативните правни методи за справяне с проблема; наред с други съображения законът не бива да „използва ковашки чук, за да строши ядка“;
- **Преносимост:** всеки национален закон за открити движими антики трябва да може да налага принудително изпълнение извън територията на страната, където е намерена антиката, по начин, който дава възможност на страната на произход на незаконно изнесените антики да си ги върне, когато те се появят в други страни.
- **Световно съответствие:** националните закони за движими антики трябва да са в съответствие с международните конвенции и други световни стандарти.

През 2013 г. е създадена националната гражданска инициатива за инициране на законодателни промени в Закона за културното наследство с предложение:

1. Да бъдат променени неясните, противоречивите и несвършени текстове в Закона за културното наследство.

С приетия и обнародван Закон за културното наследство /обн. в ДВ, бр.19 от 13.03.2009 год., в сила от 10.04.2009 год./, се въвеждат редица неясно формулирани понятия, като „културна ценност“ (чл. 7, ал. 1), „археологически културни ценности“ (чл. 53, т. 1) и „археологически обект“ (чл. 146, ал. 1).

След приемането на закона, поради лошо дефинираните легални определения и понятия, през последните четири години прокуратурата повдига десетки обвинения срещу собственици и колекционери на старинни вещи, останали им в наследство като родова памет от техните родители, баби и дядовци.

Отново поради по-горе изброените несвършени норми, в почти всички от случаите окръжните съдилища постановяват осъдителни присъди, като в тези случаи законът предвижда лишаване от свобода до шест години и глоба от три хиляди до петнадесет хиляди лева.

Проблемът произтича от обстоятелството, че едновременно с приемането на Закона за културното наследство са създадени, респективно приети и влезли в сила нови разпоредби на Наказателният кодекс, имащи пряка връзка с нормите на ЗКН.

Създаден е нов член 278, по силата на който лице, което държи археологически обект, който не е идентифициран и регистриран по съответния ред, се наказва с лишаване от свобода до четири години и с глоба от две хиляди до десет хиляди лева.

Когато се държат повече от три археологически обекта, наказанието е лишаване от свобода до шест години и глоба от три до петнадесет хиляди лева, като по преценка на съда може да бъде наложена и конфискация до една втора от имуществото на виновния, като задължително старинните вещи се отнемат в полза на държавата.

Тъй като разпоредбата на член 278, ал. 6 от Наказателният кодекс борави с понятието „археологически обект“, а единственото определение на това понятие се съдържа в Закона за културното наследство, то и неяснотата на това определение винаги води до неговото различно тълкуване, което ако е неправилно, неминуемо води до погрешно решение на съда.

2. Да бъде изменена Наредба № Н-2 от 12.01.2012 г. за определяне размера на възнаграждението на лицата, предали вещи по реда на чл. 93 от Закона за културното наследство или съобщили ценна информация за такива вещи. Цит.: „Чл. 3. (2) Възнаграждението се определя с оглед значението на вещта и приноса на лицето за нейното запазване и може да бъде в размер до 5000 лв. (3) Размерът на възнаграждението не може да бъде обвързан в процентно отношение със стойността на движимата културна ценност.“

В същото време чл. 91 от Закона за собствеността гласи цит.: „Заровените в земята, зазиданите или скрити по друг начин вещи, собственикът на които не може да бъде открит, стават собственост на държавата. Лицето, което ги е намерило, има право на възнаграждение в размер на 25% от стойността.“ По такъв начин наредбата е в противоречие, несъвместимост и несъгласуваност със Закона за собствеността.

3. Да се въведат ясни и точни граници за недвижимите културни ценности и техните охранителни зони, като бъдат публично оповестени пред гражданите.

Ограничаването на достъпа до информацията от Автоматизираната информационна система „Археологическа карта на България“, както и липсата на достъпна за гражданите интернет-базирана информационна система създава предпоставки за извършване на престъпления без намерение и умисъл.

НАРЕДБА № Н-2 от 6.04.2011 г. за създаване, поддържане и предоставяне на информацията от автоматизирана информационна система "Археологическа карта на България" Цит.: „Чл. 16. (1) Справки от базата данни на АИС АКБ се предоставят от националните и регионалните администратори, НИНКН, както и от ЦПА - за археологически обекти под вода, на ведомства, общини и на физически и юридически лица. (2) Справки от АИС АКБ се получават въз основа на заявка и при представяне на някои от следните документи: 1. разрешение за теренно археологическо проучване; 2. договор за извършване на консервационно - реставрационни работи по културни ценности; 3. акт за собственост върху недвижим имот; 4. договор за участие в колектив за изготвяне на доклад по оценка за въздействието върху околната среда; 5. договор за изготвяне на устройствени или инвестиционни проекти; 6. разрешение за строителство, монтаж на съоръжения или за извършване на други дейности в определена територия.

4. Да се приемат нови законодателни норми, гарантиращи правото на гражданите да колекционират, притежават, купуват, продават и разменят помежду си

предмети с културна стойност. Да се въведат законодателни правила и норми, регламентиращи работещи пазарни механизми в съответствие с Европейските изисквания за свободен пазар.

Сега действащият Закон за културното наследство не предвижда процедура за регистриране на нови колекции и за установяване на реално действащ пазар на културни ценности. Проучване показва, че единствено в България не е дадена законово възможността гражданите ѝ да притежават и колекционират антични монети и предмети, което неминуемо създава предпоставки за незаконни действия като контрабанден внос и търговия.

В резултат, предложението е изпратено на министъра на културата с препоръка в предвиденото изработване на законопроект за изменение и допълнение на Закона за културното наследство да се проведе обществено обсъждане по въпросите, поставени в предложението, както и да включи в работната група по изработването на законопроекта за представители на други граждански организации и движения, които са взели участие в обсъждането на Националната гражданска инициатива.

Обзор на литературата (статии, доклади, лекции, монографии, части от книги и интервюта), свързана с металдетектинга и културното наследство в България

В изданието на Университета по библиотекознание и информационни технологии (УНИБИТ) **„Противодействие на иманярството и трансграничния трафик на културни ценности: Лекционен курс“¹⁰³ авторът д-р Нина Дебрюне** разглежда темата за иманярството в отделен раздел, като в лекцията „Характер, същност и обхват на иманярството“ прави класификация на видовете иманяри. Според автора участниците в иманярството се делят на три групи: иманяри, търсачи и малджии като групата на търсачите се разглежда в общата група за иманярството, т.к. иманярството е незаконна дейност, при която се извършва умишлено търсене на културни ценности в границите на недвижими археологически паметници. Съответно, описанието на търсачите в лекционния университетски курс е следното, цит.: „Друга категория са т.нар. търсачи или любители на металдетектинга. Търсачите работят с металдетектор, изследвайки горния слой на почвата за артефакти. В много случаи те подаряват находките на музеите и са съгласни да сътрудничат на учените, като им дават информация за местонамирането на артефактите, контекста и др. Интересното тук е, че музеите невинаги са склонни да приемат находките по ред причини: ниска научна стойност, наличие на множество подобни предмети в препълнени хранилища, недостатъчен експертен капацитет, човешки или времеви ресурс за обработка на тези постъпления, неясноти относно административната процедура и пр. Металдетектингът е разпространено хоби в англосаксонските култури, където е и законово установено /напр. във Великобритания/. В България използването на металдетектори е строго

¹⁰³ Дебрюне, Нина. Противодействие на иманярството и трансграничния трафик на културни ценности: Лекционен курс. София: За буквите – О писменехъ, 2015.

регламентирано чрез специален разрешителен режим, вкл. използването им при теренни проучвания /археологически разкопки/."

В лекцията „История и механизъм на незаконната търговия с културни ценности“ д-р Дебрюне в раздела „Тенденции и развитие“ споменава името на Българска национална федерация по металдетектинг: „В последните години се наблюдава тенденция за монополизация /централизация, окрупняване/ на иманярската дейност в България. Появяват се обществени сдружения и организации като Българска национална федерация по металдетектинг /БНФМ/, Българска асоциация на търсачите на самородно злато и метеорити /БАТСЗМ/ и др., в които наред с добросъвестните търсачи, членуват и много недобросъвестни иманяри.“ В допълнение се посочва, че „С предприемането на рестриктивни мерки – законодателни или правоохранителни, се засилва тенденцията към изнасянето на сделки с културни ценности, вкл. с нумизматичен материал, извън територията на легалните тържища и съответно се ограничава възможността за проследяване и документиране на този тип търговия.“

Същата теза е изложена и в анализа¹⁰⁴ от 2007 г. на Центъра за изследване на демокрацията „Организираната престъпност в България: пазари и тенденции“ с основен автор на анализа Тихомир Безлов – главен експерт в Центъра за изследване на демокрацията. „С предприемането на рестриктивни действия от страна на органите на реда, какъвто е случаят с акцията на МВР срещу търновската сбирка на 2 декември 2006 г., се засилва тенденцията към изнасянето на тези сделки извън територията на легалните тържища. А това на свой ред означава и ограничаване на възможността да се следи този тип търговия.“

В края на лекцията „История и механизъм на незаконната търговия с културни ценности“, д-р Дебрюне в изданието „Противодействие на иманярството и трансграничния трафик на културни ценности: Лекционен курс“ следват въпроси и задачи за упражнения и самостоятелна работа, които според автора имат за цел не само да проверят успешното усвояване на материала, но и да се даде възможност на студентите да формулират, изложат и защитят собствено мнение или теза по набелязаните проблеми. Един от въпросите след цитираната лекция е, цит.: „Според някои легализирането на вътрешния пазар на археологически артефакти ще доведе до бум в иманярството. Според други ще намали рязко износа на тези артефакти в чужбина. С кое от твърденията сте съгласни и защо? Какви други последици може да има легализирането на пазара с антики?“

В лекцията „Законодателен модел“ д-р Дебрюне споделя, че „При държави с остри проблеми при опазване на културното наследство се предпочита консервативен модел. Такива са Испания, Франция, Гърция, Италия, в които държавата има изключителни права по придобиването на културни ценности и запазването им на своя територия. Италия дори е постановила защитата на своите културни ценности в основния си закон – Конституцията. От другата страна са главно високоиндустриализирани държави – САЩ, Великобритания, Швейцария, Германия, Австрия, Холандия, Белгия, които предпочитат либерални законодателства. При тях частната собственост върху културните ценности е установена по традиция, съществува

¹⁰⁴ Център за изследване на демокрацията. Организираната престъпност в България: Пазари и тенденции. 2007. <http://old.csd.bg/artShowbg.php?id=9130>

официален пазар на антични предмети, чрез които те често се превръщат в дестинации на международния трафик. Опазването на културното наследство е поделено между държавата и гражданското общество.”

В лекцията „Особености на нумизматичния пазар в България“ авторът д-р Дебрюне посочва, че „В последните години в България преобладава тенденция към завишаване на ориентировъчните цени на конфискуваните антики, с което правозащитните органи валоризират действията си за пресичане на иманярството, незаконната търговия и трафика.”

Аналогична информация се открива и в анализа¹⁰⁵ от 2007 г. на Центъра за изследване на демокрацията „Организираната престъпност в България: пазари и тенденции”.

В статията „За факторите, определящи моделите на законодателство в областта на културното наследство”¹⁰⁶ от 2014 г. на д-р Нина Дебрюне, авторът обръща внимание на следните недостатъци, цит.:

„Досега у нас са правени **сравнителни изследвания на вътрешните законодателства в областта на културното наследство** на някои европейски и други държави, най-вече в рамките на обществената дискусия около приемането на Закона за културното наследство. За съжаление, те са **частични** и се ограничават до изброяване и в отделни случаи до **ограничено тълкуване на правните норми**. Освен цитираните по-горе, не са правени опити да се изследват факторите, влияещи на законотворчеството. При едно критично разглеждане на обяснението за диференциацията, прието от Чобанов, Сачев и Иванов се забелязват някои слабости: **„Не са идентифицирани основни фактори, които определят различията** в отговорите на поставените въпроси. Натрупването на културно наследство, местните традиции и международните спогодби са определени за допълнителни критерии за диференциация... **Разделението е сложено най-общо по границата на Римската империя, без да са посочени причини за това**. Тук може да се дадат две обяснения – от една страна специфичната подготовка и афинитет на авторите в областите на археологията, музеологията, историята и класическата философия, а от друга – общото правно наследство на континентална Европа, чиито фундамент в различна степен е именно римското право. **На практика обаче, липсва леснодостъпна обобщена информация за количествената и географската наличност на археологически материали в Европа и по света**. Моделът имплицитно се отнася към трактовката на археологическото наследство, но археологията е една малка част от културното наследство, античният период – една малка част от археологията, а Римската империя – само част от Античността. Следователно, е малко вероятно общата правната норма да се базира на частен случай. Също така е логичен въпросът **защо Англия, която е била част от Римската империя, има либерално законодателство, а Швеция – която никога не е била – забранява частната собственост** на археологически материали. Не на последно място, следва да се отбележи, че количественият метод предполага по-ревностна защита в случаите на ограничен брой културни ценности.

¹⁰⁵ Център за изследване на демокрацията. Организираната престъпност в България: Пазари и тенденции. 2007. <http://old.csd.bg/artShowbg.php?id=9130>

¹⁰⁶ Дебрюне, Нина. За факторите, определящи моделите на законодателство в областта на културното наследство. 2014.

Внушава се съществуването на йерархия в стойността на наследството на различните култури и индиректно се легитимира засилена защита на наследството на Римската империя, което е неприемливо за обща теория. В настоящата разработка се възприема виждането на Хердер, че всички култури са с еднаква степен на важност за историческото развитие на човешката цивилизация и не следва да се говори за „висши“ и „нисши“ култури. [6:113] В този смисъл за човешката цивилизация наследството на Римската империя не е по-важно от наследството на викингите, масаите или маорите. Последен по ред, но не и по значение, е аргументът за ролята на културното наследство за оцеляването на общността. Ако се изходи от твърдението, че значението на културното наследство за общността е константа (т.е. независимо от конкретните форми, наследството е с определени същностно непроменливи функции [2:9-24]) и че законодателната рамка, регулираща културното наследство, се определя именно от общността негов обект, следва заключението, че всички държави поставят значението на културното си наследство в еднакво висока степен. **Следователно, не може да се заключи, че Англия разрешава частната собственост на римска археология, защото тя е „чужда“.** В заключение авторът заключава, че цит.:

„В заключение може да се обобщи, че във възприетата у нас постановка за диференциране на националните законодателствата в областта на културното наследство се забелязват известни **слабости. Термините следва да се прецизират, а твърденията да се обосноват теоретично и емпирично, за да може да издържат критичен анализ.** Предложената тук нова хипотеза и методика на изследване се фокусират върху особеностите на националните, правните и политическите култури на отделните държави. Изучаването на закономерностите в законотворческия процес и внимателното прилагане на наученото в практиката, особено след критичен анализ на чуждестранните норми и опит и приложимостта им съгласно българската национална, правна и политическа култура, ще спомогне за постигане на така желаните плътност, кохерентност и ефективност на законодателната рамка в областта на културното наследство в България, от което държавата и обществото могат да извлекат дългосрочни ползи.“

В статията **„Проблеми свързани с опазването на обектите на историческото, културно и нематериално наследство в България и Европа“**¹⁰⁷, публикувана в Юридическо списание на Нов български университет през 2012 г., авторите **Н. Трильовска, С. Трильовска и Т. Велкова** в отделен раздел „Гражданско общество и публична администрация“ дават примери за **управленски модели** на културното наследство в България и в други страни, като подчертават, че **включването на гражданското общество и отделните граждани е гаранция за успешно осъществяване на политиките по опазване на културни ценности,** цит.:

„Осъществяването управление на културно наследство в други страни показва, че практически невъзможно за държавните власти или дори местните управи да поемат грижа на изпълнително ниво за всички културни паметници и обекти; а е широко разпространено мнението, че това дори не е желателно. Практически невъзможно е да

¹⁰⁷ Н., Трильовска, С., Велкова, Т. - Проблеми свързани с опазването на обектите на историческото, културно и нематериално наследство в България и Европа, Юридическо списание на НБУ, № 3, 2012 г.

се повери на държавата пълната отговорност за цялото наследство поради големия брой обекти и паметници, липсата на персонал и бюджет на централната власт и — във връзка с това — безсилието да се налагат политики. Натоварването на обществените власти със задачи, които те не могат да изпълнят, води до липса на качество и на доверие. В България има много примери, които показват разликата между политики (и често отговорности), заложили в законови постановления, и практиката в реалния живот. Пример за това е лошото състояние на много паметници, които нито собствениците, нито държавата имат пари да запазят и възстановят. Друг пример е големият мащаб на грабежите и кражбите от археологически обекти, както и от църкви, което до голяма степен е улеснено от много ниските нива на контрол на това обширно наследство. И в двата случая, **решенията на тези сложни проблеми не могат да бъдат намерени само чрез стоварване на отговорността върху обществените власти, дори ако им бъдат предоставени по-голям бюджет, правомощия и др.** Крайно необходимо е съвместното сътрудничество между властите, организираното гражданско общество и гражданите. Да се даде на държавата изпълнителната отговорност за всички паметници не е желателно поради същностната природа на културното наследство. **Не друг, а обществото, в най-общ смисъл, трябва да му придаде значимост, за да може материалните останки от миналото да се квалифицират като наследство в истинския смисъл на думата. И именно отделните членове на обществото, организирани в граждански структури и асоциации, са главният източник на интерес и енергия за опазването и достъпа до паметниците. Ако обществото, гражданите, не покажат интерес или не приемат емоционално като свой определен "паметник", всяко решение от страна на публичната администрация да го пази губи своето значение. Възлагането на изпълнителни отговорности на държавата, особено на правителството, оставя гражданите незаинтересовани.** Също така, в България, на дискусиите, които посетихме, бяха споменати голям брой случаи, в които държавната намеса в контрола поопазването на паметници е довела до отдръпването на частната инициатива. Така че не е препоръчително държавната бюрокрация да поеме цялото изпълнително управление или дори да надзирава твърде отблизо и да решава за всеки частен случай. Друго нещо обаче, свързано с институционалната отговорност на държавата, спомената в първия параграф на този раздел, е, че публичната администрация на национално и/или местно ниво, от името на обществото като цяло, трябва поне да улесни и да създаде условия, така че да се полага добра грижа за обекти, които обществото смята за значимо наследство и да се надзирава полагането на тази грижа. Важно заключение от казаното по-горе е най-малкото това, че **устойчивото управление на културното наследство изисква споделена отговорност и че властите и гражданите трябва да работят заедно.** Трябва да е ясно, че разработването на такъв подход, макар вече да има прекрасни примери, ще отнеме време. Важно средство е да се осъществи реална децентрализация на държавните отговорности в посока регионални и местни нива. **Разработването на балансиран подход изисква взаимно доверие и обединяване на енергията на частните и обществените инициативи.** За да се постигне това, е необходимо изработването на конкретна политика: става дума за сложни процеси, включващи интензивно общуване и развитие на нови начини за сътрудничество. За да може да се

осъществи сътрудничеството между администрацията и частната инициатива, което защитихме по-горе, би било от крайна полза гражданите да се организират в неправителствени и други структури, които гарантират приемственост в целите и ангажираност. В сферата на управлението и ръководството на културното наследство в България понастоящем няма такова високо развито организирано гражданско общество. Ала за да се предприемат активни действия, да се стимулира обществената ангажираност с културното наследство и да се обогатят националните и местни административни политики и програми е необходимо определено ниво на развитие на гражданското общество.”

Тезата за острата нужда от участие на гражданското общество в опазване на културното наследство е развита и от **проф. д-р арх. Тодор Кръстев в статията във вестник Култура „Културно наследство и културна политика”**¹⁰⁸, цит.:

„Политиката за управление на културното наследство през последните години прие необходимостта от деконцентрация и децентрализация на системите за управление, за да бъдат обхванати все по-ефективно ценностите и местните партньори за тяхното опазване. Инстанциите стават все по-диалогични - анахронични са затворените високомерни институции, които единствени всичко разбират на фона на общото невежество. Докато българската система за управление е силно централизирана и концентрирана. Става все по-трудно и при най-добро желание да бъде осъществен държавен надзор върху 40-те хиляди паметника на културата, особено при хроническия недостиг на най-елементарното - средства за командировки. В същото време местните власти в повечето случаи са некомпетентни в областта на наследството, което ги прави ненадеждни партньори за управление ..... **Европейските културни политики приемат като основен постулат партньорството между държавата и неправителствените организации в областта на културното наследство.** Съветът на Европа проведе международна конференция (Осло, 2000) и прие Декларация (Порторож, 2001) за незаменимата роля на неправителствените организации за опазването на културното наследство. Един изразителен пример за това в България е Националният комитет на ИКОМОС, който осигурява международни помощи за опазване на български паметници в обем, надхвърлящ държавните средства в тази област. Но все още държавата у нас не може да преодолее своето подозрение към тези свои партньори (особено, ако те се осмелят да бъдат неин коректив) и обикновено е безразлична към тяхното оцеляване.”

В статията си **доц. д-р Иван Кабаков „Непосилната лекота на културната политика”**¹⁰⁹ от 2013 г. пише за основните принципи, необходими при създаване на културна политика: „Жизненият свят на културата в България очевидно се различава от този (например) в Германия, което е, ако не приемливо, поне разбираемо обстоятелство. Направените разсъждения предполагат **провежданите политики да бъдат не въобще за хората, а такива на хората**, които активно участват в тяхното изработване и осъществяване. Иначе казано – **политиката за култура трябва да е не само в полза на хората от тази област, а да бъде тяхна, както като споделени ценности и визия за бъдещето, така и като процес на изработване в**

¹⁰⁸ Кръстев, Тодор. Културно наследство и културна политика. в. Култура, 5 апр. 2002, №14.

¹⁰⁹ Кабаков, Иван. Непосилната лекота на културната политика. Публични политики bg., 2013, (ISSN 1314-2313), бр.1.

който те активно участват, за да я превърнат в политика на отделната култура.”

Журналистът Иван Бакалов, основател и редактор е на уеб-сайта e-vestnik.bg, в своята статия „Много приказки за новия НК и хурката на баба. Кое е истина и как е сега?“¹¹⁰ през 2014 г. прави следния журналистически анализ и коментар, цит.:

Ето преразказано накратко какво пише в сегашния НК: Чл. 278 а.: Който продава или предлага за продажба, или разменя, подарява „културна ценност“, която не е идентифицирана и регистрирана, се наказва със затвор от 1 до 6 години и глоба от 1000 до 20 000 лева. Наказанието се налага и на този, който придобие (купи или др.) такава културна ценност (тук и по-надолу текстовете от закона са преразказани на по-обикновен език, в НК са използвани юридически термини като „отчуждава“). При рецидив (тоест, ако се прави повторно и повече пъти), или по поръчение на организирана престъпна група, или с цел износ през границите – затвор от 3 до 10 години и глоба от 5000 до 50 000 лв. Предметът на престъплението се отнема в полза на държавата, а когато липсва, съдът присъжда неговата равностойност.

Сегашният НК предвижда затвор не само при покупко-продажба, ами и при „държане“, но на „археологически обекти“, които не са „идентифицирани и регистрирани“. Това се наказва със затвор до 4 години, глоба от 2000 до 10 000 лв., а когато са повече от три такива обекта – до 6 г. и глоба до 15 000 лв. Съдът може да наложи и конфискация на половината имущество. Археологически обект може да бъде всяка антична вещ, дори с ниска стойност, по усмотрение на полицията. Иди после доказвай в съда кое какво е. В проекта за нов НК се повтарят текстовете за разкопки на археологически обекти, за търсене на съкровища и др. Ако откриеш съкровище или ценен античен предмет, и не го предадеш до 7 дни в музея, по стария НК те наказват със затвор до 3 години и глоба. И по новия НК наказанието е същото, пак с едноседмичен срок. Какво се случва, обаче, ако наистина намериш съкровище? Тъй като НК те заплашва със затвор, трябва да се отървеш от него. Ако го предадеш в музея, наредбата на министерство на културата предвижда да ти дадат премия до 5 000 лева. Нека сега си представим, ако някой намери Панагюрското съкровище. Няма да го даде на музея, а за да се избави от риска за затвор, ще го сложи на печката в една тенджерка и ще го стопи – 6,5 кг злато по сегашната му цена са около 400 000 лева. Може да го продаде на всеки златар, малко по малко.

**Сравнителен анализ по отношение на държавите, подписали и ратифицирали Рамковата конвенция за стойността на културното наследство за обществото на Съвета на Европа (Фаро, 2005 г.)
Статус към 15/07/2019**

Държава	Подпис	Ратификация	Влиза в сила
Албания	27/10/2005		

¹¹⁰ Бакалов, Иван. Много приказки за новия НК и хурката на баба. Кое е истина и как е сега? <https://e-vestnik.bg/19863/mnogo-prikazki-za-noviya-nk-i-hurkata-na-baba-koe-e-istina-i-kak-e-sega/>

Държава	Подпис	Ратификация	Влиза в сила
Армения	27/10/2005	22/08/2012	01.12.2012
Австрия	06.05.2014	23/01/2015	01.05.2015
Белгия	25/06/2012		
Босна и Херцеговина	15/10/2008	30/04/2009	01/06/2011
България	27/10/2005		
Грузия	01/09/2010	02.04.2011	01/06/2011
Италия	27/02/2013		
Испания	12.12.2018		
Латвия	27/10/2005	26/04/2006	01/06/2011
Люксембург	31/01/2006	18/05/2011	01/09/2011
Молдова	11/01/2008	01.12.2008 г.	01/06/2011
Норвегия	27/10/2008	27/10/2008	01/06/2011
Португалия	27/10/2005	28/08/2009	01/06/2011
Сан Марино	19/05/2006		
Северна Македония	24.09.2010	08/07/2011	01/11/2011
Словакия	23/05/2012	16/08/2013	01.12.2013
Словения	19/01/2006	17/09/2008	01/06/2011
Сърбия	21/09/2007	29/07/2010	01/06/2011
Украйна	31/10/2007	09.01.2014	05.01.2014

Държава	Подпис	Ратификация	Влиза в сила
Унгария	08/06/2012	27/11/2012	03.01.2013
Финландия	06.01.2017	31/05/2018	09.01.2018
Хърватия	27/10/2005	06/06/2007	01/06/2011
Черна гора	21/09/2007	11/03/2008	01/06/2011
Швейцария	04.10.2019		

Сравнителен анализ по отношение политиките за стимулиране на откривателите на културни ценности в Европа

Държава	Стойност на наградата		Бележки
	Благороден и друг ценен материал	Общ материал	
Албания	Определя се от комисия		
България	По преценка на комисия до 5000 лева без значение пазарната стойност на находката или материала		Членовете на комисията са експерти от музея, на който е предадена находката и от чиито бюджет се изплаща наградата
Финландия	Минимум 125% от стойността на материала		+ възможност за специална награда за откривателя
Чехия	Максимум 100% от стойността на материала	Максимум 10%	
Франция	По споразумение + експертно мнение		
Ирландия	Определя се от директора на Националния музей		

Държава	Стойност на наградата		Бележки
	Благороден и друг ценен материал	Общ материал	
Германия	Стойността е адекватна на стойността на находката		В зависимост от провинцията
Норвегия	Минимум 110% от стойността на материала	Адекватна на находката	Справедливо разпределена между откривателя и собственика на земята
Полша	Максимум до 30 средни работни заплати, ако находката има материална стойност		Вместо парична награда може да бъде присъдена диплома, ако находката има само историческа, научна или художествена стойност
Австрия	100% от стойността		Разпределя се поравно между откривателя и собственика на земята
Румъния	Максимално 30% от стойността на находката, изчислена към момента на възнаградението		в случай на изключителни археологически открития - допълнителен бонус до 15% от стойността на откритието.
Словакия	Максимално 100%		От стойността на находката
Испания	50%		Разпределя се поравно между откривателя и собственика на земята
Швеция	Минимум 112,5%	Адекватна на находката	
Италия	До 25% от стойността на откритието		Поделя се между откривателя и собственика на земята
Великобритания	100% от пазарната стойност на съкровището		Ако находката не е определена като съкровище, се връща на откривателя и собственика на земята

Законовите задължения на откривателя на находката обикновено включват спазване на задължението за запазването ѝ във вида, в който е открита и уведомяване на държавните институции. Откривателят на културната ценност има право да получи награда, като тази награда в повечето случаи е финансова. Единствено в Полша за предадена културна ценност на откривателя се дава т. нар. „Диплома“ и в много редки случаи, когато находката е с висока материална, историческа, художествена или научна стойност, се присъжда парична награда.

Всяка държава има различен подход относно размерът на наградата и методиката за преценка на стойността на наградата.

Както отбелязахме, потребителите на металдетектори трябва да бъдат **стимулирани** да предадат откритата находка на държавата. Един от **механизмите**, чрез който лицата, открили предмет с определено културно значение, ще бъдат мотивирани да го предадат на съответните органи, е **справедливата наградна система**, която е основана на пазарната цена на находката, на стойността на материала, от който е направена, качеството и значението ѝ за държавата и за науката. Важно условие за една справедлива система е назначаване на **независима комисия** за оценка на археологическите находки.

Сравнителен анализ по отношение политиките относно използването на металдетектори за търсене на археологически предмети извън границите на недвижимите археологически обекти

Държава	Търсене на случайни метални предмети с металдетектор	Целенасочено търсене на археологически предмети извън недвижимите археологически обекти от любители на металдетектинга
Белгия	разрешено	Разрешено
България	разрешено	Забранено
Великобритания	разрешено	Разрешено
Гърция	разрешено с лиценз	Забранено
Италия	разрешено	Забранено
Дания	Разрешено	Разрешено
Холандия	разрешено	Разрешено
Румъния	Разрешено с лиценз	Забранено
Германия	разрешено	разрешено или разрешено с лиценз според провинцията
Франция	разрешено	с разрешение от префекта
Австрия	разрешено	с разрешение, което на практика

Държава	Търсене на случайни метални предмети с металдетектор	Целенасочено търсене на археологически предмети извън недвижимите археологически обекти от любители на металдетектинга
		трудно се получава поради регламентирания изисквания
Полша	разрешено	Теоретично – с разрешение от провинциалните служби, на практика – почти невъзможно
Словакия	разрешено	забранено

7. Заключение и препоръки за подобряване на ефективността на приложимата национална политика за опазване на движимото културно-историческо наследство

№	Заключение	Препоръка
1	Липса на желание от страна на публичната администрация за включване на всички заинтересовани страни в процеса на обсъждане и взимане на решения относно опазването на културно-историческите ценности	Препоръчва се улесняване на достъпа на структури на гражданското общество, в частност представители на НПО, обединяващи потребителите на металдетектори, до взимашите решенията относно обсъждане на политиките по отношение на опазването на културно-историческите ценности
2	Липсва разработена политика за включването на потребителите на металдетектори в обществено-експертни съвети по отношение опазването на културните ценности	Препоръчва се да се разработи политика за включването на представители на НПО в областта на металдетектинга в Обществено-консултативни съвети за обсъждането на важни и актуални въпроси в направлението, свързано с опазване на културното наследство; да се даде възможност за изразяване на мнения и препоръки пред ръководството на Министерството на културата и Комисията по култура в Народното събрание, да се разглеждат и правят предложения за решаване на съществуващи проблеми и по отношение на нормативни актове.

№	Заключение	Препоръка
3	Липсва ратификация на Рамковата конвенция за стойността на културното наследство за обществото на Съвета на Европа (Фаро, 2005 г.) като необходим документ, отговарящ на съвременната представа за правата и отговорностите по отношение на културното наследство	Препоръчва се на Народното събрание на Република България да ратифицира Рамковата конвенция за стойността на културното наследство за обществото на Съвета на Европа (Фаро, 2005 г.)
4	Не е на лице нормативен акт, който да регулира изчерпателно металдетектинга, което затруднява дейността на потребителите, на търговците и на производителите на металдетектори в България	Препоръчва се да се разработи проект на нормативен акт, който регулира изчерпателно металдетектинга и който изяснява процедурите, ангажиментите и условията, при които може да се практикува металдетектинг, търговия и производство на металдетектори. Да се вземат предвид препоръките на всички заинтересовани страни.
5	Липсва стандарт и работещ модел за сътрудничество между потребителите на металдетектори и музеите, основан на доверие и справедливи условия, тъй че да не бъдат засегнати както обществените интереси, така и интересите на потребителите на металдетектори	Препоръчва се да се разработи стандарт и работещ модел за сътрудничество между потребителите на металдетектори и музеите, основан на доверие и справедливи условия, тъй че да не бъдат засегнати обществените интереси и интересите на потребителите на металдетектори. Стандартът да се разработи на база добрите европейски практики от група, сформирана от експерти в сферата на опазването на движимите и недвижимите ценности, музейни работници, потребители на металдетектори и НПО. Препоръчва да се създаде координиращ, консултативен и мониториращ орган, който да има необходимата институционална сила, за да въведе стандарта и да наложи предложените мерки.
6	Липсва обществен регистър на всички регистрирани недвижими културни ценности на територията на страната; не са публично оповестени ясните и точни граници на недвижимите културни ценности от световно, национално и местно значение, както и техните	Препоръчва се да се създаде обществен регистър и онлайн-база данни на всички защитени от закона недвижими културни ценности с техните точни граници, охранителни зони и GPS-координати.

№	Заклучение	Препоръка
	охранителни зони	
7	Липсва справедлива система и работещи механизми за стимулиране сътрудничеството между потребителите на металдетектори и музеите във връзка с уведомяването при случайно намерени културни ценности	Препоръчва се да се изработи система за стимулиране на сътрудничеството между потребителите на металдетектори и музеите, основана на справедливост, безпристрастност и обективност. Системата трябва да насърчава с конкретни, последователни доводи за участие и да награждава участниците за приноса им към откриването и предаването на културни ценности на музеите. Да се вземе предвид процент от пазарната стойност на намерената ценност, както и изразходеното време и ресурси. При експониране на предадените културни ценности в музейните зали, името на откривателя да присъства в описанието на изложените артефакти.
8	Липсва независима комисия за оценяване на предадените към музеите случайно намерени вещи при дейността металдетектинг или по друг начин	Препоръчва се създаване на работна група за определяне критериите за избор на независима комисия за оценяване на предадените към музеите случайно намерени вещи
9	Липсват обучения в областта на металдетектинга относно законодателството и практиката, в които са включени държавни служители, музейни експерти и потребители на металдетектори	Препоръчва се да се разработят обучения от експерти в областта на опазването на движимото и недвижимо културно наследство, юристи и потребители на металдетектори, за да подпомогнат както самите потребители, така и държавните служители и музейните експерти

№	Заключение	Препоръка
10	Липсват разработени съвместни проекти на местно и национално ниво по отношение на създаване на добри практики и ефективно партньорство в областта на металдетектинга и предаването на случайно открити вещи с белези на културни ценности	Препоръчва се да се разработи иновативен проект на местно ниво съвместно с един регионален музей, НПО в сферата на металдетектинга и/или потребители на металдетектори за насърчаване на партньорството между тях. При отчетени успешни резултати, проектът да се мултиплицира в останалите общини.
11	Липсват учебни материали и полезни ресурси относно правилата и условията за употреба на металдетектори на територията на страната	Препоръчва се да се разработят учебни материали и полезни ресурси относно регламентите, правилата и условията за употребата на металдетектори на територията на страната. Разработката да се осъществи чрез съвместна работа между НПО-та в сферата на металдетектинга, юристи и експерти в областта на опазването на движимото и недвижимото културно наследство на страната.
12	Липсва онлайн-платформа за комуникация между археолози, музеи и потребители на металдетектори	Препоръчва се разработването на онлайн-платформа за пряк контакт и комуникация между археолози и потребители на металдетектори с цел обучение, обмяна на информация, общуване, съветване, установяване на добро сътрудничество и взаимопомощ.
13	Липсва стратегия за финансиране на музеите относно създаването на награден фонд, необходим за стимулиране на откривателите на случайно намерени културни ценности за трайно и стабилно установяване на контакти и доверие	Препоръчва се да се създаде награден фонд, който да бъде гарант за финансова устойчивост и да финансира музеите със средства, необходими за награждаване на откривателите на културни ценности. Възможни източници на финансиране: <ul style="list-style-type: none"> • Държавна субсидия (държавен бюджет) • Общински бюджет • Международни донори, които подкрепят културни дейности • Инициативи, подкрепени от програмите на Европейския съюз • Отчисления от лотарии • Благотворителна дейност

№	Заключение	Препоръка
14	<p>Съществува диспропорция между финансирането и постигнатите резултати при дейностите, свързани с опазване на културните ценности.</p> <p>Липсва прозрачност и отчетност за разходите, респективно резултатите и ефекта от предприетите дейности.</p> <p>Налице е несъответствие и несъразмерност между количеството на предоставените публични средства и качеството на постигнати резултати по отношение финансирането на национални структури и специализирани звена към МВР и Министерството на културата</p>	<p>Препоръчва се следното:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да се разработи нова методика и политика съвместно с НПО и граждански организации относно изразходването на публичните средства, предоставени за дейностите по опазване на културните ценности • Да се спре финансирането на мерки и политики с ниска ефективност и отрицателен ефект и средствата да се пренасочат към политики с висок потенциал и ефикасност • Да се публикуват системно финансови отчети и анализи отговарят ли изразходените средства на постигнатите резултати • Да се проследява периодично ефективността, пропорционалността и да се измерва въздействието от финансираните мерки с цел предотвратяване на изтичането на публични средства към неефективни и неадекватни дейност
15	<p>В сега съществуващата практика в областта „Опазване на културните ценности“ съществуват слабости, предполагащи уязвимост към корупция и благоприятна среда за злоупотреба на длъжностни лица на всички нива</p>	<p>Препоръчва се следното:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да се установят ясни (публично известни) норми и процедури за работата на звената, ангажирани с опазването на културните ценности • Да се предоставя публично информация относно ефектите от дейността им и да се извършва независима публична оценка на разходите • Да се извършва публичен надзор над работата на институциите и конкретизиране на очакваните от тях резултати

№	Заключение	Препоръка
16	Съпротива на служителите, работещи в областта „Опазване на културните ценности“ към включване на иновативни европейски практики	Препоръчва се включване на иновативни практики, включително разработването на политики за сътрудничество между музеите и потребителите на металдетектори. Също така, провеждане на ефективни консултации с гражданското общество и осигуряване на неговото участие в иновативните практики.

8. Източници на информация

1. Бакалов, Иван. Много приказки за новия НК и хурката на баба. Кое е истина и как е сега?. 6.02.2014. <https://e-vestnik.bg/19863/mnogo-prikazki-za-noviya-nk-i-hurkata-na-baba-koe-e-istina-i-kak-e-sega/>
2. Георгиев, Георги. Между емоциите и реалността остават подсъдимите по неясни обвинения. 2014. <http://www.legalworld.bg/34378.mejdu-emociite-i-realnostta-ostavat-podsydimite-po-neiasni-obvineniia.html>
3. Георгиева, Блага. 10 иманярски банди печелят по 300 бона на месец. <https://www.24chasa.bg/Article/578685> 24 часа, 16 авг. 2010 г.
4. Дебрюне, Нина. За факторите, определящи моделите на законодателство в областта на културното наследство. 2014.
5. Дебрюне, Нина. Противодействие на иманярството и трансграничния трафик на културни ценности: Лекционен курс. София: За буквите – О писменехъ, 2015.
6. Добчев, Антон. Престъпление или хоби е металдетектингът?. Адвокатски преглед, №6, 2015, с. 19-28.
7. Илиев, Димитър. Бизнесът с антики е втори по доходност след дрогата. <http://old.segabg.com/article.php?id=231189> В. Сега, 14 окт. 2000 г.
8. Илиев, Илия. Българска национална федерация по металдетектинг – история и перспективи. 2013. Доклади от Международната кръгла маса на тема „Културно наследство, колекционерство и металдетектинг в България – ключови проблеми и законодателни аспекти“.
9. Кабаков, Иван. Непосилната лекота на културната политика. Публични политики bg., 2013, (ISSN 1314-2313), бр.1.
10. Колева, Юлияна. Металдетектинг - не било иманярство, а хоби: 100 000 души го практикуват, вече имат и федерация. в. Дневник, 2 ноем. 2009.

11. Контрабандата с антики е най-доходоносният черен бизнес в България. <https://www.mediapool.bg/kontrabandata-s-antiki-e-nai-dohodonosniyat-cheren-biznes-v-bulgaria-news125271.html> Медиапул, 22 ян. 2007 г.
12. Кръстев, Тодор. Културно наследство и културна политика. в. Култура, 5 апр. 2002, №14.
13. Кръстев, Тодор. Правата на човека и културното наследство. В. Култура, бр. 42, 1 дек. 2009.
14. Музеят в Ловеч отказва да приеме старинни предмети. Дарик нюз. 2 дек. 2010. <https://dariknews.bg/regioni/pleven/muzeqt-v-lovech-otkazva-da-prieme-starinni-predmeti-629805>
15. Над 30000 иманяри копаят съкровищата на България. Труд, 6 ноем. 2018 г. <https://trud.bg/%D0%BD%D0%B0%D0%B4-30-000-%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8F%D1%80%D0%B8-%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%8F%D1%82-%D1%81%D1%8A%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D1%8A/>
16. Наказателен кодекс. <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/1589654529>
17. Палмър, Норман. Съкровища и изкопани антични предмети. Мерки за насърчаване и иновативност съгласно модерното право. Доклади от Международната кръгла маса на тема „Културно наследство, колекционерство и металдетектинг в България – ключови проблеми и законодателни аспекти“. 2013.
18. Петрова, Весела. Около 300 000 са иманярите в България. Българска национална телевизия 3 септ. 2009 г. http://news.bnt.bg/bg/a/13916-okolo_300_000_sa_imanjarite_v_bylgarija
19. Рамкова конвенция на Съвета на Европа за значението на културното наследство за обществото (Конвенция от Фаро) от 2005 г. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746>
20. Становище на комисията по Национална гражданска инициатива № ПГ-339-00-15 в подкрепа на "Нов закон за културното наследство". <https://www.parliament.bg/bg/archive/50/3/2081/reports/ID/4363>
21. Трильовска, Н., Трильовска, С., Велкова, Т. - Проблеми свързани с опазването на обектите на историческото, културно и нематериално наследство в България и Европа, Юридическо списание на НБУ, № 3, 2012 г.
22. Устав на Българска Национална Федерация по Металдетектинг. http://www.metaldetecting.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=92&Itemid=151

23. Център за изследване на демокрацията. Организираната престъпност в България: Пазари и тенденции. 2007. <http://old.csd.bg/artShowbg.php?id=9130>
24. Addyman, P. and Brodie, N. 2002. Metal detecting in Britain: Catastrophe or Compromise? In Brodie, N. and Tubb, K.W. (eds.) Illicit antiquities: the theft of culture and the extinction of archaeology. London: Routledge, 179–184.
25. Advice for Finders of Archaeological Objects including Treasure. Portable Antiquities Scheme, Department of Portable Antiquities & Treasure, British Museum. 2006. <https://finds.org.uk/documents/advice.pdf>
26. Alertă într-o localitate din țară. Descoperirea unui sătean care căuta metale în pădure. <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/alerta-intr-o-localitate-din-tara-descoperirea-unui-satean-care-cauta-metale-in-padure.html>
27. Amersfoort Agenda – Setting the agenda for the future of archaeological heritage management in Europe. https://docs.wixstatic.com/ugd/881a59_867792b3d3ae40cba005bd026f43a006.pdf
28. Ancient Coin Collectors Guild. <http://www.accg.us/projects/museum-fund.aspx>
29. ANIXNEYTES ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΝΟΜΟΣ. <https://anixneytes-kyritsis.gr/%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%87%CE%BD%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%AD%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CF%89%CE%BD-%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82>
30. Arrêté du Gouvernement wallon portant exécution partielle du Code wallon du Patrimoine. 31 JANVIER 2019. <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/arrete/2019/01/31/2019201068/moniteur>
31. Arts Council England. <https://www.artscouncil.org.uk/>
32. Asociația Pro Detectie. <http://www.prodetectie.ro/>
33. Attività di contrasto alle ricerche e scavi archeologici clandestini, e informazioni sull'uso del metal detector per ricerche archeologiche (prot. n. 10089 del 14.11.2017). <http://www.sbap-pr.beniculturali.it/index.php?it/208/tutela-patrimonio-archeologico>
34. Bastrup, M. P., & Feveile, C. (2013). Treasure trove - Samarbejdet mellem finder, lokalmuseum and Nationalmuseum (pp. 284-295). Nationalmuseets Arbejdsmark.
35. La "Banca Dati dei beni culturali illecitamente sottratti" <http://www.carabinieri.it/cittadino/tutela/patrimonio-culturale/la-banca-dati-tpc>
36. Bland, Roger. A pragmatic approach to the problem of portable antiquities: the experience of England and Wales. 2005. Antiquity 79: 440–447.

37. Bland, Roger. The development and future of the Treasure Act and Portable Antiquities Scheme, S Thomas and P Stone (eds.), Metal Detecting and Archaeology, The Boydell Press, Woodbridge, 2008, pp. 63-86
38. Borangic, Cătălin. Detectia noilor paradigme ale civilizației dacice [Detection of the new paradigms of the Dacian civilization]. ArheoVest, Nr. VI: In Memoriam Marian GUMĂ, Interdisciplinaritate în Arheologie. Timișoara, 24 noiembrie 2018. http://www.arheovest.com/symposium/arheovest_6.html
39. CAMERA DEI DEPUTATI. Martedì 9 ottobre 2018. 70. XVIII LEGISLATURA BOLLETTINO DELLE GIUNTE E DELLE COMMISSIONI PARLAMENTARI. Giustizia (II) COMUNICATO. <http://www.camera.it/leg18/824?tipo=C&anno=2018&mese=10&giorno=09&view=&commissione=02&pagina=data.20181009.com02.bollettino.sede00030.tit0010.int00040#data.20181009.com02.bollettino.sede00030.tit00010.int00040>
40. Camera dei deputati. BARTOLOZZI Giusi - FI. http://www.camera.it/leg18/29?shadow_deputato=307404&idLegislatura=18
41. Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. https://www.onroerendergoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf
42. De Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie <https://www.onroerendergoed.be/de-code-van-goede-praktijk>
43. Commissie voor Cultuur, Media en Sport Vergadering van 16/01/2003. <https://docs.vlaamsparlement.be/website/htm-vrg/334527.html>
44. THE CONSTITUTION OF GREECE - HELLENIC PARLIAMENT as revised by the parliamentary resolution of May 27th 2008 of the VIIIth Revisionary Parliament. <https://www.hellenicparliament.gr/en/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma>
45. Cruysheer, Anton. Metaaldetectie op Social Media in Nederland en Vlaanderen. Archeologica Naerdincklant, 2016, nr.2 (9-13). https://www.academia.edu/28494069/2016_Metaaldetectie_op_Social_Media_in_Nederland_en_Vlaanderen_april_2016
46. Deckers, Pieterjan; Bleumers, Lizzy; Ruelens, Sanne; Lemmens, Bert; Vanderperren, Nastasia; Marchal, Clémence; Pierson, Jo; Tys, Dries. (2016). MEDEA: Crowd-Sourcing the Recording of Metal-Detected Artefacts in Flanders (Belgium). Open Archaeology. 2. 10.1515/opar-2016-0019.
47. Deckers, P. Past, Present and Future of Archaeological Metal-Detecting by Amateurs in Flanders (Belgium), AP: Online Journal in Public Archaeology, 2013, 3, 13-17.
48. Deckers, P., Tys, D., Bleumers, L., Pierson, J., Lemmens, B., Vanderperren, N., 2016. MEDEA: The Multidisciplinary Process of Setting Up A Crowd-Sourcing

- Platform for the Recording and Enriching of Archaeological Metal Detecting Data (oral presentation). Presented at the DHBenelux Conference 2016, Belval, Luxembourg.
49. Deckers, Pieterjan, Lewis, Michael, Thomas, Suzie. Between Two Places: Archaeology and Metaldetecting in Europe. Open Archaeology 2016; 2: 426–429.
  50. Décret relatif au Code wallon du Patrimoine. 26 AVRIL 2018. <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/decret/2018/04/26/2018202569/moniteur>
  51. DECRETO LEGISLATIVO 22 gennaio 2004, n. 42 <http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2004-01-22;42>
  52. Descoperiri facute in Romania cu ajutorul detectoarelor de metale. <https://prodetectieindex.ro/>
  53. Deutschen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte e.V. <http://www.dguf.de/>
  54. Dobat, A. & Jensen, A. (2016). "Professional Amateurs". Metal Detecting and Metal Detectorists in Denmark. Open Archaeology, 2(1), pp. -. Retrieved 16 Apr. 2019, from doi:10.1515/opar-2016-0005
  55. EAC Statutes in English. (pdf-file, 100KB) https://docs.wixstatic.com/ugd/82880b_e68f9a6ad06145b4a106bffbef63b5a8.pdf
  56. Ετήσιες εκθέσεις οργανωμένου εγκλήματος. Годишни доклади за организираната престъпност в Република Гърция. http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=27865&Itemid=73&lang=
  57. ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΤΟΥΣ 2011. Годишен доклад на Дирекцията по сигурността на гръцката полиция за 2011 г. http://www.astynomia.gr/images/stories/2011/statistics2011/ekthesi_organwmou_egklhmatos_2011.pdf
  58. ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΒΑΡΟ & ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΤΟΥΣ 2013. Годишен доклад на Дирекция по сигурността на гръцката полиция за 2013 г. http://www.astynomia.gr/images/stories/2016/prokirikseis16/2013_ekthesi_oe.pdf
  59. Europae Archaeologiae Consilium <https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/>
  60. European Council for Metal Detecting <https://ecmdheritage.eu/>
  61. Federación Española de Detección Deportiva. <http://www.federacion-fedd>
  62. Federazione Italiana Metal Detecting <https://fimd.it/>

63. Fischer, C. Den har Fanden skabt. (pp. 8-14). Skalk, 1983, 1.
64. Fratelli d'Italia (partito politico) <https://www.fratelli-italia.it/>
65. Geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed. <https://geo.onroerenderfgoed.be>
66. Grenzen overschreden?. Erfgoedinspectie Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. 2012.
67. The Headley Museums Archaeological Acquisition Fund. <http://www.headley-archaeology.org.uk/>
68. Heritage Act 2016. Act of 9 December 2015, Relating to the Combining and Amendment of Rules Regarding Cultural Heritage (Heritage Act). <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/heritage-act-2016>
69. Historic England. <https://historicengland.org.uk/>
70. Hogenbirk, Emil. Metaaldetectie op WOII-terreinen. Een verkenning van de huidige situatie en adviezen voor verbetering van de relatie tussen archeologen en detectorzoekers. 15 juni 2017.
71. Institutional framework Greece. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/greece>
72. Instructiuni nr.02/2016 privind regimul descoperirilor arheologice intamplatoare. <http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/Instructiuni%20nr.%2002%202016%20privind%20regimul%20descoperirilor%20arheologice%20intamplatoare.pdf>
73. Jersey Heritage. Jersey's Celtic Coin Hoard. <https://www.jerseyheritage.tv/jersey-s-coin-hoard>
74. Legge provinciale 12 giugno 1975, n. 261. Istituzione della Soprintendenza provinciale ai beni culturali e modifiche ed integrazioni alle leggi provinciali 25 luglio 1970, n. 16 e 19 settembre 1973, n. 37. http://lexbrowser.provinz.bz.it/doc/it/lp-1975-26%C2%A7120/legge_provinciale_12_giugno_1975_n_26/span_art_5_sexies_di_vieto_dell_uso_di_rivelatori_di_metalli_span.aspx#nota1
75. Lewis, M. (2016). A Detectorist's Utopia? Archaeology and Metal-Detecting in England and Wales. Open Archaeology, 2(1), pp. -. Retrieved 6 Apr. 2019, from doi:10.1515/opar-2016-0009.
76. Lewis, M. (2015b). Treasuring Our Past: Portable Antiquities & Treasure Strategy 2020 (London: British Museum).

77. Manzella, Francesco. Compendio delle norme che influenzano ed interessano la pratica del Metal Detecting. 2019. <https://fimdeducational.it/compendio-gratuito-fimd-sulle-leggi/>
78. MEDEA. An online platform for the voluntary recording of metal-detected finds in Flanders. Report: User requirements and scenario of the MEDEA platform. Ruelens, S., Bleumers, L., Pierson, J., Marchal, C., Deckers, P., Tys, D. & Bert, L., 2015, Vrije Universiteit Brussel. 107 p.
79. MEDEA platform. <https://vondsten.be>
80. Ministero per i beni e le attività culturali <http://www.beniculturali.it/mibac/export/MiBAC/index.html>
81. The National Council for Metal Detecting. <https://www.ncmd.co.uk/>
82. N.3028/2002 (ФЕК А 153/28-06-2002) Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. <https://www.forin.gr/laws/law/2795/gia-thn-prostastia-twn-arxaiothtwn-kai-en-genei-tis-politistikhs-klhronomias#!/?article=9664,9666,9672,9674>
83. Nationale Vereniging Detectoristen. Association Nationale des Prospecteurs. www.nvd-anp.com
84. New digital tool sparks enthusiasm among metal detectorists. <http://cas.au.dk/en/currently/news/singlenews/artikel/nyt-digitalt-vaerktoej-vaekker-begejstring-blandt-metaldetektorbrugere/>
85. Oberländer-Târnoveanu, Irina & Musteata, Sergiu. Open Access und Open Data in der rumänischen Archäologie. Bd. 38 (2015): Archäologische Informationen.
86. ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΗΛΩΣΗΣ ΝΟΜΙΜΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΑΝΙΧΝΕΥΤΗ. <https://anixneutis.com/nomimi-katoxi-tou-anixneuti-metallon-gr>
87. Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1023317.html#H1062454>
88. Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. <https://www.vlaanderen.be/nbwa-news-message-document/document/0901355780247127>
89. ORDONANȚA nr. 43 din 30 ianuarie 2000 (republicată) privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național) <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/61186>
90. PAOLINI Luca Rodolfo – LNP. Camera dei deputati. http://leg16.camera.it/29?shadow_deputato=302995
91. PAN: Portable Antiquities of the Netherlands. <https://www.portable-antiquities.nl/pan/#/public>

92. The Portable Antiquities Scheme's database. www.finds.org.uk/database
93. Punct de vedere cu privire la statutul detecției de metale în contextul dezbaterei publice a Codului Patrimoniului. <http://www.prodectie.ro/doc/scrisoare.pdf>
94. Repertoriul Arheologic Național (RAN) <http://ran.cimec.ro/>
95. Resoconto stenografico dell'Assemblea Seduta n. 66 di giovedì 18 ottobre 2018. http://www.camera.it/leg18/1008?idLegislatura=18&sezione=documenti&tipoDoc=assemblea_file&idSeduta=0066&nomefile=stenografico&back_to=0
96. The Ringlemere Cup. Art Fund. <https://www.artfund.org/supporting-museums/art-weve-helped-buy/artwork/8729/the-ringlemere-cup>
97. România furată. Cine are interesul să continue furturile din siturile arheologice. <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-cine-are-interesul-sa-continue-furturile-de-aur-din-siturile-arheologice-897457>
98. Rosetti, Giulia. A proposito di traffici illeciti. 2011. Fogli e Parole d'Arte. Онлайн-списание за изкуство. <https://www.foglidarte.it/testuali-parole/117-a-proposito-di-traffici-illeciti.html>
99. ŞLEMCO, Oana. Tezaur din vremea dacilor descoperit la Cacica. <http://archaeoheritage.ro/2014/08/tezaur-din-vremea-dacilor-descoperit-la-cacica/>
100. The Staffordshire Hoard. The largest hoard of Anglo-Saxon gold ever found. <https://www.staffordshirehoard.org.uk/>
101. Thomas, S. (2012), 'How STOP started: Early approaches to the metal detecting community by archaeologists and others', in Moshenska, G., and Dhanjal, S. (eds.) Community Archaeology: Themes, Methods and Practices, (Oxford and Oakville: Oxbow Books), 42-57.
102. Treasure Act Annual Report 2016, published December 2018 <https://finds.org.uk/documents/treasurereports/2016.pdf>
103. Treasure Act 1996 Code of Practice (2nd Revision) England and Wales: The Department for Culture Media and Sport has published the Treasure Act 1996 Code of Practice (Revised) England and Wales. <https://www.gov.uk/government/publications/treasure-act-1996-code-of-practice-2nd-revision-england-and-wales>
104. The Treasure Valuation Committee. <https://finds.org.uk/treasure/advice/people>
105. Trustees of the National Heritage Memorial Fund. www.heritagefund.org.uk
106. Tübinger Thesen zur Archäologie <http://www.dguf.de/index.php?id=382>

-
107. Vrijwilligers in de archeologie en de Erfgoedwet. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2016.
<https://publicaties.cultureelerfgoed.nl/publicaties/vrijwilligers-in-de-archeologie-en-de-erfgoedwet>
108. Wiemer, R. Standardisation: the key to archaeological data quality. 2002.
109. Winchester Hoard. Art Fund. <https://www.artfund.org/supporting-museums/art-weve-helped-buy/artwork/8057/winchester-hoard>